

PROVINSIE WES-KAAP

Buitengewone Provinsiale Koerant

6783

Dinsdag, 31 August 2010

IPHONDO LENTSHONA KOLONI

ISongezelelo kwiGazethi yePhondo

6783

Lwesibini, 31 Agasti 2010

As 'n Nuusblad by die Poskantoor Geregistreer

KANTOOR VAN DIE PREMIER
VAN DIE PROVINSIE
WES-KAAP

P.K. 342/2010

31 Augustus 2010

Hiermee word bekend gemaak dat die onderstaande Wet vir algemene inligting gepubliseer word. Die Engelse weergawe was reeds op 25 November 2008 deur die Premier van die Provinsie Wes-Kaap bekragtig en is in die Buitengewone Provinsiale Koerant 6582, gedateer 27 November 2008 gepubliseer:—

Nr. 4 van 2008: Wes-Kaapse Drankwet, 2008.

Ibhaliswe ePosini njengePhephandaba

I-OFISI YENKULUMBUSO
YEPHONDO LENTSHONA
KOLONI

P.N. 342/2010

31 Agasti 2010

Kwenziwa isaziso sokuba uMthetho okhankanywe ngezantsi upapashelwe ulwazi gabalala. Isiqendwana esibhalwe ngesiNgesi samkelwe ngokusemthethweni yiNkulumbuso yePhondo leNtshona Koloni ngowama 25 Novemba 2008 saza sapapashwa kwiGazethi eyoNgezelweyo yePhondo 6582, yomhla wama 27 Novemba 2008:—

Nomb 4 ka-2008: UMthetho woTywala weNtshona Koloni, 2008.

(Engelse teks deur die Premier geteken)
(Bekragtig op 25 November 2008)

WES-KAAPSE DRANKWET

Om voorsiening te maak vir die lisensiëring van die kleinhandelverkope en die mikrovervaardiging van drank in die Provinsie Wes-Kaap; en om voorsiening te maak vir aangeleenthede wat daarmee in verband staan.

DAAR WORD BEPAAL deur die Provinsiale Parlement van die Provinsie Wes-Kaap, soos volg:—

HOOFSTUK 1

UITLEG

1.	Woordomskrywing	5

HOOFSTUK 2

WES-KAAPSE DRANKRAAD

2.	Instelling van Wes-Kaapse Drankraad	
3.	Samestelling van Raad	
4.	Gesiktheid vir aanstelling as lid of werknemer van Raad	10
5.	Diskwalifisering van aanstelling as lid of werknemer van Raad	
6.	Ampstermyn van lede van Raad	
7.	Beëindiging van lidmaatskap van Raad	
8.	Vakatures	
9.	Bevoegdhede en funksies van Raad	15
10.	Delegasie	
11.	Koöptering van persone	
12.	Vertroulikheid	
13.	Vergaderings van Raad	
14.	Notule	20

HOOFSTUK 3

WES-KAAPSE DRANKLISENSIËRINGSTRIBUNAAL EN APPËLTRIBUNAAL

15.	Instelling van Dranklisensiëringstribunaal	
16.	Samestelling van Dranklisensiëringstribunaal, en benoeming en aanstelling van lede van Dranklisensiëringstribunaal	25
17.	Diskwalifisering vir aanstelling as lid van Dranklisensiëringstribunaal	
18.	Ampstermyn van lede van Dranklisensiëringstribunaal	
19.	Beëindiging van lidmaatskap van Dranklisensiëringstribunaal	
20.	Bevoegdhede en funksies van Dranklisensiëringstribunaal	
21.	Vergaderings en besluite van Dranklisensiëringstribunaal	30
22.	Onttrekking van lid met botsende belang	
23.	Verrigtinge van Dranklisensiëringstribunaal	

24. Komitees van Dranklisensiëringstribunaal
25. Appèltribunaal

HOOFSTUK 4

ADMINISTRASIE, BESOLDIGING EN FINANSIËLE BESTUUR

26. Administrasie van Raad, Dranklisensiëringstribunaal en Appèltribunaal 5
27. Besoldiging van Hoof-Uitvoerende Beampte, lede van Raad, Drank-
lisensiëringstribunaal en Appèltribunaal
28. Befondsing en finansiële bestuur van Raad
29. Oudit en jaarverslae
30. Inkomste wat aan Provinsiale Inkomstefonds, Raad of munisipaliteite toeval 10

HOOFSTUK 5

INSTELLING VAN MAATSKAPLIKE EN OPVOEDINGSFONDS

31. Instelling van fonds

HOOFSTUK 6

LISENSIËRING 15

32. Lisensies
33. Kategorieë van lisensies
34. Maatstawwe vir toestaan van lisensies
35. Diskwalifisering van aansoekers
36. Aansoekprosedure 20
37. Kennisgewing van aansoek
38. Aansoeke ter insae by Raad
39. Vertoë
40. Aanstuur van dokumente
41. Oorweging van aansoeke 25
42. Voorwaardelike toestaan van lisensie
43. Reg om perseel te gebruik
44. Onvolledige perseel
45. Onderrig en opleiding
46. Uitreiking van lisensie 30
47. Dood of onbevoegdheid van aansoeker
48. Tydelike dranklisensies en dranklisensies vir spesiale geleenthede

HOOFSTUK 7

VOORWAARDES VIR LISENSIES

49. Standaardlisensievoorwaardes 35
50. Aflewering
51. Finansiële belange en verhuring van gelisensieerde persele
52. Bestuur
53. Verandering aan gelisensieerde persele of aard van besigheid
54. Kinders 40
55. Werkgewers en werknemers
56. Toegang tot gelisensieerde persele
57. Berging van drank
58. Plek van verkoop
59. Handelsure 45
60. Hoeveelheid drank verkoop en hou van rekords
61. Verbode stowwe

HOOFSTUK 8

GELDIGHEID EN HERNUWING VAN LISENSIES

62. Geldigheid van lisensies 50
63. Outomatiese hernuwing van lisensies
64. Aansoeke om hernuwing van lisensies

HOOFSTUK 9

VERVREEMDING, OORDRAG EN VERWYDERING VAN LISENSIES

65. Vervreemding en oordrag van lisensies
 66. Verwydering van lisensies
 67. Abandonnering van perseel en dood of onbevoegdheid van lisensiehouer 5

HOOFSTUK 10

APPELLE EN HERSIENINGS

68. Appelle en hersienings na Appèltribunaal

HOOFSTUK 11

VOLDOENING 10

69. Voldoeningskennisgewings
 70. Sluiting van gelisensieerde persele
 71. Tussentydse bevele
 72. Opskorting, intrekking en verval van lisensies

HOOFSTUK 12 15

WETSTOEPASSING

73. Aanwysing en funksies van aangewese drankbeamptes en inspekteurs
 74. Bevoegdhede van aangewese drankbeamptes en inspekteurs
 75. Uitoefening van bevoegdhede om persele te betree en te deursoek of te inspekteer 20
 76. Algemene misdrywe
 77. Misdrywe betreffende inligting
 78. Misdrywe betreffende vergaderings van Dranklisensieringstribunaal en Appèltribunaal
 79. Misdrywe betreffende aangewese drankbeamptes en inspekteurs 25
 80. Misdrywe betreffende motorvoertuie
 81. Misdryf betreffende diensstasies
 82. Versuim om aan bevel van Dranklisensieringstribunaal te voldoen
 83. Middellike verantwoordelikheid
 84. Vrystellings 30
 85. Bewys
 86. Kennisgewings
 87. Strawwe en verbeurdverklaring

HOOFSTUK 13

REGULASIES, OORGANGSBEPALINGS EN KORT TITEL 35

88. Regulasies
 89. Oorgangsbepalings
 90. Herroepingsbepaling
 91. Kort titel en inwerkingtreding

HOOFSTUK 1 40

UITLEG

Woordoms krywing

1. In hierdie Wet, tensy dit uit die samehang anders blyk, beteken—
 “aangewese drankbeampte” ’n persoon ingevolge artikel 73(1) as sodanig aangewys; 45
 “Adjunk-Voorsittende Beampte” die persoon ingevolge artikel 16(1)(b) as Adjunk-Voorsittende Beampte van die Dranklisensieringstribunaal aangestel;
 “Appèltribunaal” ’n Appèltribunaal ingevolge artikel 25(1) ingestel;
 “bestuurder” ’n persoon wie se aanstelling as bestuurder goedgekeur word ingevolge artikel 52(1); 50
 “boekjaar” ’n jaar wat op 31 Maart eindig;

- “brandspiritus”**—
- (a) ’n spiritus gedenatureer in ooreenstemming met enige wet oor die denaturering of metilering van spiritus;
- (b) enige ander gedenatureerde spiritus, met inbegrip van—
- (i) ’n medisinale spiritus; of 5
- (ii) ’n gedenatureerde spiritus wat ingevolge die Drankwet as brandspiritus verklaar is;
- “datum van uitreiking”**, met betrekking tot ’n lisensie, die datum waarop die lisensie die eerste keer uitgereik word;
- “Departement”** die departement verantwoordelik vir ekonomiese sake in die Provinsie; 10
- “drank”** enige vloeistof of stof wat meer as 1% alkohol per volume of massa bevat, maar sluit die volgende uit—
- (a) brandspiritus;
- (b) medisyne wat onderworpe is aan registrasie ingevolge die Wet op Medisyne en Verwante Stowwe, 1965 (Wet 101 van 1965); en 15
- (c) produkte wat nie vir menslike verbruik bedoel is nie;
- “Dranklisensieringstribunaal”** die Wes-Kaapse Dranklisensieringstribunaal deur artikel 15(1) ingestel;
- “Drankwet”** die nasionale “Liquor Act”, 2003 (Wet 59 van 2003); 20
- “dwelmmiddels”** enige afhanklikheidsvormende stof, enige gevaarlike afhanklikheidsvormende stof of enige ongewenste afhanklikheidsvormende stof soos omskryf in die Wet op Dwelmmiddels en Dwelmsmokkelary, 1992 (Wet 140 van 1992);
- “familielid”** ’n persoon se gade, lewensmaat, kind, ouer, broer of suster, ongeag of die verhouding die gevolg is van geboorte, huwelik of aanneming; 25
- “finansieële belang”**, met betrekking tot enige besigheid of onderneming, enige belang wat die houer daarvan in staat stel om in die voorspoed of die omset van die besigheid of onderneming te deel, met inbegrip van die eienaarskap van die aandele van ’n maatskappy, die lede-aandele in ’n koöperasie, die lid se belang in ’n beslote korporasie, die begunstigdes van ’n trust, of ’n belang in ’n vennootskap; 30
- “gelisensieerde besigheid”** die besigheid wat op ’n gelisensieerde perseel bedryf mag word soos deur die Raad gemagtig;
- “gelisensieerde perseel”** die perseel waarop drank ingevolge ’n lisensie kragtens hierdie Wet mikrovervaardig, verkoop, verbruik of geberg mag word; 35
- “Grondwet”** die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996;
- “hernuwingsfooi”** ’n fooi wat jaarliks betaalbaar is ten opsigte van ’n lisensie, uitgesonderd ’n tydelike dranklisensie, ten einde die voortgesette geldigheid van die lisensie te verseker;
- “hierdie Wet”** ook regulasies ingevolge artikel 88 uitgevaardig; 40
- “Hoof-Uitvoerende Beampte”** die persoon ingevolge artikel 26(1)(a) as Hoof-Uitvoerende Beampte van die Raad aangestel;
- “inspekteur”** ’n persoon ingevolge artikel 73(4) as sodanig aangestel;
- “kleinhandelvoedselwinkel”** ’n besigheid wat hoofsaaklik kruideniersware en voedselware in die kleinhandel verkoop; 45
- “koöperasie”** ’n “co-operative” soos omskryf in die “Co-operatives Act”, 2005 (Wet 14 van 2005);
- “lid”** ’n lid van die Raad of die Dranklisensieringstribunaal, na gelang van die geval;
- “lisensie”** ’n lisensie in artikel 33 bedoel of wat ingevolge artikel 89 geag word so ’n lisensie te wees; 50
- “lisensiehouer”** die persoon aan wie ’n lisensie ingevolge artikel 46 uitgereik of ingevolge artikel 65 oorgedra is of wat ingevolge artikel 89 geag word ’n lisensiehouer te wees;
- “mikrovervaardig”** om drank te vervaardig op of onder die voorgeskrewe drempelvolumen ingevolge artikel 4 van die Drankwet, en het mikrovervaardiger ’n ooreenstemmende betekenis; 55
- “Minister”** die provinsiale Minister verantwoordelik vir ekonomiese sake in die Provinsie;
- “motorvoertuig”** ’n voertuig wat ontwerp of aangepas is om op ’n pad aangedryf of gesleep te word deur middel van brandstof, gas of elektrisiteit, met inbegrip van ’n sleepwa of ’n landbou- of ander implement wat ontwerp of aangepas is om deur sodanige voertuig gesleep te word; 60

“ munisipaliteit ” ’n munisipaliteit ingestel kragtens die Wet op Plaaslike Regering: Munisipale Strukture, 1998 (Wet 117 van 1998);	
“ Ondervoorsitter ” die persoon ingevolge artikel 3(6) as Ondervoorsitter van die Raad aangewys;	
“ ondrinkbare stof ” enige stof wat onveilig is vir menslike verbruik;	5
“ openbare pad ” dieselfde as die betekenis wat daaraan toegeken word in die Nasionale Padverkeerswet, 1996 (Wet 93 van 1996);	
“ perseel ” ’n plek, grond, ’n gebou, ’n deel van ’n gebou, ’n voertuig wat hoofsaaklik vir die vervoer van toeriste gebruik word, ’n vaartuig of ’n vliegtuig;	
“ persoon ” ook—	10
(a) enige staatsorgaan;	
(b) enige maatskappy of beslote korporasie as sodanig kragtens enige wet geïnkorporeer of geregistreer;	
(c) enige liggaam van persone met of sonder regs persoonlikheid; en	
(d) enige trust;	15
“ Provinsiale Kabinet ” die Provinsiale Kabinet van die regering van die Wes-Kaap;	
“ Provinsie ” die Provinsie Wes-Kaap;	
“ Raad ” die Wes-Kaapse Drankraad deur artikel 2(1) ingestel;	
“ spesiale geleentheid ” ’n fondsinsamelingsgeleentheid ten bate van ’n 20 opvoedkundige of welsynsorganisasie, enige uitstalling, sportbyeenkoms, kultuurbyeenkoms of kunsuitvoering;	
“ staande komitee ” die komitee van die Provinsiale Parlement verantwoordelik vir ekonomiese sake;	
“ staatsorgaan ” ’n staatsorgaan soos omskryf in artikel 239 van die Grondwet;	25
“ Strafproseswet ” die Strafproseswet, 1977 (Wet 51 van 1977);	
“ tafelwyn ” wyn soos omskryf in artikel 1 van die Wet op Drankprodukte, 1989 (Wet 60 van 1989);	
“ uitreiking ”, met betrekking tot ’n lisensie, ook die lewering of versending van die lisensie aan die persoon aan wie dit toegestaan is of aan sy of haar agent;	30
“ verkoop ” ook verskaf, verruil, te koop aanbied, vertoon met die doel om te verkoop of om ’n verkoping, verskaffing, uitruiling, aanbod vir verkoop of vertoning vir verkoop te magtig, te gelas of toe te laat;	
“ verskaf ”, met betrekking tot drank, om ’n persoon in besit of beheer daarvan te stel;	35
“ vervaardig ” om drank te produseer of te botteler met die bedoeling om dit te verkoop;	
“ vervaardiger ” ’n persoon wat as sodanig geregistreer is ingevolge die Drankwet;	
“ Voorsittende Beampte ” die persoon ingevolge artikel 16(1)(a) as Voorsittende Beampte van die Dranklisensieëringstribunaal aangestel;	40
“ Voorsitter ” die persoon aangewys as Voorsitter van die Raad ingevolge artikel 3(6) of ’n persoon wat tydelik as Voorsitter in sy of haar afwesigheid waarneem ingevolge artikel 3(7);	
“ voorskryf ” by regulasie ingevolge hierdie Wet voorskryf;	
“ vredesbeampte ” enige polisiebeampte en, met betrekking tot enige gebied, misdryf, klas van misdrywe of bevoegdheid bedoel in ’n kennisgewing uitgereik kragtens artikel 334(1) van die Strafproseswet, enige persoon wat ’n vredesbeampte kragtens daardie artikel is.	45

HOOFSTUK 2

WES-KAAPSE DRANKRAAD 50

Instelling van Wes-Kaapse Drankraad

2. (1) ’n Onafhanklike regs persoon, wat as die Wes-Kaapse Drankraad bekend sal staan, word hierby ingestel.

(2) Die Raad het die reg en bevoegdheid om regsdinge in te stel en daaraan deel te neem en om al sy werksaamhede in sy eie naam te verrig. 55

Samestelling van Raad

3. (1) Die Raad bestaan uit—
- (a) ses lede wat beskik oor toepaslike kennis van of ondervinding in stelsels en prosesse ten einde behoorlike verantwoordingspligtigheid, integriteit en openheid in die verrigting van 'n organisasie se werksaamhede te verseker; en 5
 - (b) een lid wat beskik oor toepaslike kennis van of ondervinding in die bestryding van die negatiewe maatskaplike gevolge van die misbruik van drank, wat op 'n deelydse grondslag deur die Minister aangestel word ooreenkomstig die voorgeskrewe prosedure, ná oorweging van die aanbevelings van die staande komitee. 10
- (2) Die voorgeskrewe prosedure bedoel in subartikel (1) moet voorsiening maak vir openbare deelname in die benoeming van kandidate vir aanstelling.
- (3) Die staande komitee moet die aanbevelings bedoel in subartikel (1) doen ná die evaluering van al die kandidate met betrekking tot hulle geskiktheid vir aanstelling.
- (4) Die aanstellings in die Raad moet met sensitiwiteit vir ras en geslag gedoen word. 15
- (5) Die Minister moet een van die lede as Voorsitter en 'n ander as Ondervoorsitter van die Raad aanwys.
- (6) Die Ondervoorsitter neem waar as Voorsitter van die Raad wanneer die Voorsitter afwesig is of nie in staat is om as Voorsitter op te tree nie, en wanneer sowel die Voorsitter as die Ondervoorsitter afwesig is of nie in staat is om as Voorsitter op te tree nie, moet die lede wat by die vergadering teenwoordig is iemand uit hulle eie geledere met 'n meerderheidstem verkies om as Voorsitter by sodanige vergadering waar te neem. 20
- (7) Voordat 'n kandidaat as lid van die Raad aangestel word, moet hy of sy 'n beëdigde verklaring aan die Minister voorlê waarin sodanige kandidaat verklaar dat hy of sy— 25
- (a) geskik is vir sodanige aanstelling; en
 - (b) nie gediskwalifiseer is van sodanige aanstelling nie.
- (8) Die Provinsiale Kabinet of die Minister mag, in oorleg met die staande komitee, te eniger tyd vra vir bewyse tot sy of haar bevrediging van die voortgesette geskiktheid van 'n lid of voorgenome lid van die Raad, of 'n ondersoek of navraag in daardie verband doen of laat doen. 30
- (9) Benewens die lede in subartikel (1) bedoel, dien die Hoof-Uitvoerende Beampte as 'n *ex officio*-lid van die Raad, sonder enige stemreg.

Geskiktheid vir aanstelling as lid of werknemer van Raad

4. Ten einde geskik te wees vir aanstelling as lid of werknemer van die Raad, moet 'n persoon— 35
- (a) in die geval van 'n lid van die Raad, die ouderdom van vyf-en-twintig (25) jaar of, in die geval van 'n werknemer van die Raad, die ouderdom van agtien (18) jaar bereik het;
 - (b) 'n burger van die Republiek van Suid-Afrika wees en permanent in die Provinsie woonagtig wees; en 40
 - (c) nie kragtens artikel 5 gediskwalifiseer word nie.

Diskwalifisering van aanstelling as lid of werknemer van Raad

5. (1) Die volgende persone kwalifiseer nie om as lede of werknemers van die Raad aangestel te word, voort te gaan of op te tree nie— 45
- (a) iemand wat in die voorafgaande tien (10) jaar skuldig bevind is aan 'n misdryf ingevolge hierdie Wet of enige soortgelyke wet;
 - (b) iemand wat in die voorafgaande tien (10) jaar, hetsy in die Republiek of elders, skuldig bevind is aan diefstal, bedrog, vervalsing, die uitgee van 'n vervalste dokument, meened of enige misdryf kragtens die Wet op Korruptsie, 1992 (Wet 94 van 1992), of die Wet op die Voorkoming en Bestryding van Korrupte Bedrywighede, 2004 (Wet 12 van 2004), of enige misdryf waarvan oneerlikheid 'n element is; 50
 - (c) 'n ongerehabiliteerde insolvent of iemand wat onderhewig is aan enige handelingsonbevoegdheid; 55
 - (d) iemand wat in die voorafgaande tien (10) jaar uit 'n vertrouensamp ontslaan is weens wangedrag of oneerlikheid;
 - (e) enige politieke ampsbekleër; en

- (f) iemand wat, hetsy persoonlik of deur sy of haar gade, familielid, vennoot of besigheidsdeelgenoot—
- (i) 'n regstreekse of 'n onregstreekse finansiële belang in enige drankbesigheid of -instelling het of verkry; of
 - (ii) 'n belang het in enige besigheid of onderneming wat in stryd kan wees of kan inmeng met die behoorlike uitvoering van sy of haar pligte as lid of werknemer van die Raad of ten opsigte van enige lisensie kragtens hierdie Wet uitgereik.

(2) By die toepassing van hierdie artikel sluit 'n onregstreekse finansiële belang nie 'n onregstreekse belang in wat gehou word deur middel van enige fonds of belegging indien die persoon wat sodanige belang hou geen beheer het oor die beleggingsbesluite wat ten opsigte van daardie fonds of belegging geneem word nie.

Ampstermyn van lede van Raad

6. (1) 'n Lid van die Raad beklee die amp vir die tydperk, van hoogstens vier (4) jaar, wat die Minister ten tyde van daardie lid se aanstelling bepaal. 15

(2) Die Minister mag 'n lid van die Raad vir een verdere termyn van hoogstens vier (4) jaar, soos deur die Minister bepaal ten tyde van daardie lid se heraanstelling, op die voorgeskrewe wyse heraanstel, ná oorweging van die aanbevelings van die staande komitee.

Beëindiging van lidmaatskap van Raad 20

7. 'n Vakature in die amp van 'n lid van die Raad ontstaan wanneer—

- (a) sodanige lid se skriftelike bedanking deur die Minister ontvang word: Met dien verstande dat die bedanking van krag word vanaf die datum wat in die skriftelike bedanking vermeld word of die ander datum waarop deur die Minister en die betrokke lid ooreengekom word; 25
- (b) sodanige lid nie meer kwalifiseer om lid van die Raad te bly nie;
- (c) sodanige lid van twee opeenvolgende vergaderings van die Raad afwesig is sonder die voorafverkreë skriftelike verlof van die Voorsitter of, waar van toepassing, die Ondervoorsitter;
- (d) sodanige lid se ampstermyn verstryk het; 30
- (e) sodanige lid se ampstermyn deur die Minister beëindig word: Met dien verstande dat die Minister nie 'n lid se ampstermyn mag beëindig nie tensy hy of sy dit ag in die openbare belang of in die belang van die behoorlike toepassing van hierdie Wet te wees; en
- (f) sodanige lid nie meer in die Provinsie woonagtig is nie. 35

Vakatures

8. In die geval van 'n vakature in artikel 7 beoog, moet die Minister 'n nuwe lid op die Raad aanstel ingevolge artikels 3, 4, 5 en 6.

Bevoegdhede en funksies van Raad

9. Die Raad het die volgende bevoegdhede en funksies— 40

- (a) om die regulering van drank in die Provinsie te behartig;
- (b) om aansoeke vir dranklisensies of vrystellings ingevolge hierdie Wet te ontvang en om die aansoeke na die Dranklisensieringstribunaal deur te stuur;
- (c) om lisensies uit te reik in gevalle waar die Dranklisensieringstribunaal lisensies toegestaan het; 45
- (d) om intellektuele, roerende en onroerende eiendom te verkry, te hou, te huur, te verhuur en te vervreem;
- (e) om bankrekenings te open en in stand te hou;
- (f) om personeel aan te stel en te ontslaan en om alles te doen wat daarmee in verband staan; 50
- (g) om kontrakte te sluit en uit te voer;
- (h) om reëls vir die hou van sy vergaderings te maak en toe te pas;
- (i) om fondse te ontvang, te bestee en in die algemeen te administreer;
- (j) om ooreenkomstig die bepalings van hierdie Wet fooie en boetes wat ingevolge hierdie Wet opgelê word, in te vorder en te administreer; 55

- (k) om ooreenkomste aan te gaan met of die bystand te verkry van enige departement of staatsorgaan, met inbegrip van die Suid-Afrikaanse Polisiediens, om die ondersoek van die Raad te doen of om die Raad in die doen van sy ondersoek by te staan;
- (l) om inligting van lisensiehouers en ander persone en agentskappe te verkry; 5
- (m) om 'n voortgesette studie van en ondersoek na—
- (i) die kleinhandeldrankhandel en mikrovervaardiging van drank oor die hele Provinsie heen en elders te onderneem ten einde te bepaal of daar enige leemtes in hierdie Wet is en om enige misbruike of oortredings van die prosedures wat in hierdie Wet vervat word, bloot te lê; en 10
- (ii) die vermindering van die sosio-ekonomiese en ander koste verbonde aan die misbruik van drank, te onderneem;
- (n) om minimum interne kontrolestelsels te bepaal vir die Raad en vir lisensiehouers, met inbegrip van rekeningkundige en verslagdoeningsprosedures en enige ander prosedures of stelsels, hetsy gerekenariseerd of nie; 15
- (o) om fooie en heffings te bepaal ten opsigte van verhore, ondersoek, navrae en enige ander funksie wat deur die Raad verrig word;
- (p) om veld- of takkantore in te stel;
- (q) om fondse vir die behoorlike toepassing van hierdie Wet in te stel en te administreer; 20
- (r) om met enige persoon oorleg te pleeg of konsultante in diens te neem betreffende enige aangeleentheid wat betrekking het op die verrigting van sy funksies op die bedinge en voorwaardes wat die Raad bepaal;
- (s) om enige van sy bevoegdhede ooreenkomstig artikel 10 te deleger; 25
- (t) om komitees aan te stel wat uit lede van die Raad bestaan;
- (u) om in die algemeen die bevoegdhede uit te oefen en funksies en pligte te verrig en uit te voer wat in hierdie Wet vermeld word of deur enige ander wet aan die Raad opgedra word; en
- (v) om die Minister oor enige aangeleentheid te adviseer wat die Minister na die Raad verwys het. 30

Delegasie

- 10.** (1) Die Raad mag enige bevoegdheid of funksie aan die Hoof-Uitvoerende Beampte deleger om namens die Raad uit te oefen of te verrig.
- (2) Enige delegasie in subartikel (1) bedoel mag onderworpe gemaak word aan die bedinge, voorwaardes en beperkings wat die Raad mag bepaal. 35
- (3) Die Raad word nie ontdoen van enige bevoegdheid wat deur die Raad gedeleger is nie.
- (4) 'n Delegasie ingevolge hierdie artikel mag die Hoof-Uitvoerende Beampte magtig om al die gedelegerde bevoegdhede of funksies of enige daarvan te subdeleger. 40
- (5) Enige persoon gegrief deur 'n besluit geneem ingevolge 'n gedelegerde bevoegdheid of funksie bedoel in subartikel (1) het die reg tot appèl na die Raad teen sodanige besluit op die wyse en binne die tyd voorgeskryf.
- (6) Die Raad mag enige delegasie wysig of terugtrek.
- (7) Die Raad mag nie enige bevoegdheid of funksie bedoel in artikel 9 (*h*), (*o*), (*p*) en (*s*) deleger nie. 45

Koöptering van persone

- 11.** (1) Die Raad mag enige persoon koöpteer wat geskik is soos beoog in artikel 4 en, na die mening van die Raad, in staat is om die Raad of 'n komitee van die Raad by te staan in die oorweging van 'n bepaalde aangeleentheid. 50
- (2) 'n Persoon wat ingevolge subartikel (1) gekoöpteer word, is nie geregtig om by enige vergadering van die Raad te stem nie.
- (3) Die vergoeding van enige persoon wat ingevolge hierdie artikel gekoöpteer word, word deur die Raad bepaal.

Vertroulikheid

55

- 12.** (1) Geen lid of werknemer van die Raad, met inbegrip van enige gekoöpteerde persoon of konsultant wat deur die Raad in diens geneem word, mag enige inligting

- openbaar maak wat tot daardie persoon se kennis gekom het op grond van sy of haar aanstelling op, koöptering in of indiensneming deur die Raad en wat met die werksaamhede of sake van die Raad, 'n aansoeker vir 'n lisensie of 'n lisensiehouer verband hou nie, behalwe soos bepaal in hierdie artikel en artikel 36(3)(b) en (c).
- (2) Bogenoemde verbod op openbaarmaking is nie van toepassing nie ten opsigte van— 5
- (a) openbaarmakings aan 'n hof met betrekking tot regsgedinge voor die hof;
 - (b) openbaarmakings ooreenkomstig 'n bevel van 'n hof;
 - (c) openbaarmakings betreffende drankregulering in die algemeen wat nie verwys na die werksaamhede of sake van 'n bepaalde aansoeker vir 'n lisensie of 'n lisensiehouer nie; 10
 - (d) openbaarmaking van inligting aan die Kommissaris van die Suid-Afrikaanse Inkomstediens;
 - (e) openbaarmaking aan die Minister; en
 - (f) openbaarmaking aan enige persoon wat dit nodig het vir die verrigting van sy of haar funksies kragtens hierdie Wet. 15

Vergaderings van Raad

13. (1) (a) Die Raad moet elke jaar minstens vier maal vergader op die wyse, datums, tye en plekke soos die Voorsitter mag bepaal.
- (b) Die Voorsitter van die Raad mag te eniger tyd 'n spesiale vergadering van die Raad belê wat gehou moet word op 'n tyd en plek deur hom of haar bepaal en moet, op 'n skriftelike versoek onderteken deur minstens drie lede van die Raad, 'n spesiale vergadering van die Raad belê wat gehou moet word binne twee weke na die datum van ontvangs van sodanige versoek, op 'n tyd en plek deur hom of haar bepaal. 20
- (2) Die Minister moet die prosedure voorskryf wat op 'n vergadering van die Raad gevolg moet word. 25
- (3) Die prosedure op 'n vergadering van die Raad moet, in soverre dit nie voorgeskryf word nie, deur die Voorsitter bepaal word.
- (4) Die kworum vir 'n vergadering van die Raad is vyf lede.
- (5) Enige vergadering mag verdaag word vir die tyd, na die plek en om die redes wat die Voorsitter nodig ag. 30
- (6) 'n Besluit van die Raad word geneem deur 'n meerderheid van die stemme van die lede teenwoordig by sy vergaderings, en in die geval van 'n staking van stemme oor enige aangeleentheid, moet die Voorsitter die beslissende stem uitbring.
- (7) Geen besluit van die Raad is ongeldig bloot vanweë 'n vakature in die Raad of vanweë die feit dat iemand wat nie geregtig is om as lid van die Raad sitting te neem, as 'n lid van die Raad sitting geneem het toe die besluit geneem is nie: Met dien verstande dat die besluit geneem is deur die vereiste meerderheid van die lede van die Raad wat toe teenwoordig was en geregtig was om as lede van die Raad sitting te neem. 35

Notule

14. (1) Die verrigtinge van die Raad moet genotuleer word op die wyse wat die Voorsitter bepaal en moet, in die geval van 'n stemming, elke lid se stem weergee. 40
- (2) Notule moet gehou word van vergaderings van die Raad en die notules moet by die kantoor van die Raad bewaar word.

HOOFSTUK 3

WES-KAAPSE DRANKLISENSIËRINGSTRIBUNAAL EN APPËLTRIBUNAAL 45

Instelling van Dranklisensiëringstribunaal

15. (1) Die Wes-Kaapse Dranklisensiëringstribunaal word hierby ingestel.
- (2) Die Dranklisensiëringstribunaal moet sy funksies ooreenkomstig die bepalings van hierdie Wet verrig, onpartydig en sonder vrees, begunstiging of vooroordeel.
- (3) Die Raad moet toesighouding oor die administrasie van die Dranklisensiëringstribunaal uitvoer maar mag nie 'n besluit van die Tribunaal wat in die uitoefening of verrigting van enige van sy bevoegdhede of funksies ingevolge artikel 20 geneem word, intrek of wysig nie. 50

Samestelling van Dranklisensieringstribunaal, en benoeming en aanstelling van lede van Dranklisensieringstribunaal

16. (1) Die Dranklisensieringstribunaal bestaan uit—
- (a) een lid met regs kwalifikasies gelykwaardig aan dit wat vir toelating as prokureur, of advokaat van die Hoë Hof van Suid-Afrika, vereis word, en met ervaring van die regspleging, en wat deur die Raad as Voorsittende Beampte aangestel word; 5
 - (b) een lid met die kwalifikasies in paragraaf (a) vermeld, wat deur die Raad as Adjunk-Voorsittende Beampte aangestel word;
 - (c) een lid wat die georganiseerde plaaslike regering verteenwoordig, deur die Raad aangestel na oorleg met die Minister verantwoordelik vir plaaslike regering in die Provinsie; 10
 - (d) een lid wat 'n polisiebeampte met die rang van Superintendent of hoër is, deur die Raad aangestel in oorleg met die Provinsiale Kommissaris van die Suid-Afrikaanse Polisie en die Minister verantwoordelik vir gemeenskapsveiligheid in die Provinsie; en 15
 - (e) twee burgers van die Republiek, wat permanent in die Provinsie woonagtig is en deur die Raad aangestel word.
- (2) Die lede word aangestel ooreenkomstig die voorgeskrewe prosedure, wat voorsiening moet maak vir openbare deelname in die benoeming van die kandidate bedoel in subartikel (1)(a), (b) en (e). 20
- (3) Indien die Voorsittende Beampte nie beskikbaar is om sy of haar funksies te verrig nie of indien die amp van Voorsittende Beampte vakant is, moet die Adjunk-Voorsittende Beampte, terwyl die Voorsittende Beampte nie beskikbaar is nie of totdat 'n Voorsittende Beampte aangestel word, waarnaem as Voorsittende Beampte en al die funksies verrig wat deur hierdie Wet aan die Voorsittende Beampte opgedra word. 25
- (4) Voordat 'n kandidaat as lid van die Dranklisensieringstribunaal aangestel word, moet hy of sy 'n beëdigde verklaring aan die Raad voorlê waarin sodanige kandidaat verklaar dat hy of sy nie ingevolge artikel 17 gediskwalifiseer word nie.
- (5) Die Raad mag, in oorleg met die Minister, te eniger tyd vra vir bewyse tot sy bevrediging van die voortgesette geskiktheid van enige lid of voorgenome lid van die Dranklisensieringstribunaal, of enige ondersoek of navraag in daardie verband doen of laat doen. 30

Diskwalifisering vir aanstelling as lid van Dranklisensieringstribunaal

17. Die volgende persone kwalifiseer nie om aangestel te word, voort te gaan of op te tree as lede van die Dranklisensieringstribunaal nie— 35
- (a) iemand wat in die voorafgaande tien (10) jaar skuldig bevind is aan 'n misdryf en gevonnissen is tot gevangenisstraf sonder die keuse van 'n boete, tensy die Raad van mening is dat die misdryf van so 'n aard was dat dit nie impliseer dat die persoon ongeskik is om die amp te beklee nie; 40
 - (b) iemand wat in die voorafgaande tien (10) jaar skuldig bevind is aan 'n misdryf ingevolge hierdie Wet, die Drankwet of die Drankwet, 1989 (Wet 27 van 1989), tensy die Raad van mening is dat die misdryf van so 'n aard was dat dit nie impliseer dat die persoon ongeskik is om die amp te beklee nie;
 - (c) 'n ongerehabiliteerde insolvent of iemand wat onderhewig is aan enige handelingsonbevoegdheid; 45
 - (d) iemand wat jonger as vyf-en-twintig (25) jaar oud is;
 - (e) iemand wat 'n regstreekse belang in die drankhandel het;
 - (f) iemand wat die familielid, vennoot of besigheidsdeelgenoot van 'n persoon is met 'n regstreekse belang in die drankhandel, tensy die Raad van mening is dat die belang van die familielid in die drankhandel nie impliseer dat die persoon ongeskik is om die amp te beklee nie; 50
 - (g) iemand wat ingevolge artikel 35 gediskwalifiseer word om 'n dranklisensie te hou; of
 - (h) iemand wat nie in die Provinsie woonagtig is nie. 55

Ampstermyn van lede van Dranklisensieringstribunaal

18. (1) 'n Lid van die Dranklisensieringstribunaal beklee die amp vir die tydperk, wat nie vyf (5) jaar oorskry nie, wat die Raad ten tyde van daardie lid se aanstelling bepaal.

(2) Die Raad mag 'n lid van die Dranklisensieringstribunaal op die voorgeskrewe wyse vir een verdere termyn, wat nie vyf (5) jaar oorskry nie, heraanstel, soos die Raad ten tyde van daardie lid se heraanstelling bepaal.

(3) Die heraanstelling van 'n lid bedoel in artikel 16(1)(c) en (d) mag slegs geskied na oorleg met onderskeidelik die Minister verantwoordelik vir plaaslike regering in die Provinsie, of die Provinsiale Kommissaris van die Suid-Afrikaanse Polisie en die Minister verantwoordelik vir gemeenskapsveiligheid in die Provinsie. 5

(4) 'n Vakature in die Dranklisensieringstribunaal moet gevul word deur die aanstelling van 'n ander lid deur die Raad.

Beëindiging van lidmaatskap van Dranklisensieringstribunaal 10

19. 'n Vakature in die amp van 'n lid van die Dranklisensieringstribunaal ontstaan wanneer—

- (a) sodanige lid se skriftelike bedanking deur die Raad ontvang word: Met dien verstande dat die bedanking van krag word vanaf die datum wat in die skriftelike bedanking vermeld word of sodanige ander datum waarop deur die Raad en die betrokke lid ooreengekom word; 15
- (b) sodanige lid nie meer kwalifiseer om lid van die Dranklisensieringstribunaal te bly nie;
- (c) sodanige lid van drie opeenvolgende vergaderings van die Dranklisensieringstribunaal afwesig is sonder die voorafverkreë skriftelike verlof van die Voorsittende Beampte of, waar van toepassing, die Adjunk-Voorsittende Beampte; 20
- (d) sodanige lid se ampstermyn verstryk het;
- (e) sodanige lid se ampstermyn deur die Raad beëindig word: Met dien verstande dat die Raad nie 'n lid se ampstermyn mag beëindig nie tensy daar geag word dat dit in die openbare belang of in die belang van die behoorlike toepassing van hierdie Wet is; en 25
- (f) sodanige lid nie meer in die Provinsie woonagtig is nie.

Bevoegdhede en funksies van Dranklisensieringstribunaal

20. (1) Die Dranklisensieringstribunaal mag enige van die volgende aangeleenthede by sy vergaderings oorweeg— 30

- (a) 'n aansoek vir 'n lisensie bedoel in artikel 33 of 48;
- (b) 'n aansoek vir die oordrag van 'n lisensie ingevolge artikel 65(9);
- (c) versoë ten gunste van of teen die toestaan van aansoeke;
- (d) 'n verslag aan hom voorgelê deur 'n aangewese drankbeampte, 'n inspekteur of 'n munisipale beampte; 35
- (e) 'n klagte by hom ingedien oor die bedryf van 'n gelisensieerde besigheid;
- (f) versoë deur 'n lisensiehouer of ander belanghebbende oor die herroeping van die opskorting van 'n lisensie of die verwydering of wysiging van enige voorwaarde wat vir 'n lisensie opgelê is; of 40
- (g) enige ander aangeleentheid deur die Hoof-Uitvoerende Beampte na hom verwys of wat die Dranklisensieringstribunaal ingevolge hierdie Wet mag of moet oorweeg.

(2) Behalwe ten opsigte van aangeleenthede in subartikel (1)(a), (b), (c), (f) en (g) bedoel, het die Voorsittende Beampte 'n diskresie om te weier om 'n vergadering van die Dranklisensieringstribunaal te belê indien so 'n vergadering na sy of haar mening nie geregverdig word deur die inligting wat aan hom of haar verstrekkend word nie. 45

(3) Die Dranklisensieringstribunaal mag, na oorweging deur hom van enige aangeleentheid beoog in—

- (a) subartikel (1)(a), (b) of (c), die aansoek weier of toestaan behoudens die voorwaardes wat hy toepaslik ag; 50
- (b) subartikel (1)(d) of (e)—
 - (i) die verslag of klagte, na gelang van die geval, van die hand wys;
 - (ii) die betrokke lisensie intrek;
 - (iii) die lisensie op die voorgeskrewe wyse opskort as 'n straf- of regstellende maatreël; 55
 - (iv) die voorwaardes aan die lisensie oplê wat hy toepaslik ag;
 - (v) die lisensiehouer beveel om die boete te betaal wat hy toepaslik ag, behoudens die voorgeskrewe perk; of

- (vi) sodanige ander stappe doen wat hy toepaslik ag;
 - (c) subartikel (1)(f), die verhoë van die hand wys of die opskorting van die lisensie herroep, of die betrokke voorwaarde of voorwaardes verwyder of wysig; of
 - (d) subartikel (1)(g), die aangeleentheid oorweeg en die stappe doen wat hy toepaslik ag. 5
- (4) Die Dranklisensieringstribunaal mag te eniger tyd op aansoek deur 'n lisensiehouer, enige voorwaarde deur hom opgelê met betrekking tot die betrokke lisensie opskort, intrek of wysig.
- (5) Die Dranklisensieringstribunaal mag, behoudens artikel 17, ten opsigte van enige aangeleentheid en vir die tydperk wat hy nodig ag, enige persoon koöpteer om in die Tribunaal te dien wat hy ag in staat is om hom by te staan in die oorweging van die betrokke aangeleentheid. 10
- (6) 'n Persoon aldus gekoöpteer het nie die reg om te stem nie.
- (7) Die vergoeding van 'n persoon ingevolge subartikel (5) gekoöpteer moet deur die Raad bepaal word. 15

Vergaderings en besluite van Dranklisensieringstribunaal

- 21.** (1) Die Voorsittende Beampte moet die tyd en plek bepaal vir die hou van vergaderings van die Dranklisensieringstribunaal en mag vergaderings verdaag of herbelê op die tye en plekke waarop hy of sy besluit.
- (2) 'n Kworum vir 'n vergadering van die Dranklisensieringstribunaal is vier lede, met inbegrip van die Voorsittende Beampte of die Adjunk-Voorsittende Beampte of hulle albei. 20
- (3) 'n Besluit van die Dranklisensieringstribunaal word geneem deur 'n meerderheidstem van die lede teenwoordig by sy vergaderings, en in die geval van 'n staking van stemme oor enige aangeleentheid moet die Voorsittende Beampte die beslissende stem uitbring. 25

Onttrekking van lid met botsende belang

- 22.** (1) 'n Lid van die Dranklisensieringstribunaal mag op geen vergadering of verhoor van die Tribunaal stem of dit bywoon of op enige wyse aan die verrigtinge daarvan deelneem nie en die Voorsittende Beampte mag nie 'n aangeleentheid oorweeg nie indien, met betrekking tot daardie aangeleentheid— 30
- (a) hy of sy 'n familielid, vennoot of besigheidsdeelgenoot is van die aansoeker vir 'n lisensie of sertifisering, of enige ander reg of voorreg wat die Dranklisensieringstribunaal of die Voorsittende Beampte, na gelang van die geval, staan te verleen; 35
 - (b) hy of sy of sy of haar familielid, vennoot of besigheidsdeelgenoot 'n direkteur, lid of vennoot is van, of 'n finansiële belang of ander belang het in, die besigheid van die aansoeker vir 'n lisensie, sertifisering of enige ander reg of voorreg wat die Dranklisensieringstribunaal of die Voorsittende Beampte, na gelang van die geval, staan te verleen; of 40
 - (c) hy of sy enige belang het wat hom of haar verhinder om sy of haar funksies as lid van die Dranklisensieringstribunaal op 'n billike, onbevooroordeelde en behoorlike wyse te verrig. 40
- (2) Indien dit in enige stadium blyk dat 'n lid of die Voorsittende Beampte, na gelang van die geval, enige belang in subartikel (1) beoog, het of mag hê— 45
- (a) met betrekking tot 'n aangeleentheid wat deur die Dranklisensieringstribunaal oorweeg moet word, moet daardie lid die aard van sy of haar belang onverwyld en volledig openbaar en die vergadering of verhoor verlaat ten einde die oorblywende lede in staat te stel om die aangeleentheid te bespreek en te bepaal of daardie lid uitgesluit moet word van deelname aan die verrigtinge op sodanige vergadering of verhoor as gevolg van 'n botsing van belange; en 50
 - (b) met betrekking tot 'n aangeleentheid wat deur die Voorsittende Beampte oorweeg moet word, moet hy of sy die aard van sy of haar belang onverwyld en volledig openbaar aan die Dranklisensieringstribunaal, in welke geval die Tribunaal die aangeleentheid moet oorweeg. 55
- (3) Die openbaring en besluit geneem deur die oorblywende lede van die Dranklisensieringstribunaal in subartikel (2)(a) bedoel, moet in die notule van die betrokke verrigtinge aangeteken word.

Verrigtinge van Dranklisensieringstribunaal

23. (1) Die Voorsittende Beampte moet, behoudens die bepalings van hierdie Wet, die prosedure bepaal wat op vergaderings van die Dranklisensieringstribunaal gevolg moet word.
- (2) Die Voorsittende Beampte mag enige persoon wat benadeel kan word in die oorweging van 'n aangeleentheid deur die Dranklisensieringstribunaal op die voorgeskrewe wyse in kennis stel om teenwoordig te wees by die vergadering waar die aangeleentheid oorweeg gaan word.
- (3) 'n Persoon wat ingevolge subartikel (2) in kennis gestel is, mag—
- (a) die vergadering persoonlik bywoon of verteenwoordig word deur 'n prokureur, advokaat of ander persoon wat namens hom of haar verskyn; of
- (b) kies om dit nie by te woon of verteenwoordig te word nie.
- (4) Indien die Voorsittende Beampte oortuig is dat 'n persoon behoorlik in kennis gestel is om by 'n vergadering van die Dranklisensieringstribunaal te verskyn maar nie daar teenwoordig is nie, mag die Voorsittende Beampte gelas dat die vergadering in die afwesigheid van daardie persoon voortgaan of die ander stappe doen wat hy of sy in die omstandighede billik en regverdig ag.
- (5) Die Voorsittende Beampte mag enige persoon op die voorgeskrewe wyse laat dagvaar om by 'n vergadering van die Dranklisensieringstribunaal teenwoordig te wees om getuienis te lewer of om 'n dokument of enigiets wat in sy of haar besit of bewaring of onder sy of haar beheer is, voor te lê.
- (6) Die Voorsittende Beampte mag enige persoon teenwoordig by 'n vergadering van die Dranklisensieringstribunaal gelas om getuienis te lewer of om 'n dokument of enigiets wat in sy of haar besit of bewaring of onder sy of haar beheer is, voor te lê en deur die Dranklisensieringstribunaal ondervra te word.
- (7) Die Dranklisensieringstribunaal mag enige dokument of artikel wat aan hom voorgelê word, inspekteer en behou vir die tydperk wat redelikerwys nodig is.
- (8) 'n Persoon wat by 'n vergadering van die Dranklisensieringstribunaal getuienis lewer, moet dit onder eed of plegtige verklaring doen.
- (9) By die oorweging van 'n aangeleentheid mag die Dranklisensieringstribunaal, uit eie beweging, kennis neem van enige tersaaklike feit of omstandigheid wat na sy mening die besluit van die Dranklisensieringstribunaal kan beïnvloed.
- (10) Indien enige party uitstel versoek om hom in staat te stel om betoog met betrekking tot 'n aangeleentheid voor te berei, mag die Voorsittende Beampte daardie aangeleentheid vir dié doel uitstel.
- (11) Die publiek het toegang tot alle vergaderings van die Dranklisensieringstribunaal, behalwe dat die Voorsittende Beampte op redelike gronde mag gelas dat enige persoon wie se teenwoordigheid by die vergadering nie wenslik is nie, nie teenwoordig mag wees nie of die vergadering moet verlaat.
- (12) Die beraadslagings en stemming van die Dranklisensieringstribunaal is nie oop vir die publiek nie.
- (13) Versuim om 'n vergadering by te woon na 'n dagvaarding ingevolge subartikel (5) ontvang is, is 'n misdryf.

Komitees van Dranklisensieringstribunaal

24. (1) Die Voorsittende Beampte mag een of meer komitees aanstel wat bestaan uit die Voorsittende Beampte self of die Adjunk-Voorsittende Beampte en enige lid of enige persoon wat ingevolge artikel 20(5) gekoöpteer is.
- (2) 'n Komitee bestaan uit minstens drie persone.
- (3) Die Dranklisensieringstribunaal mag die funksies van die Dranklisensieringstribunaal wat in artikels 64, 65 en 71 uiteengesit word, aan 'n komitee delegeer.
- (4) Die Dranklisensieringstribunaal mag riglyne aan 'n komitee uitreik oor die uitoefening van 'n bevoegdheid of die verrigting van 'n funksie deur hom aan die komitee gedelegeer.
- (5) 'n Komitee moet in die uitoefening van 'n gedelegeerde bevoegdheid of die verrigting van 'n gedelegeerde funksie voldoen aan die riglyne bedoel in subartikel (4).
- (6) By die aanstelling van die lede van 'n komitee moet die Voorsittende Beampte behoorlik ag slaan op die kennis, kundigheid en ervaring wat vereis word vir die aangeleentheid wat oorweeg moet word.
- (7) 'n Komitee van die Dranklisensieringstribunaal word beheer deur dieselfde prosedurereëls as dié wat op die Dranklisensieringstribunaal van toepassing is.

Appèltribunaal

25. (1) Die Minister moet, vir die termyn deur hom of haar bepaal, 'n persoon aanstel met regs kwalifikasies gelykwaardig aan dié wat vir toelating as prokureur, of advokaat van die Hoë Hof van Suid-Afrika vereis word, en met ervaring in regspleging, om as Appèltribunaal op te tree om te beslis oor appèlle teen of aansoeke vir die hersiening van die besluite van die Dranklisensieringstribunaal ingevolge hierdie Wet. 5

(2) Die Minister moet die prosedure voorskryf wat deur die Appèltribunaal gevolg moet word.

HOOFSTUK 4

ADMINISTRASIE, BESOLDIGING EN FINANSIËLE BESTUUR 10

Administrasie van Raad, Dranklisensieringstribunaal en Appèltribunaal

26. (1) Die Raad moet die volgende persone aanstel—

(a) 'n persoon met geskikte kwalifikasies en ondervinding as Hoof-Uitvoerende Beampte met die doel om die Raad by te staan in die nakoming van alle finansiële en administratiewe verantwoordelikhede van die Raad, die Dranklisensieringstribunaal en die Appèltribunaal, en wat ten opsigte daarvan teenoor die Raad verantwoordingspligtig is; 15

(b) 'n sekretaris van die Dranklisensieringstribunaal, wat verantwoordelik sal wees vir—

(i) die opstel van sakelyste; 20

(ii) die opneem van verrigtinge;

(iii) die hou van die notule van die Dranklisensieringstribunaal; en

(iv) die ander pligte wat die Voorsittende Beampte bepaal; en

(c) die ander personeel wat nodig mag wees om die Raad, die Dranklisensieringstribunaal en die Appèltribunaal in staat te stel om hulle funksies te verrig. 25

(2) Die personeel van die Raad, die Dranklisensieringstribunaal en die Appèltribunaal moet—

(a) aangestel word op die bepalings en voorwaardes wat die Raad bepaal en moet deur die Raad besoldig word; en

(b) hulle funksies en pligte verrig en uitvoer onderworpe aan die voorskrifte en beheer van die Raad. 30

(3) Die Raad, in oorleg met die Minister en die Minister verantwoordelik vir finansies in die Provinsie—

(a) moet 'n mensehulpbronbeleid vir die Raad, die Dranklisensieringstribunaal, die Appèltribunaal en sy personeel bepaal; en 35

(b) moet die besoldiging van sy personeel bepaal, behalwe die personeellede wat ingevolge subartikel (5) gesekondeer is.

(4) Die Raad moet, op aanbeveling van die Hoof-Uitvoerende Beampte, 'n gedragskode, van toepassing op alle personeellede van die Raad, die Dranklisensieringstribunaal en die Appèlraad, bepaal om die volgende te verseker— 40

(a) voldoening aan toepaslike wetgewing;

(b) die doeltreffende, doelmatige en ekonomiese gebruik van die Raad se fondse en hulpbronne;

(c) die bevordering en handhawing van 'n hoë etiese standaard;

(d) die voorkoming van belangebotsings; 45

(e) die beskerming van vertroulike inligting wat deur die Raad, die Dranklisensieringstribunaal en die Appèltribunaal gehou word; en

(f) professionele, eerlike, onpartydige, regverdige, etiese en billike diens.

(5) Die Raad mag gebruik maak van die dienste van persone wat uit die staatsdiens gesekondeer of oorgeplaas is in ooreenstemming met die bepalings van die Staatsdienswet, 1994 (Proklamasie No. 103 van 1994). 50

(6) Die Hoof-Uitvoerende Beampte mag die finansiële transaksies aangaan wat nodig is vir die bedryf van 'n openbare entiteit, met inbegrip van maar nie beperk nie tot die sluit van vennootskappe met ander staatsorgane en die verkryging van die dienste van kontrakteurs en diensverskaffers. 55

(7) Die Hoof-Uitvoerende Beampte mag enige aangeleentheid wat ingevolge artikel 9 binne die bevoegdheid en funksies van die Raad of ingevolge artikel 20 binne die bevoegdheid en funksies van die Dranklisensieringstribunaal ressorteer na 'n

vergadering van die Raad of die Dranklisensieringstribunaal, na gelang van die geval, verwys.

(8) Notules van verrigtinge van die Raad, die Dranklisensieringstribunaal en die Appèltribunaal moet gehou word en moet by die kantore van die Raad bewaar word en is beskikbaar vir enige persoon vir die doel van insae of kopiëring, behoudens die betaling van die voorgeskrewe fooi en behoudens die bepalings van die Wet op Bevordering van Toegang tot Inligting, 2000 (Wet 2 van 2000). 5

(9) Die Voorsittende Beampte mag, behoudens die bepalings van die Wet op Bevordering van Toegang tot Inligting, 2000, en by aanvoering van goeie redes, gelas dat 'n rekord van die verrigtinge van die Dranklisensieringstribunaal in geheel of 'n gedeelte daarvan nie openbaar gemaak mag word nie, in welke geval geen persoon sodanige rekord of gedeelte daarvan sonder die voorafverkreë goedkeuring van die Voorsittende Beampte ter insae mag neem of mag kopieer nie. 10

Besoldiging van Hoof-Uitvoerende Beampte, lede van Raad, Dranklisensierings-tribunaal en Appèltribunaal 15

27. Die Hoof-Uitvoerende Beampte, lede van die Raad en die Dranklisensierings-tribunaal en die persoon wat aangestel word om as die Appèltribunaal op te tree, is geregtig om redelike besoldiging te ontvang soos deur die Minister, in oorleg met die Minister verantwoordelik vir finansies in die Provinsie, bepaal.

Befondsing en finansiële bestuur van Raad 20

28. (1) Die fondse van die Raad bestaan uit—

- (a) geld wat deur die Provinsiale Parlement bewillig word; en
- (b) geld wat aan die Raad toeval uit enige ander bron wat deur die Minister goedgekeur is na oorleg met die Minister verantwoordelik vir finansies in die Provinsie, met inbegrip van fooie wat ingevolge hierdie Wet toeval; 25
- (c) ander geld regmatig betaal aan en tot die voordeel van die Raad.

(2) Die Raad moet volledige en behoorlike rekeningboeke en al die nodige rekords in verband daarmee laat hou.

(3) Die Raad moet, minstens ses maande, of 'n ander tydperk wat deur die Minister bepaal word, voor die aanvang van die Raad se boekjaar— 30

- (a) 'n begroting van geraamde inkomste en uitgawes vir daardie boekjaar; en
- (b) 'n besigheidsplan vir die Raad, wat meetbare doelwitte bevat, ooreenkomstig die Wet op Openbare Finansiële Bestuur, 1999 (Wet 1 van 1999), vir goedkeuring aan die Minister voorlê.

(4) Die Raad mag in enige boekjaar versoeke vir bykomende fondse tot die Minister rig vir insluiting in die aansuiweringsbegroting ooreenkomstig die toepaslike wetgewing. 35

(5) Die Raad mag geen finansiële verbintenis buite sy goedgekeurde begroting en sy opgelope reserwes aangaan nie.

Oudit en jaarverslae 40

29. (1) Die Ouditeur-generaal moet die finansiële state van die Raad oudit.

(2) Die Raad moet, binne vyf maande na die einde van 'n boekjaar, 'n verslag oor sy aktiwiteite gedurende daardie boekjaar aan die Minister voorlê vir tertafellegging in die Provinsiale Parlement.

(3) Die verslag moet— 45

- (a) 'n balansstaat en 'n staat van inkomste en uitgawes wat deur die Ouditeur-generaal gesertifiseer is, insluit;
- (b) die meetbare doelwitte gedurende die betrokke boekjaar soos uiteengesit in die besigheidsplan bedoel in artikel 28(3)(b) vermeld;
- (c) tersaaklike prestasie-inligting bevat rakende die ekonomiese, doeltreffende en doelmatige aanwending van hulpbronne en spesifiek 'n vergelyking tussen beplande en werklike prestasieaanwysers soos in daardie besigheidsplan uiteengesit; en 50
- (d) 'n verklaring insluit van die maatreëls getref om die maatskaplike en ander koste wat gepaard gaan met die misbruik van drank te monitor en aan te pak, asook van die getal lisensies toegestaan gedurende die vorige boekjaar. 55

Inkomste wat aan Provinsiale Inkomstefonds, Raad of munisipaliteite toeval

- 30.** (1) Die fooie bedoel in artikels 46(2), 48(1) en (4), 63(2) en 65(16) moet in die Provinsiale Inkomstefonds gestort word.
- (2) Die volgende geld moet aan die Raad betaal word—
- (a) boetes bedoel in artikels 20(3)(b)(v) en 82(2)(b); 5
 - (b) die strafgelde bedoel in artikel 63(4); en
 - (c) fooie bedoel in artikels 26(8), 36(1)(e), 38, 63(4), 64(1) en 65(9).
- (3) Die fooie bedoel in artikel 36(5)(a)(i) en (b)(i) moet aan die betrokke munisipaliteit betaal word.
- (4) Geen bedrag in hierdie artikel beoog is terugbetaalbaar nie. 10

HOOFSTUK 5

INSTELLING VAN MAATSKAPLIKE EN OPVOEDINGSFONDS

Instelling van fonds

- 31.** (1) Die Hoof-Uitvoerende Beampte moet 'n fonds instel vir die doel van—
- (a) die bestryding van die negatiewe maatskaplike gevolge van die misbruik van drank; 15
 - (b) die opvoeding van persone betrokke by die verkoop en verskaffing van drank; en
 - (c) die opvoeding van die algemene publiek in die verantwoordelike verkoop, verskaffing en verbruik van drank. 20
- (2) Die Hoof-Uitvoerende Beampte moet, na oorleg met die Raad en in oorleg met die Minister, die opdragte vir die fonds in subartikel (1) bedoel verskaf en die fonds administreer.
- (3) Die Minister moet, in oorleg met die Minister verantwoordelik vir finansies in die Provinsie, die persentasie van elke hernuwingsfooie wat aan die fonds in subartikel (2) bedoel toegewys moet word, bepaal. 25
- (4) Die Hoof-Uitvoerende Beampte moet, in oorleg met die Raad, die Minister en die Minister verantwoordelik vir finansies in die Provinsie, 'n rekening vir die fonds op naam van die Raad open by 'n instelling wat ingevolge die Bankwet, 1990 (Wet 94 van 1990), as 'n bank geregistreer is. 30

HOOFSTUK 6

LISENSIËRING

Lisensies

- 32.** (1) 'n Persoon mag nie drank mikrovervaardig of verkoop nie tensy hy of sy gemagtig is om dit te doen ingevolge 'n lisensie wat ingevolge hierdie Wet, die Drankwet of die Drankwet, 1989 (Wet 27 van 1989), uitgereik is. 35
- (2) 'n Persoon wat gemagtig is om drank te mikrovervaardig of te verkoop moet dit in ooreenstemming met die voorwaardes van die lisensie doen.
- (3) 'n Persoon wat, sonder vrystelling ingevolge artikel 84(1) of (2), drank mikrovervaardig of verkoop in stryd met subartikel (1) of (2), is skuldig aan 'n misdryf. 40

Kategorieë lisensies

- 33.** Die Dranklisensieringstribunaal mag die volgende lisensies toestaan—
- (a) 'n lisensie vir die mikrovervaardiging en verkoop van drank vir verbruik sowel op as buite die perseel waar die drank verkoop word;
 - (b) 'n lisensie vir die verkoop van drank vir verbruik op die perseel waar die drank verkoop word; 45
 - (c) 'n lisensie vir die verkoop van drank vir verbruik buite die perseel waar die drank verkoop word;
 - (d) in buitengewone omstandighede, 'n lisensie vir die verkoop van drank vir verbruik sowel op as buite die perseel waar die drank verkoop word; 50
 - (e) 'n lisensie vir die verkoop van drank vir verbruik op of buite die perseel waar die drank by spesiale geleenthede verkoop word; en

- (f) 'n tydelike dranklisensie vir die verkoop van drank vir verbruik op of buite die perseel waar die drank verkoop word.

Maatstawwe vir toestaan van lisensies

- 34.** Die Dranklisensieëringstribunaal mag nie 'n lisensie toestaan nie tensy hy volgens oorwig van waarskynlikheid oortuig is dat— 5
- (a) die toestaan daarvan in die openbare belang is;
 - (b) die aansoeker van goeie karakter is en nie ingevolge artikel 35 gediskwalifiseer word om 'n lisensie te hou nie;
 - (c) die perseel waarop die verkoop of verbruik van drank sal plaasvind, geskik is of by voltooiing geskik sal wees vir gebruik deur die aansoeker vir die doel van die lisensie; 10
 - (d) die aansoeker die reg het om die voorgestelde gelisensieerde perseel te okkupeer; en
 - (e) die toestaan van die aansoek nie tot nadeel sal strek nie van—
 - (i) die inwoners van 'n woongebied; 15
 - (ii) die inwoners van 'n instelling vir bejaardes of verswaktes;
 - (iii) die leerders van 'n opvoedkundige instelling wat onder die ouderdom van agtien (18) jaar is;
 - (iv) die pasiënte van 'n instelling vir dwelm- of alkoholverwante afhanklikheid; of 20
 - (v) die gemeentedele van 'n godsdienstinstelling wat in die nabyheid van die voorgestelde gelisensieerde perseel geleë is.

Diskwalifisering van aansoekers

- 35.** (1) Die volgende persone is gediskwalifiseer om dranklisensies te hou—
- (a) 'n persoon wat binne vyf (5) jaar voor die indiening van die aansoek gevonnisd is tot gevangenisstraf sonder die keuse van die betaling van 'n boete; 25
 - (b) 'n persoon wat binne vyf (5) jaar voor die indiening van die aansoek ongeskik verklaar is vir die hou van 'n registrasie deur die Nasionale Drankowerheid of 'n lisensie deur enige provinsiale drankraad of owerheid;
 - (c) 'n persoon wat 'n ongerehabiliteerde insolvent is; 30
 - (d) 'n persoon wat 'n minderjarige is op die datum waarop die aansoek oorweeg word;
 - (e) 'n persoon wat die houër was van 'n lisensie wat binne 'n tydperk van twaalf (12) maande voor die indiening van die aansoek ingetrek is ingevolge die bepaling van hierdie Wet of 'n wet wat dranklisensies in enige ander provinsie reël; 35
 - (f) 'n persoon wat die gade of lewensmaat is van 'n persoon in (a), (b) of (e) hierbo beskryf; en
 - (g) 'n persoon wat geestelik siek is soos omskryf in die "Mental Health Care Act", 2002 (Wet 17 van 2002). 40
- (2) Indien 'n persoon ingevolge subartikel (1)(a) tot (e) of (g) gediskwalifiseer word, word enige maatskappy, beslote korporasie of koöperasie waarin hy of sy aandeel, 'n ledebelang of 'n lede-aandeel het, enige trust waarvan hy of sy 'n trustee of begunstigde is en enige vennootskap waarvan hy of sy 'n vennoot is, insgelyks gediskwalifiseer.
- (3) Die Dranklisensieëringstribunaal mag in buitengewone omstandighede en by aanvoering van goeie redes bepaal dat 'n persoon wat ingevolge subartikel (1) of (2) gediskwalifiseer word, geag word gekwalifiseer te wees vir die doel van 'n bepaalde aansoek of lisensie. 45

Aansoekprosedure

- 36.** (1) 'n Aansoek vir 'n lisensie van 'n kategorie in artikel 33 bedoel moet by die Raad gedoen word deur voor of op die voorgeskrewe datum— 50
- (a) die voorgeskrewe aansoekvorm, behoorlik ingevul;
 - (b) 'n soneringsertifikaat;
 - (c) waar nodig, 'n afskrif van 'n beplanningsaansoek wat ingevolge toepaslike beplanningswetgewing aan die betrokke munisipaliteit voorgelê is; 55

- (d) ander inligting wat die Dranklisensiëringstribunaal nodig mag hê om te kan bepaal of die aansoeker aan die maatstawwe vir die toestaan van 'n lisensie voldoen of nie; en
- (e) die voorgeskrewe fooi, wat op die voorgeskrewe manier betaal moet word, by die Raad en die aangewese drankbeampte in wie se regsgebied die voorgestelde gelisensieerde perseel geleë is in te dien. 5
- (2) Geen aansoek om 'n lisensie mag gedurende die tydperk 1 Desember en 15 Januarie van die volgende jaar geadverteer word nie.
- (3) Deur 'n aansoek vir 'n lisensie in te dien, stem die aansoeker in dat die Dranklisensiëringstribunaal of enige lid of gemagtigde werknemer van die Raad— 10
- (a) 'n verhoor mag hou of ondersoek of navraag mag doen met betrekking tot die integriteit, karakter, reputasie, vorige gedrag, gewoontes, verbintnisse, finansiële stand en vermoë, kriminele rekord, bevoegdheid, ondervinding en geskiktheid van—
- (i) die aansoeker of, indien die lisensie toegestaan is, die lisensiehouer; 15
- (ii) enige direkteur of aandeelhouer, lid, trustee of begunstigde, of persoon wat 'n ledeaandeel hou waar die aansoeker 'n maatskappy, beslote korporasie, trust of koöperasie is; en
- (iii) enige persoon wat regstreeks of onregstreeks betrokke is by die sake van 'n aansoeker of, indien die lisensie toegestaan is, die lisensiehouer; 20
- (b) enige dokument of inligting wat as deel van of saam met 'n aansoek voorgelê is, aan enige persoon in verband met sodanige verhoor, ondersoek of navraag openbaar mag maak; en
- (c) van enige wetstoepassings- of reguleringsagentskap of -liggaam enige plek ter wêreld inligting van en oor die aansoeker mag verkry, en sodanige inligting aan sodanige agentskap of liggaam openbaar mag maak, vir die doel van 'n verhoor, ondersoek of navraag. 25

Kennisgewing van aansoek

37. (1) Die Raad moet, in die voorgeskrewe vorm, kennisgewings in die drie amptelike tale van die Provinsie publiseer in die *Provinsiale Koerant* en in 'n gemeenskapskoerant wat sirkuleer in die gebied waarin die voorgestelde gelisensieerde perseel geleë is, en waar daar geen sodanige gemeenskapskoerant is nie, in ten minste een ander koerant wat sirkuleer in die gebied waarin die betrokke perseel geleë is. 30
- (2) Die aansoeker moet 'n kennisgewing, soos voorgeskryf, in die drie amptelike tale van die Provinsie op 'n opvallende plek op die voorgestelde gelisensieerde perseel vertoon sodat dit sigbaar is vir verbygangers: Met dien verstande dat die Dranklisensiëringstribunaal die nie-voldoening aan hierdie bepaling mag kondoneer by aanvoering van goeie redes. 35
- (3) 'n Kennisgewing ingevolge subartikel (2) moet vir die voorgeskrewe tydperk vanaf die datum van indiening van die aansoek vertoon word. 40
- (4) Die aangewese drankbeampte in wie se regsgebied die voorgestelde gelisensieerde perseel geleë is, moet binne die voorgeskrewe tydperk vanaf die datum van indiening van 'n aansoek 'n kennisgewing van die aansoek op die voorgeskrewe wyse aan die betrokke munisipaliteit beteken om die munisipaliteit in staat te stel om — 45
- (a) waar artikel 36(1) van toepassing is—
- (i) die publiek in staat te stel om toegang te hê tot die aansoek, insae daarin te verkry of, by betaling van die voorgeskrewe fooi, 'n afskrif daarvan te bekom;
- (ii) die kommentaar van die wyksraadslid te verkry; 50
- (iii) kommentaar te lewer oor die aansoek; en
- (iv) toe te laat vir die oorweging van die beplanningsaansoek met betrekking tot die aansoek vir 'n dranklisensie;
- (b) waar artikel 36(1) nie van toepassing is nie—
- (i) die publiek in staat te stel om toegang te hê tot die aansoek, insae daarin te verkry of, by betaling van die voorgeskrewe fooi, 'n afskrif daarvan te bekom; 55
- (ii) die kommentaar van die wyksraadslid te verkry; en
- (iii) kommentaar te lewer oor die aansoek.

- (5) Die aangewese drankbeampte in wie se regsgebied die voorgestelde gelisensieerde perseel geleë is, moet, of die munisipaliteit mag, binne die voorgeskrewe tydperk, kennis van die aansoek gee aan die —
- (a) buurinwoners of die persone wat na sy of haar oordeel geraak mag word deur of 'n belang mag hê by die toestaan of weiering van die aansoek; en 5
- (b) die gemeenskapspolisieringsforum, as daar een is, van die gebied waarin die perseel geleë is.
- (6) Ondanks subartikel (1), waar 'n aansoeker aan artikel 36(1)(c) moet voldoen, word die kennisgewing wat ingevolge die toepaslike beplanningswetgewing gegee is, geag voldoende te wees aan die kennisgewingsvereistes ingevolge hierdie artikel: Met dien verstande dat die Dranklisensieringstribunaal die bykomende kennisgewing mag vereis wat hy gepas ag. 10

Aansoeke ter insae by Raad

38. Die Raad moet, binne die voorgeskrewe tydperk ná 'n aansoek bedoel in artikel 36 by hom ingedien is, die publiek in staat stel om by die kantore van die Raad toegang te kry tot, insae te hê in of, teen betaling van die voorgeskrewe fooi, 'n afskrif te verkry van die aansoek en enige dokumente wat in verband daarmee ingedien is, tot op die datum waarop die aansoek deur die Dranklisensieringstribunaal oorweeg word. 15

Vertoë

39. (1) 'n Persoon wat 'n belang het by die toestaan of weiering van 'n aansoek mag binne die voorgeskrewe tydperk skriftelike vertoë tot die Dranklisensieringstribunaal rig vir of teen sodanige toestaan of weiering van daardie aansoek. 20
- (2) Die vertoë moet by die Raad en die betrokke aangewese drankbeampte ingedien word.
- (3) 'n Afskrif van die vertoë moet deur die persoon wat die vertoë rig beteken word aan die aansoeker of sy of haar verteenwoordiger. 25
- (4) Bewys van sodanige betekening moet saam met die vertoë ingedien word.
- (5) 'n Persoon wat vertoë rig, moet die volgende uiteensit—
- (a) sy of haar volle naam en adres;
- (b) sy of haar identiteitsnommer of, in die geval van 'n maatskappy of beslote korporasie, sy registrasienommer; 30
- (c) indien van toepassing, die naam en adres van sy of haar verteenwoordiger;
- (d) die aard van sy of haar belang by die toestaan of weiering van die aansoek; en
- (e) omvattende redes vir die beswaar of ondersteuning.
- (6) Die aansoeker mag binne die voorgeskrewe tydperk 'n antwoord op vertoë teen die aansoek by die Raad indien. 35

Aanstuur van dokumente

40. (1) Die betrokke munisipaliteit moet, binne die voorgeskrewe tydperk, die volgende aan die Raad stuur—
- (a) sy besluit ten opsigte van die beplanningsaansoek bedoel in artikel 36(1)(c); en 40
- (b) inligting betreffende die omvang van die openbare deelnemingsproses wat ten opsigte van daardie aansoek gevolg is.
- (2) Die betrokke munisipaliteit moet binne die voorgeskrewe tydperk, met betrekking tot 'n aansoek vir 'n dranklisensie, die volgende aan die Raad stuur— 45
- (a) die kommentaar, indien enige, van die wyksraadslid;
- (b) sy kommentaar, indien enige, oor die aansoek vir 'n dranklisensie; en
- (c) enige ander dokument of artikel wat in verband met die aansoek vir 'n dranklisensie by hom ingedien is.
- (3) Die aangewese drankbeampte moet, binne die voorgeskrewe tydperk, die volgende aan die Raad stuur— 50
- (a) sy of haar verslag bedoel in artikel 73(7)(a); en
- (b) enige ander dokument of artikel wat in verband met die aansoek vir 'n dranklisensie by hom ingedien is.

Oorweging van aansoeke

- 41.** (1) Die Dranklisensiëringstribunaal mag by die oorweging van 'n aansoek kennis neem van—
- (a) die aansoek en enige verslag wat in antwoord daarop ingedien is;
 - (b) vertoë ten gunste van of teen die aansoek, enige antwoord op vertoë teen aansoeke en enige ander dokument of artikel wat met betrekking tot die aansoek ingedien is; en
 - (c) behoudens artikel 23(9), enige aangeleentheid wat na die Dranklisensiëringstribunaal se mening in aanmerking geneem moet word.
- (2) Indien 'n aansoek, 'n gepaardgaande dokument, vertoë of 'n verslag in enige opsig gebrekkig is of indien enige persoon versuim om enige dokument in te dien of om by 'n redelike tydperk of tydsbeperking te hou, mag die Dranklisensiëringstribunaal die gebrek of versuim kondoneer indien daar wesenlike voldoening aan hierdie Wet was en indien dit onwaarskynlik is dat sodanige kondonering enige persoon sal benadeel.

Voorwaardelike toestaan van lisensie 15

- 42.** (1) Die Dranklisensiëringstribunaal mag 'n lisensie voorwaardelik toestaan.
- (2) 'n Lisensie wat deur die Dranklisensiëringstribunaal ingevolge subartikel (1) toegestaan is, mag nie uitgereik word nie totdat die aansoeker voldoen aan die voorwaardes wat ten tyde van die toestaan opgelê is.
- (3) Die Dranklisensiëringstribunaal moet, wanneer hy 'n lisensie voorwaardelik toestaan, 'n tydperk voorskryf waarbinne die aansoeker aan die voorwaardes in subartikel (2) bedoel moet voldoen.
- (4) Die Dranklisensiëringstribunaal mag te eniger tyd op aansoek van die aansoeker die voorwaardes wysig of intrek.
- (5) Die Voorsittende Beampte mag te eniger tyd op aansoek van die aansoeker—
- (a) die voorgeskrewe tydperk verleng; of
 - (b) 'n wysiging van die plan van die perseel goedkeur.
- (6) Indien die aansoeker versuim om aan die voorwaardes in subartikel (2) bedoel te voldoen binne die tydperk in subartikel (3) bedoel of ingevolge artikel (5) verleng, vervel die toestaan van die lisensie en word die lisensie geag nie toegestaan te gewees het nie.
- (7) Wanneer die aansoeker voldoen aan die voorwaardes wat deur die Dranklisensiëringstribunaal opgelê is, moet die Raad die lisensie uitreik soos voorgeskryf, behoudens artikel 46.

Reg om perseel te gebruik 35

43. Die Dranklisensiëringstribunaal mag, wanneer 'n lisensie voorwaardelik toegestaan word, gelas dat die lisensie nie uitgereik mag word nie tensy hy oortuig is dat die aansoeker die reg het om die betrokke perseel te gebruik vir die doel wat deur die lisensie gemagtig staan te word.

Onvolledige perseel 40

44. Die Dranklisensiëringstribunaal mag, wanneer 'n lisensie voorwaardelik toegestaan word ten opsigte van 'n perseel wat nog nie opgerig is nie of 'n perseel wat strukturele veranderings, aanbouings of verbouings verg om dit geskik te maak vir die doel waarvoor dit kragtens die lisensie gebruik gaan word, gelas dat die lisensie nie uitgereik mag word nie totdat die aansoeker voldoen aan die voorwaardes wat die Dranklisensiëringstribunaal met betrekking tot die voltooiing van die perseel opgelê het.

Onderrig en opleiding

45. Die Dranklisensiëringstribunaal moet, wanneer 'n lisensie voorwaardelik toegestaan word, gelas dat die lisensie nie uitgereik mag word nie totdat die aansoeker of 'n werknemer of werknemers van die aansoeker die opleiding en onderrig ondergaan het wat deur die Dranklisensiëringstribunaal vereis word.

Uitreiking van lisensie

- 46.** (1) Die Raad moet binne die voorgeskrewe tydperk nadat die Dranklisensieringstribunaal 'n aansoek toegestaan het wat ingevolge artikel 36 gedoen is—
- (a) die aansoeker; 5
 - (b) individuele beswaarmakers;
 - (c) die organiseerder van 'n petisie, waar die beswaar by wyse van 'n petisie gemaak is;
 - (d) die betrokke munisipaliteit; en
 - (e) die betrokke aangewese drankbeampte, 10
- skriftelik van die besluit van die Dranklisensieringstribunaal in kennis stel.
- (2) Waar die aansoek toegestaan is, moet die aansoeker die voorgeskrewe fooi binne sestig (60) dae na die uitreiking van die kennisgewing beoog in subartikel (1) betaal, vir sowerre die kennisgewing op die toestaan van die aansoek van toepassing is.
- (3) Die Raad moet binne die voorgeskrewe tydperk ná die betaling van die voorgeskrewe fooi in subartikel (2) bedoel, en behoudens artikels 42, 43, 44 en 45, 'n lisensie aan die aansoeker in die voorgeskrewe vorm uitreik waarin die voorwaardes van die lisensie soos deur die Dranklisensieringstribunaal opgelê, uiteengesit word. 15
- (4) 'n Lisensie moet uitgereik word op naam van die persoon wat die gelisensieerde besigheid bedryf en bestuur en voordeel uit die bedryf daarvan trek, en mag nie op naam van 'n benoemde of agent uitgereik word nie. 20
- (5) Indien die aansoeker versuim om die fooi in subartikel (2) bedoel te betaal, vervel die toestaan van die aansoek, behoudens subartikel (6).
- (6) Die aansoeker mag, binne 'n tydperk van sestig (60) dae na verstryking van die tydperk in subartikel (2) bedoel, skriftelik by die Hoof-Uitvoerende Beampte aansoek doen om kondonering van die versuim om die voorgeskrewe fooi bedoel in subartikel (2) te betaal, en die Hoof-Uitvoerende Beampte mag die versuim kondoneer en die laat betaling van die genoemde fooi toelaat teen 'n datum wat deur die Hoof-Uitvoerende Beampte bepaal moet word, behoudens betaling van 'n boete van 100% van daardie fooi. 30

Dood of onbevoegdheid van aansoeker

- 47.** Indien 'n aansoeker vir 'n lisensie—
- (a) sterf;
 - (b) gesekwestreer word;
 - (c) deur 'n hof onbevoeg verklaar word om sy of haar eie sake te hanteer; of 35
 - (d) synde 'n maatskappy, beslote korporasie, trust of koöperasie, gelikwieder word,
- voor die datum waarop die aansoek oorweeg word, mag die aangestelde eksekuteur, trustee, kurator of likwidateur al die bevoegdhede en regte uitoefen wat die aansoeker sou gehad het indien dit nie vir sodanige dood, sekwestrasie, verklaring of likwidasie was nie. 40

Tydlike dranklisensies en dranklisensies vir spesiale geleenthede

- 48.** (1) Die Voorsittende Beampte mag op aansoek deur 'n lisensiehouer in artikel 33(b) of (d) bedoel en teen betaling van die voorgeskrewe fooi 'n tydelike dranklisensie vir die gebruik van net daardie lisensiehouer toestaan: Met dien verstande dat in die geval van artikel 33(d) die tydelike dranklisensie beperk is tot die verkoop en verbruik van drank op die perseel waarop die drank verkoop word. 45
- (2) Die Voorsittende Beampte mag nie 'n tydelike dranklisensie kragtens subartikel (1) aan 'n bepaalde persoon vir 'n tydperk langer as veertien (14) opeenvolgende dae en vir meer as 'n totaal van dertig (30) dae per jaar beginnende op 1 Januarie toestaan nie. 50
- (3) 'n Tydelike dranklisensie moet onderworpe gemaak word aan die voorgeskrewe voorwaardes en die ander voorwaardes en beperkings wat die Voorsittende Beampte oplê.
- (4) Die Voorsittende Beampte mag op aansoek deur—
- (a) 'n opvoedkundige instelling; 55
 - (b) 'n welsyns- of kultuurorganisasie;
 - (c) die organiseerder van 'n uitstalling;

- (d) die sekretaris, bestuurder of hoofbaanbeampte van 'n *bona fide*-wedren of -sportbyeenkoms of soortgelyke geleentheid; of
- (e) die organiseerder van 'n kunsuitvoering,
- op die voorgeskrewe wyse en teen betaling van die voorgeskrewe fooi 'n dranklisensie vir 'n spesiale geleentheid toestaan vir die verkoop van drank vir verbruik op of buite die perseel waarop drank by 'n spesiale geleentheid verkoop word. 5
- (5) 'n Aansoek om 'n dranklisensie vir 'n spesiale geleentheid moet minstens veertien (14) dae vóór die datum van die spesiale geleentheid gedoen word.
- (6) 'n Dranklisensie vir 'n spesiale geleentheid mag nie toegestaan word vir 'n tydperk wat die duur van die betrokke spesiale geleentheid oorskry nie. 10
- (7) 'n Dranklisensie vir 'n spesiale geleentheid is onderworpe aan die voorwaardes in artikel 49 bedoel, waar van toepassing, en die ander voorwaardes en beperkings wat deur die Dranklisensieringstribunaal opgelê word.

HOOFSTUK 7

VOORWAARDES VIR LISENSIES 15

Standaardlisensievoorwaardes

- 49.** (1) Dit moet 'n voorwaarde van elke lisensie vir die verbruik van drank op die perseel waar die drank verkoop word, wees dat alle drank wat verkoop word, slegs op die gelisensieerde perseel verbruik mag word en dat geen drank wat verkoop is, van die gelisensieerde perseel verwyder mag word nie. 20
- (2) Dit moet 'n voorwaarde van elke lisensie vir die verbruik van drank buite die gelisensieerde perseel wees dat geen houer wat drank bevat, op die gelisensieerde perseel oopgemaak mag word nie en geen drank op die gelisensieerde perseel verbruik mag word nie, behalwe vir proedoeleindes soos goedgekeur deur die Dranklisensieringstribunaal of die Voorsittende Beampte, na gelang van die geval. 25
- (3) Indien 'n perseel gelisensieer is vir die verbruik van drank sowel op as buite die gelisensieerde perseel, is subartikels (1) en (2) nie op daardie perseel van toepassing nie.
- (4) Die lisensiehouer van 'n perseel waarop die besigheid van 'n kleinhandelvoedselwinkel bedryf word, mag geen ander drank as tafelwyn verkoop nie.
- (5) 'n Kleinhandelvoedselwinkel, soos bedoel in subartikel (4), moet sy drank verkoop van 'n aangewese gebied wat te alle tye wanneer drank nie verkoop mag word nie, ontoeganklik is vir die publiek. 30
- (6) Die Voorsittende Beampte mag te eniger tyd na die uitreiking van 'n lisensie kragtens artikel 46, op aansoek deur die lisensiehouer of enige ander belanghebbende, by kennisgewing afgelewer of aangebied aan die betrokke lisensiehouer— 35
- (a) verklaar dat die lisensie onderworpe is aan die voorwaardes of verdere voorwaardes wat hy of sy na goeddunke oplê, soos in die kennisgewing uiteengesit; of
- (b) enige voorwaarde of verklaring deur hom of haar of die Dranklisensieringstribunaal opgelê of gedoen, opskort, intrek of wysig. 40
- (7) 'n Oortreding van, of versuim om te voldoen aan, die voorwaardes in subartikel (1), (2), (4) of (5) uiteengesit, is 'n misdryf.

Aflewering

- 50.** (1) Dit moet 'n voorwaarde van elke lisensie vir die verbruik van drank buite die gelisensieerde perseel wees dat— 45
- (a) drank van geen voertuig af afgelewer mag word nie, tensy die drank van die gelisensieerde perseel bestel is voor die versending van die drank, en 'n faktuur, waarvan die oorspronklike op die gelisensieerde perseel gehou is, op die voorgeskrewe wyse uitgereik is;
- (b) drank slegs by die adres getoon op die faktuur in paragraaf (a) beskryf, 50 afgelewer mag word;
- (c) 'n leesbare afskrif van die faktuur in paragraaf (a) beskryf, in die afleweringvoertuig gehou moet word van die tyd van versending tot die tyd van aflewering van die drank, wanneer dit oorhandig moet word aan die persoon wat aflewering aanvaar; en 55
- (d) waar die hoeveelheid drank wat aangekoop word, bó die voorgeskrewe drempel is, die koper sy of haar identiteitsdokument en bewys van adres moet toon, en kontakbesonderhede moet verskaf, soos voorgeskryf.

(2) Versuim deur die lisensiehouer om te voldoen aan 'n voorwaarde in subartikel (1) beoog, is 'n misdryf.

(3) Die aanvaarding van drank, gekoop van 'n verskaffer, wat nie vergesel gaan van 'n faktuur wat die naam, adres en lisensienommer van die verskaffer asook die aard, hoeveelheid en koopprys van die drank wat verskaf word vermeld nie, is 'n misdryf. 5

Finansiële belange en verhuring van gelisensieerde perseel

51. (1) 'n Lisensiehouer mag nie 'n finansiële belang van meer as 5% in die gelisensieerde besigheid aan enige ander persoon oordra sonder die voorafverkreë skriftelike toestemming van die Voorsittende Beampte nie.

(2) 'n Lisensiehouer wat 'n finansiële belang van meer as 5% in die gelisensieerde besigheid aan enige ander persoon wil oordra, moet op die voorgeskrewe wyse by die Voorsittende Beampte aansoek doen vir toestemming om dit te doen. 10

(3) Die Voorsittende Beampte mag nie toestemming ingevolge subartikel (2) verleen nie indien die persoon aan wie dit die voorneme is om die finansiële belang oor te dra—

(a) ingevolge artikel 35 gediskwalifiseer word om 'n lisensie te hou; of 15

(b) nie van goeie karakter is nie.

(4) Die Raad moet die aangewese drankbeampte op die voorgeskrewe wyse van die aansoek in kennis stel en 'n verslag van hom of haar aanvra oor die kwalifikasie en geskiktheid van 'n persoon aan wie dit die voorneme is om die finansiële belang oor te dra. 20

(5) Die aangewese drankbeampte moet 'n verslag soos by subartikel (4) vereis, binne die voorgeskrewe tydperk indien en mag enige ander aangeleentheid wat hy of sy as tersaaklik vir die aansoek beskou, daarby insluit.

(6) Die Voorsittende Beampte moet die aansoek óf weier óf toestaan binne die voorgeskrewe tydperk. 25

(7) 'n Lisensiehouer mag nie die lisensie aan 'n ander persoon verhuur of toelaat dat 'n ander persoon sake ingevolge die lisensie doen nie: Met dien verstande dat 'n lisensiehouer, ten opsigte van 'n lisensie wat die reg van mikrovervaardiging insluit, by die Dranklisensieringstribunaal aansoek mag doen om die betrokke gelisensieerde perseel of 'n deel daarvan vir die doel van mikrovervaardiging aan 'n ander persoon te verhuur deur die aansoek op die voorgeskrewe wyse en in die voorgeskrewe vorm en teen betaling van die voorgeskrewe bedrag by die Raad in te dien. 30

(8) Die Voorsittende Beampte mag nie 'n aansoek vir verhuring toestaan nie tensy hy of sy oortuig is dat die persoon aan wie dit die voorneme is om die gelisensieerde perseel of deel daarvan te verhuur— 35

(a) nie ingevolge artikel 35 gediskwalifiseer word om 'n lisensie te hou nie;

(b) van goeie karakter is; of

(c) gepas onderrig en opgelei is of sal word, of een of meer werknemers in diens sal hê wat gepas onderrig en opgelei is of sal word om die gelisensieerde besigheid te bestuur. 40

(9) 'n Oortreding van, of versuim om te voldoen aan, subartikel (1) of (7) is 'n misdryf.

Bestuur

52. (1) Die Dranklisensieringstribunaal moet, wanneer hy 'n lisensie toestaan, tensy die aansoeker 'n natuurlike persoon is, die aanstelling van 'n natuurlike persoon wat deur die aansoeker benoem word en in die Provinsie woon, as bestuurder van die gelisensieerde besigheid goedkeur. 45

(2) 'n Lisensiehouer wat nie 'n natuurlike persoon is nie, mag te eniger tyd en op die voorgeskrewe wyse 'n natuurlike persoon wat in die Provinsie woon, benoem om die bestuurder van die gelisensieerde besigheid te wees, en in so 'n geval mag die Dranklisensieringstribunaal daardie persoon se aanstelling as bestuurder goedkeur. 50

(3) Die aangewese drankbeampte moet 'n verslag oor die geskiktheid van die benoemde persoon binne die voorgeskrewe tydperk verstrek.

(4) Die Dranklisensieringstribunaal mag nie goedkeuring verleen dat 'n persoon wat ingevolge artikel 35 gediskwalifiseer word om 'n dranklisensie te hou of wat nie van goeie karakter is nie, as bestuurder aangestel word nie. 55

(5) Die Dranklisensieringstribunaal mag gelas dat die voorgestelde bestuurder die opleiding en onderrig wat die Dranklisensieringstribunaal spesifiseer, moet ontvang as 'n voorvereiste vir die goedkeuring van sodanige aanstelling.

(6) 'n Bestuurder wie se aanstelling ingevolge hierdie artikel goedgekeur word, is verantwoordelik vir die bestuur van die besigheid en het dieselfde pligte, verpligtinge en aanspreeklikhede as die lisensiehouer.

(7) Die goedkeuring van die aanstelling van 'n bestuurder ingevolge hierdie artikel stel die lisensiehouer nie vry van enige plig, verpligting of aanspreeklikheid deur hierdie Wet of ingevolge die voorwaardes van die lisensie aan hom opgelê nie. 5

(8) Die goedkeuring van die aanstelling van 'n bestuurder ingevolge subartikel (1) of (2) bly geldig tot die aanstelling van 'n nuwe bestuurder.

(9) Indien 'n persoon wie se aanstelling as bestuurder ingevolge subartikel (1) of (2) goedgekeur is, ophou om die gelisensieerde besigheid te bestuur of gediskwalifiseer word om dit te doen, moet die lisensiehouer binne dertig (30) dae vanaf daardie gebeurtenis, ingevolge subartikel (2) aansoek doen vir goedkeuring van die aanstelling van 'n bestuurder in sy of haar plek. 10

(10) Indien 'n lisensiehouer versuim om aan subartikel (9) te voldoen, mag sy lisensie ingevolge artikel 20(3)(b)(iii) opgeskort word. 15

Verandering aan gelisensieerde perseel of aard van besigheid

53. (1) Behalwe met die voorafverkreë skriftelike toestemming van die Voorsittende Beampte, wat op aansoek op die voorgeskrewe wyse verleen is, mag 'n lisensiehouer nie—

- (a) enige strukturele verandering, aanbouing, verbouing of uitbreiding van of aan die gelisensieerde perseel uitvoer nie; 20
- (b) die aard van die besigheid ten opsigte waarvan die lisensie toegestaan is, verander van dié soos beskryf in die aansoek wat deur die Dranklisensierings-tribunaal oorweeg is toe die lisensie toegestaan is nie; of
- (c) sy of haar besigheid kragtens die lisensie bedryf nie, op 'n perseel waarop enige ander besigheid, met inbegrip van 'n besigheid waarop enige ander lisensie betrekking het, bedryf word, of enige handel gedryf of beroep beoefen word. 25

(2) Twee of meer persele onder dieselfde dak word by die toepassing van subartikel (1)(c) geag een te wees indien daardie persele nie heeltemal van mekaar geskei word deur 'n muur of mure waarin daar geen deur, venster of ander opening is nie, tensy die Dranklisensieringstribunaal te eniger tyd wanneer die aangeleentheid na sy mening met reg geopper mag word, in 'n spesifieke geval anders bepaal. 30

(3) 'n Goedkeuring ingevolge subartikel (1)(a) mag nie uitgereik word nie voordat die aansoeker binne die voorgeskrewe tydperk bewys ten genoeë van die Voorsittende Beampte ingedien het dat hy of sy die reg het om die betrokke perseel vir die doel soos in die aansoek beoog, te verander. 35

(4) 'n Oortreding van, of versuim om te voldoen aan, subartikel (1) is 'n misdryf.

Kinders

54. (1) Geen persoon mag drank aan 'n persoon onder die ouderdom van agtien (18) jaar verkoop nie. 40

(2) Geen persoon mag drank aan 'n persoon onder die ouderdom van agtien (18) jaar gee of verskaf of so 'n persoon in sy of haar sorg of onder sy of haar bewaring toelaat om drank te verbruik nie, behalwe waar dit gegee word met die oog op aanbidding as deel van die deelname aan of viering van 'n godsdienstige geleentheid: Met dien verstande dat so 'n geleentheid die reëls nakom wat deur die toepaslike openbare owerhede opgestel is. 45

(3) 'n Lisensiehouer of 'n bestuurder, na gelang van die geval, mag nie 'n persoon onder die ouderdom van agtien (18) jaar toelaat om drank op die gelisensieerde perseel te verbruik nie. 50

(4) 'n Lisensiehouer of 'n bestuurder, na gelang van die geval, mag nie 'n persoon onder die ouderdom van agtien (18) jaar toelaat om in 'n deel van 'n gelisensieerde perseel te wees waarin daardie persoon ingevolge hierdie Wet of ingevolge 'n voorwaarde van die lisensie nie mag wees nie.

(5) 'n Persoon onder die ouderdom van agtien (18) jaar mag nie drank strydig met hierdie Wet verkry of verbruik nie, of enige persoon mislei met betrekking tot sy of haar ouderdom ten einde drank te verkry of te verbruik of om toegang te verkry tot dele van 'n gelisensieerde perseel wat daardie persoon nie mag binnegaan nie. 55

(6) Enige oortreding van, of versuim om te voldoen aan, subartikel (1), (2), (3), (4) of (5) is 'n misdryf.

Werkgewers en werknemers

55. (1) 'n Persoon mag nie 'n persoon onder die ouderdom van agtien (18) jaar in verband met die verkoop of verskaffing van drank in diens neem nie tensy daardie persoon— 5

- (a) sestien (16) jaar oud of ouer is;
- (b) opleiding in spysenieringsdienste ondergaan; en
- (c) as vakleerling by die lisensiehouer is.

(2) 'n Werkgewer mag nie— 10

- (a) drank aan 'n persoon verskaf as lokmiddel om sy of haar diens te verkry nie;
- (b) drank pleks van loongeld aan 'n werkgewer verskaf nie;
- (c) die koste van drank wat namens hom of haar aan die werknemer of enige ander persoon verskaf is, van die werknemer se loon aftrek nie; of
- (d) die betaling van 'n werknemer se loon terughou vir skuld ten opsigte van die 15
verkoop of verskaffing van drank nie.

(3) Enige oortreding van, of versuim om te voldoen aan, subartikel (1) of (2) is 'n misdryf.

Toegang tot gelisensieerde perseel

56. (1) Behalwe soos in artikel 55(1) en subartikel (3) van hierdie artikel bepaal, mag 'n lisensiehouer nie 'n persoon onder die ouderdom van agtien (18) jaar toelaat om 'n beperkte gebied binne te gaan nie. 20

(2) 'n Beperkte gebied is—

- (a) 'n kamer of enige plek op 'n gelisensieerde perseel waar drank oor 'n toonbank verkoop word, behalwe wanneer maaltye bedien word aan persone wat eet wat by tafels in daardie kamer of plek sit; 25
- (b) 'n kamer of plek wat die Dranklisensieëringstribunaal afgebaken het as 'n gebied waarin persone onder die ouderdom van agtien (18) jaar nie toegelaat word nie; en
- (c) 'n perseel, wat nie 'n kleinhandelvoedselwinkel is nie, wat slegs vir die 30
verkoop van drank vir verbruik buite die gelisensieerde perseel gelisensieer is.

(3) 'n Persoon onder die ouderdom van agtien (18) jaar mag toegang tot 'n beperkte gebied hê indien vergesel óf deur 'n ouer of voog óf deur 'n volwassene met die toestemming van 'n ouer of voog.

(4) Elke beperkte gebied moet as sodanig aangedui word op die wyse soos voorgeskryf. 35

(5) Enige oortreding van, of versuim om te voldoen aan, subartikel (1) of (4) is 'n misdryf.

Berging van drank

57. (1) 'n Lisensiehouer moet sy of haar drank berg op die gelisensieerde perseel, of op die ander of bykomende plek in die Provinsie soos goedgekeur deur die Dranklisensieëringstribunaal by die toestaan van 'n lisensie of deur die Voorsittende Beampte op aansoek te eniger tyd daarna. 40

(2) 'n Lisensiehouer mag nie drank in of vanuit die ander of bykomende bergingsplek verkoop of verskaf of die verbruik daarvan binne sodanige bergingsplek toelaat nie. 45

(3) Enige oortreding van, of versuim om te voldoen aan, subartikel (1) of (2) is 'n misdryf.

Plek van verkoop

58. (1) 'n Lisensiehouer mag nie drank uit enige ander plek as die gelisensieerde perseel verkoop of verskaf nie. 50

(2) Ondanks die bepalings van hierdie artikel mag 'n lisensiehouer die verkoop van drank adverteer en bestellings vir die koop van drank aanvra en ontvang elders as op die gelisensieerde perseel.

(3) Enige oortreding van, of versuim om te voldoen aan, subartikel (1) is 'n misdryf.

Handelsure

59. (1) Behoudens voorwaardes wat die Dranklisensieringstribunaal by die toestaan van 'n lisensie of na 'n vergadering ingevolge artikel 20 oplê, mag 'n lisensiehouer drank verkoop op die dae en gedurende die handelsure wat die Dranklisensieringstribunaal vir gelisensieerde besighede bepaal: Met dien verstande dat die handelsure deur die Dranklisensieringstribunaal opgelê nie die ure by munisipale regulasie deur die munisipaliteit bepaal, mag oorskry nie. 5

(2) 'n Munisipaliteit mag by munisipale regulasie verskillende handelsdae en -ure bepaal vir gelisensieerde besighede wat drank verkoop vir verbruik op die gelisensieerde perseel en vir dié wat drank verkoop vir verbruik buite die gelisensieerde perseel, maar mag nie verskillende handelsdae en -ure bepaal vir individuele gelisensieerde besighede nie: Met dien verstande dat die handelsure deur die munisipaliteit bepaal nie die handelsure uiteengesit in subartikel (3)(a) en (b) mag oorskry nie. 10

(3) (a) Behoudens voorwaardes ingevolge subartikel (1) deur die Dranklisensieringstribunaal opgelê, mag 'n lisensiehouer van 'n perseel waarop drank vir verbruik buite die gelisensieerde perseel verkoop mag word, drank op enige dag tussen 09:00 en 18:00 verkoop, indien die munisipaliteit nie die handelsdae en -ure bepaal het soos in subartikel (2) bepaal word nie. 15

(b) Behoudens voorwaardes ingevolge subartikel (1) deur die Dranklisensieringstribunaal opgelê, mag 'n lisensiehouer van 'n perseel waarop drank vir verbruik op die gelisensieerde perseel verkoop mag word, drank op enige dag tussen 11:00 en 02:00 die volgende dag verkoop, indien die munisipaliteit nie die handelsdae en -ure bepaal het soos in subartikel (1) bepaal word nie. 20

(c) Indien die lisensiehouer 'n lisensie het vir die verbruik van drank sowel op as buite die gelisensieerde perseel, is paragraaf (a) van toepassing vir soverre die verkoop van drank vir verbruik buite die gelisensieerde perseel is, en is paragraaf (b) van toepassing vir soverre die verkoop vir verbruik op die gelisensieerde perseel is. 25

(4) 'n Lisensiehouer mag te eniger tyd by die Dranklisensieringstribunaal aansoek doen dat sy of haar handelsure verleng word tot 'n tyd wat later is as die handelsure bedoel in subartikel (3): Met dien verstande dat sodanige verlengde tydperk deur die Dranklisensieringstribunaal opgelê, nie 20:00 dieselfde dag met betrekking tot subartikel (3)(a) en 04:00 die volgende dag met betrekking tot subartikel (3)(b) mag oorskry nie. 30

(5) Die Dranklisensieringstribunaal mag nie 'n aansoek bedoel in subartikel (4) toestaan nie, tensy hy oortuig is dat, volgens oorwig van waarskynlikheid— 35

(a) die toestaan van die aansoek in die openbare belang is; en

(b) die toestaan van die aansoek nie tot nadeel sal strek nie van—

(i) die inwoners van 'n woongebied;

(ii) die inwoners van 'n instelling vir bejaardes of verswaktes; 40

(iii) die leerders van 'n opvoedkundige instelling wat onder die ouderdom van agtien (18) jaar is;

(iv) die pasiënte van 'n instelling vir dwelm- of alkoholverwante afhanklikheid; of

(v) die gemeentedele van 'n godsdienstinstelling wat in die nabyheid van die betrokke gelisensieerde perseel geleë is. 45

(6) Die Raad moet, binne die voorgeskrewe tydperk ná die toestaan of weiering van 'n aansoek ingevolge subartikel (4) gedoen, die aansoeker in kennis stel van die besluit van die Dranklisensieringstribunaal.

(7) Waar die aansoek toegestaan is, moet die aansoeker die voorgeskrewe fooi betaal binne sestig (60) dae van die uitreiking van die kennisgewing beoog in subartikel (6) vir soverre die kennisgewing van toepassing is op die toestaan van die aansoek. 50

(8) Behoudens artikel 89(10) is 'n lisensiehouer wat drank op die gelisensieerde perseel verkoop of verskaf, of die verbruik van drank daarop toelaat, op 'n tyd wanneer die verkoop van drank nie deur die lisensie toegelaat word nie, skuldig aan 'n misdryf. 55

Hoeveelheid drank verkoop en hou van rekords

60. (1) 'n Lisensiehouer moet op die voorgeskrewe wyse 'n rekord hou van alle drank wat verkoop is vir verbruik buite die gelisensieerde perseel.

(2) Geen persoon, behalwe die lisensiehouer, mag meer drank as 'n hoeveelheid wat die Minister voorskryf, koop, en 'n lisensiehouer mag aan geen persoon meer as daardie 60

voorgeskrewe hoeveelheid verkoop, op een enkele dag vir verbruik buite die gelisensieerde perseel sonder die voorafverkreë skriftelike toestemming van die Voorsittende Beampte nie.

(3) 'n Persoon wat nie gelisensieer of gemagtig is om drank te verkoop nie, mag te gener tyd meer drank as die hoeveelheid ingevolge subartikel (2) voorgeskryf, in sy of haar besit of onder sy of haar beheer hê nie, behalwe met die toestemming waarvoor in daardie subartikel voorsiening gemaak word. 5

(4) 'n Oortreding van, of versuim om te voldoen aan, subartikel (1), (2) of (3) is 'n misdryf.

Verbode stowwe 10

61. (1) 'n Persoon mag geen stof onder die naam van enige drank mikrovervaardig, verkoop of verskaf indien dit nie drank is soos in hierdie Wet omskryf nie.

(2) 'n Persoon mag nie enige ondrinkbare stof as drank mikrovervaardig, verkoop of verskaf, 'n ondrinkbare stof by drank voeg, of enige drank waarby 'n ondrinkbare stof gevoeg is, verkoop of verskaf nie. 15

(3) 'n Oortreding van, of versuim om te voldoen aan, subartikel (1) of (2) is 'n misdryf.

HOOFSTUK 8

GELDIGHEID EN HERNUWING VAN LISENSIES

Geldigheid van lisensies 20

62. (1) 'n Lisensie is geldig vanaf die datum waarop dit uitgereik is.

(2) 'n Lisensie verval—

- (a) op die datum waarop die lisensiehouer dit skriftelik abandonneer;
- (b) op 1 Januarie van die jaar ten opsigte waarvan die voorgeskrewe toepaslike fooie nie voor of op 31 Desember van die voorafgaande jaar betaal is nie; 25
- (c) op die datum deur die Dranklisensiëringstribunaal bepaal wanneer hy die lisensie intrek;
- (d) waar geldigheid reeds aan die lisensie verleen is, op die datum waarop 'n hof die besluit om die lisensie toe te staan of uit te reik ter syde stel; of
- (e) op die datum waarop dit ingevolge artikel 89 in 'n ander lisensie omgeskakel word. 30

(3) 'n Lisensie wat verval het, en die regte, voorregte, verpligtinge en aanspreeklikhede wat daaraan verbonde was onmiddellik voor die datum waarop dit verval het, word weer geldig op die datum waarop—

- (a) waar die lisensie verval het in die omstandighede in subartikel (2)(b) beoog, 35 die fooie aldus beoog—
 - (i) plus 'n boete van 50% voor of op 31 Januarie betaal word; of
 - (ii) plus 'n boete van 100% betaal word tussen die eerste en die laaste dag van Februarie van die jaar ten opsigte waarvan daardie gelde betaal moes gewees het; 40
- (b) waar die lisensie verval het in die omstandighede in subartikel (2)(c) beoog, die besluit deur die Dranklisensiëringstribunaal om daardie lisensie in te trek, deur 'n hof ter syde gestel word; of
- (c) waar die lisensie verval het in die omstandighede in subartikel (2)(d) beoog, die besluit deur die hof om die besluit om daardie lisensie toe te staan of uit te reik op appèl ter syde gestel word. 45

(4) Die Voorsittende Beampte mag by ontvangs van 'n verslag dat die lisensiehouer die gelisensieerde perseel geabandonneer het, die lisensie op die voorgeskrewe wyse onmiddellik opskort.

(5) Die opskorting van die lisensie ingevolge subartikel (4) verval by ontvangs deur 50 die Voorsittende Beampte van bewys dat die gelisensieerde perseel nie deur die lisensiehouer geabandonneer is nie of weer deur dieselfde lisensiehouer gebruik word.

Outomatiese hernuwing van lisensies

63. (1) Die Raad moet 'n jaarlikse hernuwingskennisgewing in die voorgeskrewe vorm uitreik nie later nie as 31 Oktober van die jaar wat die jaar ten opsigte waarvan die 55 voorgeskrewe hernuwingsfooie betaal moet word, voorafgaan.

- (2) By betaling van die voorgeskrewe hernuwingsfooi word die lisensie outomaties hernu tot 31 Desember van die jaar ten opsigte waarvan die hernuwingsfooi betaal is.
- (3) Die lisensiehouer word nie van sy of haar verpligting om die voorgeskrewe hernuwingsfooi betyds te betaal, kwytgeskeld nie as die kennisgewing nie aan hom of haar gestuur of deur hom of haar ontvang is nie. 5
- (4) 'n Lisensiehouer wat versuim het om die voorgeskrewe hernuwingsfooi te betaal voor of op die laaste dag van Februarie van die jaar ten opsigte waarvan dit betaal moes gewees het, mag voor of op 31 Maart van daardie jaar skriftelik aansoek doen by die Hoof-Uitvoerende Beampte om daardie versuim te kondoneer, en die Hoof-Uitvoerende Beampte mag die versuim kondoneer en die laat betaling van die voorgeskrewe hernuwingsfooi toelaat teen 'n datum wat die Raad moet bepaal, behoudens die betaling van die hernuwingsfooi plus 'n boete van 150%. 10
- (5) Indien die Hoof-Uitvoerende Beampte ingevolge subartikel (4) kondonering toegestaan het en die voorgeskrewe hernuwingsfooi en boete betaal is, word die lisensie geag hernu te wees vanaf 31 Desember van die jaar wat die jaar ten opsigte waarvan die hernuwingsfooi betaal moes word, voorafgaan. 15
- (6) Indien die lisensiehouer versuim om die voorgeskrewe hernuwingsfooi en die boete ingevolge subartikel (4) opgelê te betaal, word die lisensie geag te verval het op 1 Januarie van die jaar ten opsigte waarvan die voorgeskrewe hernuwingsfooi betaal moes word. 20

Aansoeke vir hernuwing van lisensies

- 64.** (1) Indien 'n lisensiehouer sedert die datum van uitreiking van die lisensie of, indien die lisensie hernu is, sedert die vorige hernuwing van die lisensie—
- (a) ingevolge artikel 35(1) gediskwalifiseer is om 'n lisensie te hou;
 - (b) ongeskik verklaar is deur die Dranklisensieëringstribunaal om 'n dranklisensie te hou;
 - (c) versuim het om te voldoen aan 'n voldoeningskennisgewing ingevolge hierdie Wet uitgereik;
 - (d) die onderwerp was van 'n verslag ingevolge artikel 73(7)(c) of (d); of
 - (e) die onderwerp was van 'n klage deur 'n munisipaliteit, 30
- mag die lisensie nie ingevolge artikel 63 outomaties hernu word nie, maar mag dit deur die Raad hernu word op aansoek deur die lisensiehouer op die voorgeskrewe wyse en teen betaling van die voorgeskrewe fooi.
- (2) Die Raad moet voor 31 Julie van die jaar waarin 'n hernuwingskennisgewing uitgereik moet word, 'n kennisgewing aan 'n lisensiehouer in subartikel (1) bedoel, 35 beteken wat—
- (a) die lisensiehouer meedeel dat die lisensie nie outomaties hernu sal word nie; en
 - (b) die lisensiehouer versoek om nie later nie as 30 September van daardie jaar aansoek te doen, in die voorgeskrewe vorm, vir die hernuwing van die 40 lisensie.
- (3) Indien die lisensiehouer versuim om te voldoen aan die kennisgewing beoog in subartikel (2), sal die lisensie, behoudens subartikel (4), op 31 Desember van daardie jaar verval.
- (4) Indien die lisensiehouer aansoek doen soos beoog in subartikel (2)(b) na 30 45 September maar voor 31 Desember van die jaar waarin die hernuwingskennisgewing uitgereik moet word, mag die lisensiehouer skriftelik aansoek doen by die Dranklisensieëringstribunaal om daardie versuim te kondoneer, en die Dranklisensieëringstribunaal mag die versuim kondoneer en die laat betaling van die voorgeskrewe hernuwingsfooi toelaat teen 'n datum wat die Dranklisensieëringstribunaal bepaal, behoudens die betaling van 'n boete van 150% van daardie hernuwingsfooi. 50
- (5) Indien die lisensiehouer aan die kennisgewing voldoen, bly die lisensie geldig totdat die Dranklisensieëringstribunaal sy oorweging van die aansoek vir hernuwing afgehandel het.
- (6) Wanneer die Dranklisensieëringstribunaal 'n aansoek vir hernuwing oorweeg, is sy 55 pligte en bevoegdhede dieselfde as wanneer hy 'n aansoek vir 'n nuwe lisensie oorweeg, met inbegrip van die reg om die aansoek te weier of toe te staan, behoudens die voorwaardes wat hy geskik ag.
- (7) Indien die Dranklisensieëringstribunaal 'n aansoek vir die hernuwing van die lisensie toestaan, word die lisensie geag hernu te wees ingevolge artikel 63(2). 60

(8) Indien die Dranklisensiëringstribunaal 'n aansoek vir die hernuwing van 'n lisensie weier, verval die lisensie onmiddellik of op die datum wat die Dranklisensiëringstribunaal bepaal.

HOOFSTUK 9

VERVREEMDING, OORDRAG EN VERWYDERING VAN LISENSIES 5

Vervreemding en oordrag van lisensies

- 65.** (1) 'n Lisensiehouer wat die gelisensieerde besigheid vervreem, moet die Raad binne dertig (30) dae vanaf die datum van vervreemding skriftelik en op die voorgeskrewe wyse in kennis stel van die datum en aard van vervreemding.
- (2) Versuim om die Raad van sodanige vervreemding in kennis te stel is 'n misdryf. 10
- (3) 'n Persoon wat 'n gelisensieerde besigheid gekoop het, mag by die Voorsittende Beampte aansoek doen vir toestemming om die gelisensieerde besigheid te bedryf hangende die oordrag van die lisensie aan daardie persoon.
- (4) 'n Aansoek ingevolge subartikel (3) moet gedoen word deur dit in die voorgeskrewe vorm by die Voorsittende Beampte in te dien. 15
- (5) Die Voorsittende Beampte mag toestemming verleen wat die koper van die besigheid magtig om die besigheid vir eie rekening te bedryf vir 'n gespesifiseerde tydperk, wat nie langer mag wees nie as ses maande vanaf die datum waarop toestemming verleen is.
- (6) Die Voorsittende Beampte mag te eniger tyd die toestemming ingevolge subartikel (5) verleen, intrek of op aansoek deur die koper verleng. 20
- (7) 'n Persoon aan wie toestemming ingevolge subartikel (5) verleen is, mag die gelisensieerde besigheid ingevolge die lisensie vir eie rekening bedryf en het dieselfde regte en is onderworpe aan dieselfde pligte as die lisensiehouer.
- (8) Die verlening van toestemming ingevolge subartikel (5) onthef die lisensiehouer 25 nie van enige van sy of haar pligte en verpligtinge ten opsigte van die lisensie nie.
- (9) 'n Lisensiehouer mag aansoek doen vir die oordrag van die lisensie aan 'n ander persoon deur 'n aansoek op die voorgeskrewe wyse en in die voorgeskrewe vorm, en teen betaling van die voorgeskrewe fooi, by die Raad in te dien.
- (10) Die Raad moet die aangewese drankbeampte op die voorgeskrewe wyse van die 30 aansoek in kennis stel en van hom of haar 'n verslag aanvra oor die kwalifikasie en geskiktheid van die voorgestelde lisensiehouer om die lisensie te hou.
- (11) Die aangewese drankbeampte moet binne die voorgeskrewe tydperk 'n verslag soos by subartikel (10) verlang, indien, en kan by daardie verslag enige ander aangeleentheid insluit wat hy of sy tersaaklik ag vir die aansoek. 35
- (12) Die Dranklisensiëringstribunaal moet die aansoek óf weier óf toestaan binne die voorgeskrewe tydperk.
- (13) Die Dranklisensiëringstribunaal mag nie 'n aansoek vir oordrag toestaan nie tensy hy oortuig is dat die voorgestelde lisensiehouer— 40
- (a) nie ingevolge artikel 35 gediskwalifiseer word om 'n lisensie te hou nie;
- (b) van goeie karakter is; en
- (c) gepas onderrig en opgelei is of sal word, of in sy of haar diens een of meer werknemers in diens sal hê wat gepas onderrig en opgelei is of sal word om die gelisensieerde besigheid te bestuur.
- (14) Die Dranklisensiëringstribunaal mag, by die toestaan van 'n aansoek vir oordrag, 45 gelas dat die voorgestelde lisensiehouer, of een of meer werknemers van daardie persoon, onderrig en opleiding moet ontvang soos deur die Dranklisensiëringstribunaal gelas.
- (15) Die Raad moet die voorgestelde lisensiehouer binne die voorgeskrewe tydperk nadat die Dranklisensiëringstribunaal 'n aansoek vir oordrag van 'n lisensie toegestaan 50 het, skriftelik in kennis stel dat die aansoek toegestaan is.
- (16) Die voorgestelde lisensiehouer moet die voorgeskrewe fooi betaal binne sestig (60) dae vanaf die uitreiking van die kennisgewing beoog in subartikel (15).
- (17) Die Raad moet binne die voorgeskrewe tydperk na betaling van die voorgeskrewe fooi in subartikel (9) bedoel en behoudens artikels 42, 43, 44, 45 en 53(1) 55 en (2) 'n sertifikaat van oordrag, wat die voorwaardes van die lisensie soos deur die Dranklisensiëringstribunaal opgelê, uiteensit, in die voorgeskrewe vorm aan die voorgestelde lisensiehouer uitreik.
- (18) Indien die voorgestelde lisensiehouer versuim om die bedrag in subartikel (16) bedoel te betaal, sal die toestaan van die aansoek behoudens subartikel (19) verval. 60

(19) Die voorgestelde lisensiehouer mag binne 'n tydperk van sestig (60) dae vanaf die verstryking van die tydperk in subartikel (16) bedoel, skriftelik aansoek doen by die Hoof-Uitvoerende Beampte om die versuim om die voorgeskrewe fooi in subartikel (16) bedoel te betaal, te kondoneer, en die Hoof-Uitvoerende Beampte mag die versuim kondoneer en die laat betaling van genoemde fooi teen 'n datum wat die Hoof-Uitvoerende Beampte moet bepaal, toelaat behoudens die betaling van 'n boete van 100% van daardie fooi. 5

(20) Indien die voorgestelde lisensiehouer te sterwe kom, insolvent raak of deur 'n hof onbevoeg verklaar word om sy of haar eie sake te hanteer, of indien die voorgestelde lisensiehouer 'n maatskappy, trust, koöperasie of beslote korporasie is, gelikwieder word voor die datum waarop die aansoek vir oordrag oorweeg word, mag die eksekuteur, trustee, kurator of likwidateur, na gelang van die geval, al die bevoegdhede en regte uitoefen wat sodanige persoon, maatskappy, trust, koöperasie of beslote korporasie sou gehad het as dit nie vir die sterfte, insolvensie, verklaring of likwidasie was nie. 10 15

(21) Die Dranklisensiëringstribunaal mag na goëddunke 'n aansoek vir oordrag toestaan ten gunste van 'n eksekuteur, trustee, kurator of likwidateur, of aan sodanige ander persoon wat die Dranklisensiëringstribunaal geskik ag.

Verwydering van lisensies

66. (1) 'n Tydelike dranklisensie of dranklisensie vir 'n spesiale geleentheid is nie verwyderbaar vanaf die betrokke gelisensieerde perseel na 'n ander perseel nie. 20

(2) 'n Lisensiehouer, behalwe die houer van 'n tydelike dranklisensie en 'n dranklisensie vir 'n spesiale geleentheid, mag te eniger tyd aansoek doen vir die verwydering van die lisensie, hetsy permanent of tydelik, van die betrokke gelisensieerde perseel na enige ander perseel wat in die Provinsie geleë is. 25

(3) Die Raad moet die aangewese drankbeampte in wie se regsgebied die lisensie tans gevestig is, op die voorgeskrewe wyse van die aansoek in kennis stel en 'n verslag, soos voorgeskryf, van hom of haar versoek en waar die toestaan van die aansoek die uitwerking sal hê dat die lisensie na die regsgebied van 'n ander aangewese drankbeampte verwyder word, moet die Raad ook die aangewese drankbeampte na wie se regsgebied die lisensie verwyder sal word, van die aansoek in kennis stel en 'n verslag, soos voorgeskryf, van hom of haar versoek. 30

(4) Die Dranklisensiëringstribunaal moet elke aansoek vir die verwydering van 'n lisensie oorweeg en mag—

(a) die aansoek weier; of 35

(b) die aansoek toestaan.

(5) Die Raad moet, binne die voorgeskrewe tydperk nadat die Dranklisensiëringstribunaal 'n aansoek om die verwydering van 'n lisensie toegestaan het, maar behoudens subartikel (10), die aansoeker skriftelik in kennis stel dat die aansoek toegestaan is. 40

(6) Die Raad moet, behoudens die betaling van die voorgeskrewe fooi binne sestig (60) dae vanaf uitreiking van die kennisgewing in subartikel (5) beoog, 'n verwyderingsertifikaat in die voorgeskrewe vorm aan die lisensiehouer uitreik.

(7) Indien die lisensiehouer versuim om die fooi in subartikel (6) bedoel te betaal, sal die toestaan van die aansoek verval, behoudens subartikel (8). 45

(8) Die lisensiehouer mag binne 'n tydperk van sestig (60) dae na die verstryking van die tydperk in subartikel (6) bedoel, by die Hoof-Uitvoerende Beampte skriftelik aansoek doen om die versuim te kondoneer om die voorgeskrewe fooi in subartikel (6) bedoel te betaal, en die Hoof-Uitvoerende Beampte mag die versuim kondoneer en die laat betaling van daardie fooi teen 'n datum wat die Hoof-Uitvoerende Beampte moet bepaal, toelaat, behoudens die betaling van 'n boete van 100% van daardie fooi. 50

(9) 'n Verwyderingsertifikaat is onderworpe aan die voorwaardes in die sertifikaat uiteengesit, wat die Voorsittende Beampte of die Dranklisensiëringstribunaal, na gelang van die geval, na goëddunke oplê.

(10) Die Voorsittende Beampte mag te eniger tyd na die uitreiking van 'n verwyderingsertifikaat enige voorwaarde deur hom of haar of die Dranklisensiëringstribunaal kragtens subartikel (9) opgelê, intrek of wysig by kennisgewing wat afgelewer of aangebied word aan die betrokke lisensiehouer. 55

(11) Die gevolg van die uitreiking van 'n verwyderingsertifikaat sal wees dat die lisensiehouer óf permanent óf tydelik vir die tydperk wat die Voorsittende Beampte of die Dranklisensiëringstribunaal, na gelang van die geval, bepaal en wat in die sertifikaat 60

gemeld word, die besigheid waarop die lisensie betrekking het, mag bedryf op die perseel ten opsigte waarvan die Voorsittende Beampte of die Dranklisensierings-tribunaal, na gelang van die geval, die plan goedgekeur het, maar vir die doeleindes van die lisensie waarvoor die betrokke aansoek gedoen is, mag die perseel nie daardie plek of plekke daarop insluit wat die Voorsittende Beampte of die Dranklisensierings-tribunaal na goeddunke spesifiek daarvan uitgesluit het nie. 5

(12) Waar 'n verwyderingsertifikaat die verwydering van 'n lisensie vir 'n vasgestelde tydperk toelaat, mag die Voorsittende Beampte te eniger tyd voor die verstryking van daardie tydperk, op aansoek deur die betrokke lisensiehouer—

(a) daardie tydperk verleng; of 10

(b) die sertifikaat intrek.

(13) Indien 'n aansoek vir die verwydering van 'n lisensie deur die Dranklisensieringstribunaal toegestaan word ten opsigte van 'n perseel wat nog nie opgerig is nie, of 'n perseel waaraan enige strukturele verandering, aanbouing of verbouing aangebring moet word ten einde dit geskik te maak vir die doeleindes waarvoor dit kragtens die lisensie gebruik sal word, moet die Raad in die kennisgewing beoog in subartikel (5), die lisensiehouer gelas om aan die voorwaardes of vereistes in die kennisgewing bedoel, wat die Voorsittende Beampte ten opsigte van daardie perseel bepaal, te voldoen binne die tydperk wat die Voorsittende Beampte bepaal. 15

(14) Die Voorsittende Beampte mag te eniger tyd na uitreiking van die kennisgewing op aansoek deur die betrokke aansoeker— 20

(a) enige voorwaarde of vereiste kragtens subartikel (13) bepaal, intrek of wysig;

(b) die tydperk kragtens subartikel (13) bepaal, verleng;

(c) die tydperk aldus bepaal en kragtens paragraaf (b) verleng ten opsigte van 'n perseel wat ten tyde van die uitreiking van die kennisgewing nog nie opgerig was nie, verleng indien hy of sy oortuig is dat 'n wesentliche deel van die perseel sedertdien opgerig is; of 25

(d) 'n gewysigde plan ten opsigte van die perseel goedkeur.

(15) Die tydperk kragtens subartikel (13) bepaal of die tydperk aldus bepaal en kragtens subartikel (14)(b) verleng, na gelang van die geval, mag nie langer wees as vier-en-twintig (24) maande nie, en die tydperk kragtens subartikel (14)(c) verleng of verder verleng, na gelang van die geval, mag nie langer wees as 'n verdere twaalf (12) maande nie. 30

(16) Wanneer die Voorsittende Beampte oortuig is dat die perseel ten opsigte waarvan 'n kennisgewing kragtens subartikel (13) uitgereik is, voltooï is in ooreenstemming met die plan daarvan wat deur die Voorsittende Beampte of die Dranklisensieringstribunaal, na gelang van die geval, goedgekeur is, die voorwaardes en vereistes deur die Voorsittende Beampte bepaal, nagekom is en die perseel geskik is vir die doeleindes waarvoor dit kragtens die betrokke lisensie gebruik sal word, moet die Raad die verwyderingsertifikaat in ooreenstemming met subartikel (6) uitreik. 40

(17) Indien die verwyderingsertifikaat nie uitgereik word voor die verstryking van die tydperk kragtens subartikel (13) bepaal nie, of indien dit kragtens subartikel (14)(b) verleng word of kragtens subartikel (14)(c) verder verleng word, na gelang van die geval, verval die betrokke kennisgewing en word die aansoek vir die verwydering van die lisensie geag nie toegestaan te gewees het nie. 45

Abandonnering van perseel en dood of onbekwaamheid van lisensiehouer

67. (1) Die Dranklisensieringstribunaal mag, indien hy oortuig is dat—

(a) 'n gelisensieerde besigheid deur die lisensiehouer abandonneer is; of

(b) die lisensiehouer 'n persoon is soos in subartikel (3) beskryf, en 'n eksekuteur, administrateur, trustee, kurator of likwidateur nie aangestel is nie, 50

'n persoon aanstel om die lisensie te hou en die gelisensieerde besigheid te bedryf totdat 'n eksekuteur, administrateur, trustee, kurator of likwidateur of, in die geval van 'n besigheid wat geabandonneer is, 'n bestuurder, aangestel word.

(2) 'n Persoon ingevolge subartikel (1)(b) aangestel, word geag die lisensiehouer te wees. 55

(3) Indien 'n lisensiehouer sterf, insolvent raak, onder geregtelike bestuur geplaas word of deur 'n hof onbevoeg verklaar word om sy of haar eie sake te hanteer of, indien dit 'n maatskappy, trust, koöperasie of beslote korporasie is, gelikwedeer word—

(a) gaan die lisensie oor op die eksekuteur van die bestorwe boedel, administrateur van die insolvente boedel, geregtelike bestuurder, kurator of likwidateur, na gelang van die geval, vanaf die aanstellingsdatum; 60

- (b) mag die eksekuteur van die bestorwe boedel, administrateur van die insolvente boedel, geregtelike bestuurder, kurator of likwidateur die gelisensieerde besigheid bedryf op dieselfde wyse en behoudens dieselfde voorwaardes as wat die lisensiehouer sou gedoen het as dit nie vir sy of haar dood, insolvensie, sodanige verklaring of sy likwidasie was nie; en 5
- (c) mag die eksekuteur van die bestorwe boedel, administrateur van die insolvente boedel, geregtelike bestuurder, kurator of likwidateur aansoek doen vir die oordrag van die lisensie ingevolge artikel 65, en word hy of sy vir die doeleindes van sodanige aansoek geag die lisensiehouer te wees.

HOOFSTUK 10 10

APPÈLLE EN HERSIENINGS

Appèlle en hersienings na Appèltribunaal

- 68.** (1) Die Appèltribunaal moet enige appèl teen, of aansoek vir die hersiening van, 'n besluit van die Dranklisensieringstribunaal ingevolge artikel 20(3) oorweeg.
- (2) Die Appèltribunaal mag 'n besluit of bevel wat die onderwerp van 'n appèl of hersiening is, bevestig, wysig of ter syde stel en die besluit of bevel vervang, na gelang van die omstandighede. 15
- (3) 'n Aansoeker of belanghebbende wat benadeel is deur 'n besluit van die Dranklisensieringstribunaal, mag binne die voorgeskrewe tydperk na ontvangs van redes vir 'n besluit van die Dranklisensieringstribunaal, 'n kennisgewing van appèl of hersiening by die Dranklisensieringstribunaal indien soos voorgeskryf. 20
- (4) Die appèl of hersiening moet aangehoor word asof dit 'n appèl na 'n Hoë Hof teen die uitspraak van 'n landdroshof in 'n siviele geding is, en enige reël van toepassing op sodanige siviele appèl is van toepassing met die nodige veranderinge.
- (5) Behalwe waar die aansoeker of belanghebbende van die betaling van sekuriteit ingevolge subartikel (6) vrygestel is, moet 'n persoon wat benadeel is deur 'n besluit van die Dranklisensieringstribunaal, saam met die indiening van die kennisgewing van appèl of hersiening ingevolge subartikel (3) 'n bedrag betaal wat voorgeskryf is as sekuriteit vir die verwagte koste van die Dranklisensieringstribunaal of 'n opponerende party. 30
- (6) Die Appèltribunaal mag op aansoek deur die aansoeker of die belanghebbende wat deur die besluit van die Dranklisensieringstribunaal benadeel is, die bedrag van sekuriteit verminder of die aansoeker of belanghebbende vrystel van die betaling van sekuriteit.
- (7) Geld wat ingevolge hierdie artikel as sekuriteit betaal word, moet aan die Hoof-Uitvoerende Beampte betaal word, wat dit in 'n afsonderlike bankrekening moet stort hangende die uitkoms van die appèl of hersiening, wanneer hy of sy dit betaal in ooreenstemming met die bevel van die Appèltribunaal. 35
- (8) Die Appèltribunaal mag die bevel wat hy in die omstandighede goedvind, maak aangaande die betaling van die koste van die partye by die verrigtinge of van die Dranklisensieringstribunaal. 40
- (9) 'n Aansoeker of belanghebbende wat benadeel is deur die besluit van die Raad, mag persoonlik voor die Appèltribunaal verskyn of kan daar verteenwoordig word deur 'n advokaat, prokureur of enige ander persoon wat namens hom of haar verskyn.
- (10) Indien 'n persoon wat behoorlik in kennis gestel is dat hy of sy by 'n vergadering van die Appèltribunaal teenwoordig moet wees, versuim om sodanige vergadering by te woon of die vergadering verlaat sonder die toestemming van die Appèltribunaal, mag die vergadering voortgaan in die afwesigheid van daardie persoon of mag die Appèltribunaal die stappe doen wat hy billik en regverdig ag in die omstandighede. 45

HOOFSTUK 11 50

VOLDOENING

Voldoeningskennisgewings

- 69.** (1) 'n Inspekteur mag 'n voldoeningskennisgewing aan 'n lisensiehouer of enige persoon in beheer van 'n gelisensieerde perseel uitreik en beteken, waarin daardie persoon versoek word om aan die bepalinge van hierdie Wet of 'n voorwaarde van 'n lisensie te voldoen. 55

- (2) 'n Voldoeningskennisgewing moet 'n uiteensetting gee van—
- (a) die bepalings van hierdie Wet of die voorwaardes van die lisensie waaraan voldoen moet word;
 - (b) die handeling of versuim wat die nievoldoening uitmaak;
 - (c) die maatreëls wat getref moet word om te voldoen;
 - (d) die datum waarteen voldoening afgehandel moet word; en
 - (e) die moontlike gevolge van nievoldoening.
- (3) 'n Aangewese drankbeampte mag, in die afwesigheid van 'n inspekteur of waar 'n inspekteur nie gereadig beskikbaar is nie, 'n kennisgewing bedoel in subartikel (1) uitreik en beteken, en moet die Hoof-Uitvoerende Beampte van die uitreiking en betekening van daardie kennisgewing in kennis stel voor of op die voorgeskrewe datum.
- (4) Die inspekteur of aangewese drankbeampte, na gelang van die geval, mag op versoek van die persoon aan wie 'n voldoeningskennisgewing beteken is, by aanvoering van goeie redes die tydperk vir voldoening verleng deur 'n gewysigde voldoeningskennisgewing uit te reik.
- (5) 'n Voldoeningskennisgewing bly van krag tot die voldoeningsdatum of enige verlenging daarvan of die uitreiking deur die inspekteur of aangewese drankbeampte, na gelang van die geval, van 'n sertifikaat van voldoening, watter ook al die vroegste is.
- (6) Indien die persoon aan wie 'n voldoeningskennisgewing beteken is, daaraan voldoen het, moet die inspekteur of aangewese beampte, na gelang van die geval, 'n sertifikaat van voldoening uitreik.
- (7) 'n Persoon aan wie 'n voldoeningskennisgewing beteken is, mag op die voorgeskrewe wyse 'n verklaring by die inspekteur of aangewese drankbeampte, na gelang van die geval, indien waarin die kennisgewing betwis word en die gronde vermeld word waarop dit betwis word.
- (8) 'n Inspekteur of aangewese drankbeampte, na gelang van die geval, wat 'n verklaring ingevolge subartikel (7) ontvang, moet die voldoeningskennisgewing, die verklaring ingevolge subartikel (7) en enige ander dokument wat hy of sy tersaaklik ag, binne die voorgeskrewe tydperk aan die Hoof-Uitvoerende Beampte voorlê, wat moet besluit of die handeling of versuim in subartikel (2)(b) bedoel, die uitreiking van die voldoeningskennisgewing regverdig.
- (9) Die Hoof-Uitvoerende Beampte mag, indien hy of sy besluit dat die uitreiking van die voldoeningskennisgewing nie geregverdig was nie, dit ter syde stel, of indien hy of sy bevind dat dit geregverdig is, gelas dat daar aan die voldoeningskennisgewing voldoen word teen die datum waarteen voldoening afgehandel moet wees, soos in subartikel (2)(d) beoog, of die later datum wat hy of sy bepaal.
- (10) Die Hoof-Uitvoerende Beampte mag die funksie in subartikel (9) bedoel, aan 'n werknemer van die Raad deleger.
- (11) Versuim om aan 'n voldoeningskennisgewing te voldoen is 'n misdryf.
- (12) Bewys van nievoldoening aan 'n voldoeningskennisgewing, op 'n vergadering van die Dranklisensieringstribunaal, maak *prima facie*-bewys uit van die pleging van 'n misdryf of 'n oortreding van die lisensievoorwaardes in die voldoeningskennisgewing voorgeskryf.

Sluiting van gelisensieerde perseel

70. (1) 'n Inspekteur, aangewese drankbeampte of enige polisiebeampte met of bo die rang van inspekteur mag, indien 'n openbare rusverstoring, wanorde of openbare geweld op 'n gelisensieerde perseel ontstaan of dreig, die lisensiehouer of 'n persoon in beheer van die gelisensieerde perseel beveel om die betrokke perseel vir 'n tydperk van hoogstens die oorblywende handelsure vir daardie dag te sluit.
- (2) Die lisensiehouer of 'n persoon in beheer van 'n gelisensieerde perseel moet by ontvangs van 'n bevel kragtens subartikel (1) onverwyld daaraan voldoen, en indien hy of sy versuim om dit te doen, mag die persoon wat die bevel gegee het, die stappe doen en die geweld gebruik of laat gebruik wat na gelang van die omstandighede nodig is om die perseel te sluit.
- (3) 'n Bevel kragtens subartikel (1) gegee, mag te eniger tyd ingetrek word—
- (a) deur die aangewese drankbeampte, die inspekteur of die polisiebeampte wat die bevel gegee het;
 - (b) waar so 'n bevel deur 'n polisiebeampte gegee is, deur 'n polisiebeampte met 'n meer senior rang; of
 - (c) deur die Dranklisensieringstribunaal.

Tussentydse bevele

71. (1) Die Dranklisensiëringstribunaal mag, waar daar 'n onmiddellike bedreiging vir die gesondheid, welsyn of veiligheid van die publiek is, op aansoek deur 'n inspekteur of 'n aangewese drankbeampte 'n tussentydse bevel uitreik om 'n lisensie op te skort. 5
- (2) 'n Aansoek ingevolge subartikel (1) mag nie toegestaan word nie tensy—
- (a) dit gestaaf word deur 'n beëdigde verklaring waarin die feite rakende die aangeleentheid uiteengesit word;
- (b) bewys gelewer word dat die aansoek en stawende beëdigde verklaring minstens agt-en-veertig (48) uur voor die indiening van die aansoek aan die lisensiehouer beteken is; en 10
- (c) dit uit die aansoek blyk dat dit 'n dringende aangeleentheid is.
- (3) 'n Bevel wat ingevolge subartikel (1) toegestaan is, moet aan die lisensiehouer beteken word op die wyse deur die Dranklisensiëringstribunaal gelas en word van krag op die datum en die tyd van betekening daarvan. 15
- (4) 'n Bevel wat ingevolge subartikel (1) toegestaan is, moet 'n datum bepaal waarop die lisensiehouer voor die Dranklisensiëringstribunaal moet verskyn om redes aan te voer waarom die bevel nie finaal gemaak moet word nie.
- (5) Die lisensiehouer mag voor die datum in subartikel (4) bepaal, by die Dranklisensiëringstribunaal 'n kennisgewing van opposisie indien en moet daarna 'n beëdigde verklaring indien waarin hy of sy die gronde uiteensit waarop die aansoek teengestaan word, en moet terselfdertyd 'n afskrif van die kennisgewing en beëdigde verklaring beteken op die inspekteur of die aangewese drankbeampte in subartikel (1) bedoel. 20
- (6) 'n Lisensiehouer mag te eniger tyd voor die datum ingevolge subartikel (4) bepaal, by die Voorsittende Beampte aansoek doen om die aangeleentheid ter rolle te plaas vir verhoor op 'n vroeër datum, en moet terselfdertyd 'n afskrif van dié aansoek beteken op die inspekteur of die aangewese drankbeampte in subartikel (1) bedoel. 25
- (7) Die Voorsittende Beampte mag gelas dat die keerdatum tot 'n vroeër datum vervroeg word. 30
- (8) Op die datum waarop die aansoek verhoor word, mag die Dranklisensiëringstribunaal die tussentydse bevel ophef of bevestig, behoudens die wysigings wat hy goedvind.

Opskorting, intrekking en verval van lisensies

72. (1) 'n Lisensie wat ingevolge enige bepaling van hierdie Wet opgeskort is, bly in alle opsigte geldig behalwe dat die lisensiehouer gedurende die tydperk van opskorting nie drank ingevolge daarvan mag verkoop nie. 35
- (2) 'n Lisensie wat deur die Dranklisensiëringstribunaal ingetrek is, is ongeldig vanaf die datum van intrekking of die ander datum wat die Dranklisensiëringstribunaal bepaal.
- (3) 'n Lisensie wat ingevolge artikel 62, 63 of 64 verval het, is ongeldig vanaf die datum waarop dit verval. 40
- (4) Die lisensiehouer van 'n lisensie wat opgeskort of ingetrek is of verval het, mag binne dertig (30) dae na sodanige opskorting, intrekking of verval daarvan enige drank wat op die gelisensieerde perseel was op die datum waarop die opskorting, intrekking of verval van krag geword het, verkoop per openbare veiling wat deur 'n gelisensieerde afslaer gehou word. 45

HOOFSTUK 12

WETSTOEPASSING

Aanwysing en funksies van aangewese drankbeamptes en inspekteurs

73. (1) Die Wes-Kaapse Provinsiale Kommissaris van die Suid-Afrikaanse Polisie diens mag ten opsigte van elke polisiekantoor 'n polisiebeampte met of bo die rang van Inspekteur aanwys om die funksies van 'n aangewese drankbeampte ingevolge hierdie Wet te verrig. 50
- (2) 'n Polisiebeampte wat ingevolge artikel 139 van die Drankwet, 1989 (Wet 27 van 1989), as 'n aangewese polisiebeampte aangestel is, word 'n aangewese drankbeampte ingevolge hierdie Wet en word geag ingevolge subartikel (1) aangestel te wees. 55

- (3) Die Wes-Kaapse Provinsiale Kommissaris van die Suid-Afrikaanse Polisie mag 'n aanstelling ingevolge subartikel (1) gemaak of geag gemaak te wees, te eniger tyd beëindig.
- (4) Die Raad mag 'n persoon in diens van die Raad as 'n inspekteur vir doeleindes van hierdie Wet aanstel. 5
- (5) Die Kommissaris moet by die aanwysing van 'n drankbeampte ingevolge subartikel (1), en die Raad moet by die aanstelling van 'n inspekteur ingevolge subartikel (4), 'n sertifikaat van aanwysing of aanstelling uitreik, onderteken deur die Kommissaris of die Hoof-Uitvoerende Beampte namens die Raad, na gelang van die geval. 10
- (6) 'n Aangewese drankbeampte of 'n inspekteur moet by die verrigting van sy of haar funksies ingevolge hierdie Wet, op versoek van enige persoon wat deur die verrigting van daardie funksie geraak word, bewys verskaf van aanstelling as aangewese drankbeampte of inspekteur.
- (7) 'n Aangewese drankbeampte of 'n inspekteur moet— 15
- (a) ten opsigte van elke aansoek gedoen ingevolge hierdie Wet, aan die Dranklisensieringstribunaal verslag doen oor aangeleenthede wat voorgeskryf word of wat na die mening van die beampte of inspekteur in aanmerking geneem moet word wanneer die aansoek oorweeg word;
- (b) op versoek van die Dranklisensieringstribunaal verslag doen oor, of die 20 inligting verstrek in verband met, 'n aangeleentheid wat die Dranklisensieringstribunaal verlang;
- (c) sodra die feit onder sy of haar aandag kom, die versuim deur 'n lisensiehouer om aan die voorwaardes van sy of haar lisensie, 'n voldoeningskennisgewing of die bepalinge van hierdie Wet te voldoen, by die Hoof-Uitvoerende 25 Beampte aanmeld;
- (d) die feit dat 'n lisensiehouer nie meer kwalifiseer nie of ongeskik geword het om 'n lisensie te hou, by die Hoof-Uitvoerende Beampte aanmeld;
- (e) indien hy of sy van mening is dat die gelisensieerde perseel geabandonneer is of ongeskik vir gebruik vir die doel van 'n gelisensieerde besigheid geword 30 het, hierdie feit by die Hoof-Uitvoerende Beampte aanmeld; en
- (f) indien die lisensiehouer skuldig bevind is aan 'n strafregtelike misdryf, die aard en omstandighede van die misdryf en skuldigbevinding by die Hoof-Uitvoerende Beampte aanmeld.

Bevoegdheid van aangewese drankbeamptes en inspekteurs 35

- 74.** (1) Behoudens artikel 75 mag 'n aangewese drankbeampte of 'n inspekteur by die verrigting van sy of haar funksies—
- (a) te alle redelike tye—
- (i) enige gelisensieerde perseel;
- (ii) enige perseel ten opsigte waarvan 'n aansoek ingevolge hierdie Wet 40 gedoen is; en
- (iii) enige perseel of voertuig waarop of waarin hy of sy op redelike gronde vermoed drank geberg of verkoop word strydig met die bepalinge van hierdie Wet,
- betree en mag die ondersoek instel, navrae rig of inspeksies doen wat hy of sy 45 nodig ag;
- (b) op enige tyd en plek enige persoon versoek om onverwyld of op 'n datum en tyd wat deur die aangewese drankbeampte of inspekteur bepaal word, enige lisensie, rekord of ander dokument wat in die besit, bewaring of beheer van daardie persoon of enige ander persoon namens hom of haar is, aan hom of 50 haar voor te lê;
- (c) insae hê in enige dokument in paragraaf (b) bedoel, afskrifte daarvan of uittreksels daaruit maak, en van die persoon in genoemde paragraaf beoog 'n verklaring vereis van enige deel daarvan;
- (d) op enigiets beslag lê en dit verwyder indien dit na sy of haar mening getuienis 55 mag uitmaak of bewys kan lewer van 'n misdryf ingevolge hierdie Wet, of van 'n oortreding van enige voorwaarde van 'n lisensie;
- (e) die lisensiehouer of sy of haar werknemers, 'n aansoeker of enige persoon wat op 'n gelisensieerde perseel is, ondervra indien hy of sy vermoed dat die werknemer, aansoeker of persoon enige dokument in sy of haar besit of onder 60 sy of haar beheer het wat tersaaklik mag wees vir 'n aangeleentheid wat hy of sy ondersoek; en

- (f) gelas dat enige lisensiehouer of sy of haar werknemer voor hom of haar verskyn op 'n tyd en plek wat deur hom of haar vermeld moet word, om te antwoord op vrae oor 'n aangeleentheid wat ondersoek word.
- (2) Enige persoon wat in beheer is van 'n perseel in subartikel (1) beoog, moet die bystand verleen wat die aangewese drankbeampte of inspekteur redelikerwys versoek. 5
- (3) Enige persoon wat deur 'n aangewese drankbeampte of inspekteur ondervra word ingevolge hierdie Wet moet eers ingelig word oor sy of haar grondwetlike regte voordat enige ondervraging begin, en enige antwoord daarna deur daardie persoon moet waar wees en na sy of haar beste vermoë wees.
- (4) 'n Antwoord of verduideliking wat aan 'n aangewese drankbeampte of 'n inspekteur gegee word, mag nie gebruik of toegelaat word in strafverrigtinge teen die persoon wat dit verskaf nie, behalwe in verrigtinge teen daardie persoon op 'n klag met betrekking tot—
- (a) die afneem of aflê van 'n eed of plegtige verklaring;
- (b) die aflê van vals verklarings; of 15
- (c) versuim om 'n wettige vraag volledig en bevredigend te beantwoord.

Uitoefening van bevoegdheids om perseel te betree en te deursoek of te inspekteer

- 75.** (1) 'n Aangewese drankbeampte of 'n inspekteur mag 'n bevoegdheid in artikel 74 bedoel, uitoefen met betrekking tot die betreding, deursoeking en inspeksie van 'n perseel indien gemagtig deur 'n lasbrief uitgereik deur 'n landdros in ooreenstemming met subartikel (3). 20
- (2) 'n Inspekteur of 'n aangewese drankbeampte mag by die uitoefening en verrigting van enige bevoegdheid of funksie soos beoog in subartikel (1), vergesel word deur 'n vredesbeampte of vredesbeamptes.
- (3) 'n Landdros mag 'n lasbrief uitreik om enige perseel te betree en te inspekteer indien, op grond van inligting wat skriftelik en onder eed of plegtige verklaring verstrekk is, die landdros rede het om te glo dat—
- (a) hierdie Wet nie nagekom word nie; en
- (b) die betreding en inspeksie in belang van die publiek nodig is om inligting te verkry— 30
- (i) wat verband hou met die beweerde versuim om aan hierdie Wet te voldoen; en
- (ii) wat nie verkry kan word sonder om daardie perseel te betree nie.
- (4) 'n Aangewese drankbeampte of 'n inspekteur mag die bevoegdhede in subartikel (1) bedoel sonder 'n lasbrief uitoefen— 35
- (a) met die toestemming van die eienaar of die persoon in beheer van die betrokke perseel;
- (b) indien daar 'n uitstaande voldoeningskennisgewing is wat uitgereik is ingevolge artikel 69, met die doel om vas te stel of daar aan die kennisgewing voldoen is; of 40
- (c) indien die aangewese drankbeampte of inspekteur op redelike gronde glo dat—
- (i) 'n lasbrief ingevolge subartikel (3) uitgereik sal word indien hy of sy daarvoor aansoek doen; en
- (ii) 'n vertraging in die verkryging van 'n lasbrief die oogmerke van die deursoeking of inspeksie sou verydel. 45
- (5) By die betreding van 'n perseel ingevolge hierdie artikel moet die aangewese drankbeampte of inspekteur—
- (a) hom- of haarself identifiseer aan die persoon in beheer van die perseel;
- (b) die lasbrief, as daar een is, aan daardie persoon toon; 50
- (c) die gesag ingevolge waarvan die inspeksie gedoen word, verklaar; en
- (d) die inspeksie doen met die mins moontlike ongerief vir die lisensiehouer of sy of haar kliënte en met die mins moontlike ontwrigting van die gelisensieerde besigheid.
- (6) 'n Aangewese drankbeampte of inspekteur moet by die beslaglegging op enigiets ingevolge hierdie artikel, 'n kwitansie aan die persoon van wie daar op die artikel beslag gelê is, uitreik waarin die artikel of artikels waarop beslag gelê is, beskryf word en die redes vir die beslaglegging verduidelik word. 55
- (7) Enigiets waarop ingevolge hierdie artikel beslag gelê is, moet behou en bewaar word totdat 'n hof 'n bevel uitgereik het oor hoe daarvoor beskik moet word. 60

(8) Tensy die lisensiehouer of 'n persoon in sy of haar diens vir wie hy of sy verantwoordelik is ingevolge hierdie Wet, in 'n hof van 'n strafregtelike misdryf aangekla word, of gedagvaar word om op 'n vergadering van die Dranklisensierings-tribunaal te verskyn binne dertig (30) dae vanaf die datum van die beslaglegging, moet die artikel waarop beslag gelê is, terugbesorg word aan die persoon van wie daar op die artikel beslag gelê is. 5

Algemene misdrywe

76. (1) 'n Persoon wat—

- (a) (i) dronk en wanordelik is in of op enige perseel waar drank verkoop word; of 10
- (ii) dronk is in enige plek waartoe die publiek toegang het;
- (b) drank verkoop of verskaf aan 'n dronk persoon of, synde 'n lisensiehouer of 'n persoon in beheer van 'n gelisensieerde perseel, toelaat dat 'n dronk en wanordelike persoon op daardie perseel bly;
- (c) drank in 'n houer verkoop of verskaf wat nie voldoen nie aan die standarde en spesifikasies wat die Minister by kennisgewing in die *Provinsiale Koerant* voorgeskryf het; 15
- (d) drank koop van enige persoon, wetende of met redelike gronde om te vermoed dat daardie persoon nie gelisensieer is of toegelaat is om drank ingevolge hierdie Wet te verkoop nie; 20
- (e) drank verkoop aan 'n persoon, wetende of met redelike gronde om te vermoed dat daardie persoon die drank op 'n ander manier sal herverkoop as wat ingevolge hierdie Wet toegelaat word;
- (f) synde 'n lisensiehouer, toelaat dat die gelisensieerde perseel as 'n bordeel gebruik word of gereeld deur prostitute besoek word; 25
- (g) synde 'n lisensiehouer, toelaat dat 'n verskaffer van onwettige dwelmmiddels op die gelisensieerde perseel aanwesig bly;
- (h) synde 'n lisensiehouer, die verkoop, gebruik of besit van dwelmmiddels op die perseel toelaat strydig met enige wet wat oor dié soort verkoop, gebruik of besit handel; of 30
- (i) synde 'n lisensiehouer, of 'n persoon namens hom of haar, enige dokument of roerende eiendom ontvang of hou as sekuriteit of as 'n pand vir die betaling van 'n skuld ten opsigte van die verkoop van drank, is skuldig aan 'n misdryf.

Misdrywe betreffende inligting 35

77. (1) 'n Persoon wat met betrekking tot 'n aansoek, beswaar of vertoë—

- (a) inligting voorlê of verstrek wat hy of sy weet vals of misleidend is of waarvan hy of sy nie weet dat dit waar is nie of 'n vervalste dokument of een wat voorgee 'n ware afskrif van die oorspronklike te wees maar nie is nie voorlê; 40
- (b) op enige beswaar of vertoë of klagte antwoord op 'n wyse wat hy of sy weet vals of misleidend is of wat hy of sy nie weet dat dit waar is nie; of
- (c) in antwoord op 'n vraag deur 'n aangewese drankbeampte, 'n inspekteur, 'n vredesbeampte, 'n munisipale beampte of die Dranklisensieringstribunaal inligting voorlê of verskaf wat hy of sy weet vals of misleidend is of wat hy of sy nie weet dat dit waar is nie of 'n vervalste dokument of een wat voorgee om 'n juiste afskrif van die oorspronklike te wees maar nie is nie voorlê, 45 is skuldig aan 'n misdryf.

Misdrywe betreffende vergaderings van Dranklisensieringstribunaal en Appèltribunaal

78. (1) 'n Persoon wat— 50

- (a) nadat hy of sy behoorlik in kennis gestel is om voor die Dranklisensieringstribunaal te verskyn, versuim om dit te doen, hetsy persoonlik of verteenwoordig deur 'n ander persoon, 'n prokureur of 'n advokaat;
- (b) voor die Dranklisensieringstribunaal verskyn, maar sonder toestemming van die Voorsittende Beampte die vergadering voor die afsluiting daarvan verlaat; 55

- (c) nadat hy of sy op 'n vergadering deur die Voorsittende Beampte in kennis gestel is om 'n vergadering by te woon op 'n datum tot wanneer die vergadering uitgestel is, versuim om daar teenwoordig te wees;
- (d) nadat hy of sy deur die Voorsittende Beampte gelas is om getuienis te lewer of 'n dokument voor te lê, weier of versuim om dit te doen; 5
- (e) wanneer die eed of plegtige verklaring van hom of haar afgeneem word, weier of versuim om die eed of plegtige verklaring af te lê;
- (f) nadat hy of sy die eed of plegtige verklaring afgelê het, versuim om na sy of haar beste wete te antwoord op vrae wat aan hom of haar gestel word of vals of misleidende getuienis lewer wetende dat die getuienis vals of misleidend is; 10
- (g) die verrigtinge van die Dranklisensiëringstribunaal opsetlik ontwig; of
- (h) weier om die vergadering te verlaat wanneer hy of sy deur die Voorsittende Beampte gelas word om dit te doen,
- is skuldig aan 'n misdryf.
- (2) 'n Persoon wat behoorlik in kennis gestel is om voor die Dranklisensiëringstribunaal te verskyn moet— 15
- (a) die Voorsittende Beampte vyf (5) werkdade voor die datum van die verskyning skriftelik daarvan in kennis stel indien hy of sy nie op daardie datum kan verskyn nie; en
- (b) die redes insluit vir sy of haar versuim om op daardie datum te verskyn. 20
- (3) 'n Oortreding van, of versuim om te voldoen aan, subartikel (2), is 'n misdryf.
- (4) Die bepalings van subartikels (1) en (2) is met die nodige veranderings van toepassing op vergaderings van die Appèltribunaal.

Misdrywe betreffende aangewese drankbeamptes en inspekteurs

- 79.** 'n Persoon wat— 25
- (a) hom of haar valslik as 'n aangewese drankbeampte of inspekteur voordoen;
- (b) 'n aangewese drankbeampte of inspekteur by die uitvoering van sy of haar pligte verhinder;
- (c) weier of versuim om 'n wettige opdrag van 'n aangewese drankbeampte of inspekteur te gehoorsaam; 30
- (d) wanneer hy of sy deur 'n aangewese beampte of inspekteur ondervra word, wetend 'n vals of misleidende antwoord gee; of
- (e) versuim om te voldoen aan 'n redelike versoek deur 'n aangewese drankbeampte of 'n inspekteur ingevolge artikel 74,
- is skuldig aan 'n misdryf. 35

Misdrywe betreffende motorvoertuie

- 80.** (1) 'n Persoon wat—
- (a) drank verbruik in 'n motorvoertuig wat op 'n openbare pad bestuur word of geparkeer is;
- (b) die verbruik van drank toelaat in 'n motorvoertuig waarvan hy of sy die bestuurder is of wat onder sy of haar beheer is terwyl dit op 'n openbare pad bestuur word; of 40
- (c) toelaat dat drank in 'n oop houer is in 'n motorvoertuig terwyl dit op 'n openbare pad bestuur word,
- is skuldig aan 'n misdryf. 45
- (2) Subartikel (1) is nie van toepassing nie op die verbruik van drank in 'n motorvoertuig wat vir die verkoop en verbruik van drank gelisensieer is.

Misdrywe betreffende diensstasies

- 81.** (1) Geen drank mag verkoop, verskaf of verbruik word nie op 'n erf waarop die besigheid van 'n diensstasie wat petrol, diesel en ander petroleumprodukte aan die 50 publiek verkoop, bedryf word.
- (2) Subartikel (1) is nie van toepassing op persele wat reeds gelisensieer is nie.
- (3) Behalwe in buitengewone omstandighede, mag die Dranklisensiëringstribunaal nie 'n lisensie toestaan ten opsigte van 'n perseel beoog in subartikel (1) nie.
- (4) 'n Oortreding van, of versuim om te voldoen aan, subartikel (1), is 'n misdryf. 55

Versuim om aan bevel van Dranklisensieringstribunaal te voldoen

82. (1) Versuim deur 'n lisensiehouer om aan 'n bevel van die Dranklisensieringstribunaal in verband met die betrokke lisensie of gelisensieerde perseel te voldoen, is 'n misdryf.

(2) Indien 'n persoon versuim om aan 'n bevel van die Dranklisensieringstribunaal te voldoen, mag die Dranklisensieringstribunaal na behoorlike ondersoek—

- (a) die lisensie opskort hangende voldoening aan die bevel;
- (b) 'n boete oplê, waarvan die betaling opgeskort kan word hangende voldoening aan die bevel;
- (c) die aangeleentheid na die Suid-Afrikaanse Polisie diens verwys vir die vervolging van die oortreder; of
- (d) die lisensie intrek.

Middellike verantwoordelikheid

83. (1) Indien die bestuurder, agent of werknemer van 'n lisensiehouer iets doen of versuim om iets te doen wat, indien dit deur die lisensiehouer gedoen of versuim sou word, 'n misdryf ingevolge hierdie Wet sou wees, word die lisensiehouer geag daardie handeling te verrig het of versuim het om dit te verrig, behalwe waar—

- (a) die lisensiehouer die handeling of versuim nie oogluikend toegelaat, veroorloof of toegelaat het nie;
- (b) die lisensiehouer die stappe gedoen het wat hy of sy redelikerwys kon doen ten einde die handeling of versuim te voorkom; en
- (c) die handeling of versuim nie binne die bestek van die diens of gesag van die bestuurder, agent of werknemer geval het nie.

(2) Die feit dat 'n lisensiehouer opdragte uitgereik het wat 'n handeling of versuim verbied, is nie op sigself voldoende om te bewys dat hy of sy die stappe gedoen het wat by subartikel (1)(b) vereis word nie.

(3) Wanneer 'n lisensiehouer aanspreeklik is vir die handeling of versuim van 'n ander persoon ingevolge subartikel (1), is daardie ander persoon ook daarvoor aanspreeklik asof hy of sy die lisensiehouer is.

(4) 'n Bestuurder, agent of werknemer word nie onthef van enige ander aanspreeklikheid wat hy of sy opgeloop het nie, afgesien van die aanspreeklikheid wat ingevolge subartikel (1) met die lisensiehouer gedeel word.

Vrystellings

84. (1) Die volgende persone word vrygestel van die werking van hierdie Wet—

- (a) 'n beampte soos omskryf in artikel 1(1) van die Doeane- en Aksynswet, 1964 (Wet 91 van 1964), by die uitvoering van amptelike pligte;
- (b) 'n balju of sy of haar werknemer of enige ander beampte wat ingevolge 'n bevel van 'n hof optree by die uitvoering van sy of haar pligte;
- (c) 'n persoon bedoel in 'n kennisgewing kragtens artikel 10 van die Wet op Drankprodukte, 1989 (Wet 60 van 1989), met betrekking tot die verkoop van 'n sakramentele drank kragtens sodanige kennisgewing; en
- (d) 'n persoon wat medisyne soos omskryf in die Wet op Medisyne en Verwante Stowwe, 1965 (Wet 101 van 1965), vervaardig of verkoop.

(2) Die Dranklisensieringstribunaal mag op aansoek en teen betaling van die voorgeskrewe bedrag en indien omstandighede dit regverdig, verklaar dat die Wet, behalwe die bepalings wat hy bepaal, nie van toepassing is nie op—

- (a) 'n versamelaar van drank;
- (b) 'n persoon wat alkoholiese of gedistilleerde reukwerk vervaardig of verkoop; en
- (c) 'n persoon wat wyn mikrovervaardig wat nie te koop is nie.

(3) Die Dranklisensieringstribunaal of die Voorsittende Beampte mag te eniger tyd na die uitreiking van 'n verklaring kragtens subartikel (2) by 'n kennisgewing, afgelewer of aangebied aan die persoon wat in die betrokke verklaring gemeld word—

- (a) na goeddunke die voorwaardes of verdere voorwaardes oplê wat in die kennisgewing uiteengesit word en waaraan die verklaring onderworpe is;
- (b) enige voorwaarde deur hom of haar of kragtens hierdie artikel opgelê, intrek of wysig; of
- (c) die verklaring intrek of wysig.

Bewys

85. (1) Indien daar in enige strafverrigtinge of op 'n vergadering van die Dranklisensieringstribunaal getuienis voorgelê word dat 'n persoon wat nie gelisensieer of toegelaat is om drank ingevolge hierdie Wet of enige ander wet te verkoop nie—

- (a) op of naby sy of haar perseel 'n teken of kennisgewing gehad het wat te kenne gee dat drank daar te koop is; 5
- (b) 'n perseel beset het wat toegerus was op 'n wyse wat tot die redelike afleiding lei dat drank daar te koop was;
- (c) meer drank as die maksimum volume in artikel 60 bedoel, op sy of haar perseel of onder sy of haar beheer gehad het sonder die voorafverkreë 10 toestemming wat by daardie artikel vereis word; of
- (d) meer drank as die maksimum volume in artikel 60 bedoel, gekoop of verkry het sonder die voorafverkreë toestemming wat by daardie artikel vereis word,

is dit *prima facie*-bewys van die verkoop van drank.

(2) Indien in enige strafverrigtinge of op 'n vergadering van die Dranklisensierings-tribunaal— 15

- (a) 'n verseëelde houer as bewys gelewer word wat 'n vloeistof bevat en op daardie houer daar 'n etiket of ander toestel is wat die alkoholinhoud van die vloeistof aandui, dan is dit *prima facie*-bewys dat die vloeistof die verklaarde alkohol bevat, en indien die verklaarde alkoholinhoud meer as 1% alkohol per volume is, dat die vloeistof drank is; 20
- (b) meer as een houer as bewys gelewer word wat elkeen deel uitmaak van 'n voorraad of lot drank wat op dieselfde tyd op dieselfde plek aangetref is en daar bewys word dat een of meer sulke houers drank bevat, dan is dit *prima facie*-bewys dat al die houers drank bevat; 25
- (c) 'n dokument as bewys gelewer word wat voorgee 'n afskrif van 'n lisensie te wees, is dit by die blote voorlegging daarvan *prima facie*-bewys van die lisensie of permit en word enige voorwaarde of endossement daarop of daaraan geheg geag 'n voorwaarde of endossement te wees wat ingevolge hierdie Wet opgelê is; 30
- (d) 'n verklaring of sertifikaat as bewys gelewer word wat voorgee deur 'n ontleder of chemikus in diens van die Regering van die Republiek of in diens van 'n universiteit of van 'n mediese navorsingsinstituut onderteken te wees, wat 'n ontleding gedoen het van 'n vloeistof of stof wat die onderwerp van die strafverrigtinge of vergadering is, is dié verklaring of sertifikaat *prima facie*-bewys van die inhoud van die verklaring of sertifikaat; of 35
- (e) bewys gelewer word dat 'n lisensiehouer wat beskuldig word van 'n oortreding van artikel 54, versuim het om van 'n persoon onder die ouderdom van agtien (18) jaar— 40
 - (i) sy of haar geldige identiteitsdokument;
 - (ii) sy of haar geldige bestuurslisensie; of
 - (iii) sy of haar geldige paspoort, te verkry,

is sodanige bewys *prima facie*-bewys van die feit dat die lisensiehouer kennis gedra het van die feit dat die persoon onder die ouderdom van agtien (18) jaar was.

Kennisgewings 45

86. (1) Die Minister mag, behoudens artikel 41 van die Drankwet—

- (a) die inhoud van openbare kennisgewings wat op 'n gelisensieerde perseel vertoon moet word; en
- (b) die wyse waarop sodanige openbare kennisgewings vertoon moet word, voorskryf. 50

(2) Versuim om 'n kennisgewing in subartikel (1) bedoel te vertoon, is 'n misdryf.

Strawwe en verbeurdverklaring

87. (1) Enige persoon wat aangekla word van 'n misdryf bedoel in—

- (a) artikels 32(3), 54(6), 55(3), 76(g) of 76(h) is by skuldigbevinding strafbaar met 'n boete van hoogstens R1 000 000,00 of met gevangenisstraf vir 'n tydperk van hoogstens vyf jaar, of met sowel sodanige boete as sodanige gevangenisstraf; 55

- (b) artikel 49(7), 50(2), 51(9), 53(4), 58(3), 59(8), 76(e), 76(f), 76(i) of 81(4) is by skuldigbevinding strafbaar met 'n boete van hoogstens R500 000,00 of met gevangenisstraf vir 'n tydperk van hoogstens twee en 'n half jaar, of met sowel sodanige boete as sodanige gevangenisstraf;
- (c) artikel 50(3), 57(3), 60(4), 65(2), 69(11), 76(b), 76(c) of 82(1) is by skuldigbevinding strafbaar met 'n boete van hoogstens R100 000,00 of met gevangenisstraf vir 'n tydperk van hoogstens ses maande, of met sowel sodanige boete as sodanige gevangenisstraf; of
- (d) artikel 23(13), 56(5), 76(a), 76(d), 77, 78(1), 78(3), 79, 80(1) of 86(2) is by skuldigbevinding strafbaar met 'n boete van hoogstens R50 000,00 of met gevangenisstraf vir 'n tydperk van hoogstens drie maande, of met sowel sodanige boete as sodanige gevangenisstraf.
- (2) 'n Hof wat 'n persoon skuldig bevind het aan 'n misdryf in subartikel (1) bedoel, moet ten opsigte van 'n misdryf in paragraaf (a) van daardie subartikel bedoel, en mag ten opsigte van 'n misdryf in paragrawe (b), (c) of (d) van daardie subartikel bedoel, benewens oplegging van 'n straf, gelas dat enige item waarop beslag gelê is ingevolge die Strafproseswet, aan die Staat verbeur word.
- (3) By betaling deur 'n persoon van 'n skulderkenningsboete ingevolge artikel 57 van die Strafproseswet—
- (a) moet die hof, waar die betaling betrekking het op 'n aanklag van 'n oortreding van artikel 32(1), 54(1) tot (4), 55(1), 55(2), 76(h) of 76(i) van hierdie Wet, gelas dat enige item waarop beslag gelê is ingevolge hierdie Wet of die Strafproseswet, aan die Staat verbeur word; of
- (b) mag die hof, waar die betaling betrekking het op 'n aanklag van 'n oortreding van artikel 49(4), 49(5), 50(1), 51(1), 51(7), 52(9), 56(1), 56(4), 57(1), 57(2), 58(1), 59(8), 60(1) tot (3), 65(1), 69, 75, 77, 78(1), 78(2), 79, 80(1), 81(1), 82(1) of 86(2) van hierdie Wet, gelas dat enige item waarop beslag gelê is ingevolge hierdie Wet of die Strafproseswet, aan die Staat verbeur word, waarna artikel 35 van die Strafproseswet met die nodige veranderings van toepassing is op enigiets wat ingevolge hierdie artikel verbeur word.
- (4) Daar moet op die voorgeskrewe wyse beskik word oor enige item wat ingevolge hierdie artikel aan die Staat verbeur word.

HOOFSUK 13

REGULASIES, OORGANGSBEPALINGS EN KORT TITEL

Regulasies 35

88. (1) Die Minister moet regulasies uitvaardig betreffende aangeleenthede wat ingevolge hierdie Wet voorgeskryf moet word, en mag regulasies uitvaardig betreffende—

- (a) enige aangeleentheid wat ingevolge hierdie Wet voorgeskryf mag word;
- (b) die kleinhandelverkoop en mikrovervaardiging van brandspiritus;
- (c) die vasstelling van die persentasie van elke hernuwingsfooi wat aan die fonds toegewys moet word ingevolge artikel 31(3);
- (d) die beskikking oor drank wat aan die Staat verbeur word ingevolge artikel 87(2); of
- (e) enige aangeleentheid wat die Minister nodig of dienstig ag ten einde die oogmerke van hierdie Wet te bereik.

(2) 'n Regulasie wat ingevolge hierdie artikel uitgevaardig word ten opsigte van fooie of geld wat betaal moet word, moet uitgevaardig word in oorleg met die Minister verantwoordelik vir finansies vir die Provinsie.

Oorgangsbepalings 50

89. (1) Die Drankraad, ingestel vir die Provinsie by artikel 5 van die Drankwet, 1989 (Wet 27 van 1989), bly voortbestaan en funksioneer onder die naam Wes-Kaapse Dranklisensieringstribunaal in ooreenstemming met die bepalinge van hierdie Wet asof dit ingestel is ingevolge artikel 15(1) van hierdie Wet.

(2) Enige lisensie van die tipe hieronder gelys wat van krag was onmiddellik voor die datum van inwerkingtreding van hierdie Wet, word geag 'n lisensie vir die verkoop van drank vir gebruik op die gelisensieerde perseel te wees—

- (a) hoteldranklisensie;

- (b) restourantdranklisensie;
- (c) wynhuislisensie;
- (d) sorghumbierlisensie vir binneverbruik;
- (e) teaterdranklisensie;
- (f) klubdranklisensie; en 5
- (g) spesiale dranklisensie vir binneverbruik.
- (3) 'n Lisensie van die tipe hieronder gelys wat van krag was onmiddellik voor die datum van inwerkingtreding van hierdie Wet, word geag 'n lisensie vir die verkoop van drank vir verbruik buite die gelisensieerde perseel te wees—
- (a) drankwinkellisensie; 10
- (b) kruidenierswynlisensie;
- (c) sorghumbierlisensie vir buiteverbruik;
- (d) wynboerlisensie;
- (e) spesiale dranklisensie vir buiteverbruik, wat nie die reg om drank te mikrovervaardig insluit nie; en 15
- (f) groothandeldranklisensie (publiek), goedgekeur kragtens die Drankwet, 1977 (Wet 87 van 1977).
- (4) 'n Lisensie hieronder gelys wat van krag was onmiddellik voor die datum van inwerkingtreding van hierdie Wet en ten opsigte waarvan die volume drank wat in die voorafgaande twaalf (12) maande vervaardig is nie die drempelbeperking voorgeskryf ingevolge artikel 4(10) van die Drankwet oorskry het nie, word geag 'n lisensie vir die mikrovervaardiging en verkoop van drank vir verbruik buite die gelisensieerde perseel te wees—
- (a) groothandeldranklisensie;
- (b) produsentlisensie; 25
- (c) brouerslisensie;
- (d) sorghumbierbrouerslisensie, en
- (e) spesiale dranklisensie vir buiteverbruik, wat die reg om drank te mikrovervaardig insluit.
- (5) 'n Lisensie hieronder gelys, wat aan die houer daarvan die reg verleen om drank te verkoop vir verbruik buite die gelisensieerde perseel, wat ingevolge die Drankwet omgeskakel is en wat van krag was onmiddellik voor die datum van inwerkingtreding van hierdie Wet, mag op aansoek deur die lisensiehouer omgeskakel word in 'n lisensie vir verbruik buite die gelisensieerde perseel—
- (a) groothandeldranklisensie; 35
- (b) produsentlisensie;
- (c) brouerslisensie; en
- (d) sorghumbierbrouerslisensie.
- (6) 'n Kennisgewing uitgereik ingevolge artikel 33 van die Drankwet, 1989 (Wet 27 van 1989), en van krag onmiddellik voor die inwerkingtreding van hierdie Wet, word geag voorwaardes te wees wat ingevolge artikel 44 van hierdie Wet skriftelik uiteengesit is. 40
- (7) Ondanks die herroeping van enige wet deur hierdie Wet, moet enige aansoek wat voor die inwerkingtreding van hierdie Wet gedoen is, beskou en afgehandel word as in ooreenstemming met die bepalings van die wet ingevolge waarvan dit ingedien is. 45
- (8) Die bepalings van subartikels (2) en (3) is ook van toepassing op lisensies wat ná die datum van inwerkingtreding van hierdie Wet ingevolge die bepalings van die Drankwet, 1989, verleen is.
- (9) Tensy die Dranklisensieringstribunaal op aansoek anders bepaal, verval 'n lisensie wat uitgereik is ten opsigte van 'n perseel geleë op 'n erf waarop daar op die datum van inwerkingtreding van hierdie Wet 'n diensstasie bedryf word wat petrol, diesel en ander petroleumprodukte verkoop, twaalf (12) maande na die datum van inwerkingtreding van hierdie Wet. 50
- (10) 'n Lisensie uitgereik voor die inwerkingtreding van hierdie Wet vir 'n perseel waarop drank verkoop mag word vir verbruik op of buite die gelisensieerde perseel wat magtiging verleen dat sake buite die handelsure in artikel 59(3) vermeld, gedoen word, is na twaalf (12) maande na die datum van inwerkingtreding van hierdie Wet onderworpe aan artikel 59. 55
- (11) Enige toestemming, goedkeuring of voorreg verleen aan 'n lisensiehouer ingevolge die Drankwet of enige Wet wat daardeur herroep word, wat nie strydig met die bepalings van hierdie Wet is nie, word geag 'n toestemming, goedkeuring of voorreg te wees wat ingevolge hierdie Wet verleen is. 60

(12) Enige voorwaarde opgelê vir 'n lisensie ingevolge die bepalings van die Drankwet of enige Wet wat daardeur herroep word, wat nie strydig met die bepalings van hierdie Wet is nie, word geag 'n voorwaarde te wees wat ingevolge hierdie Wet opgelê is.

(13) 'n Lisensiehouer van 'n perseel wat voor die inwerkingtreding van hierdie Wet gelisensieer is, en bedoel in artikel 49(5), moet binne twaalf (12) maande na die datum van inwerkingtreding van hierdie Wet voldoen aan die voorwaardes in daardie subartikels bedoel. 5

Herroepingsbepaling

90. Die Drankwet, 1989 (Wet 27 van 1989), word herroep vir soverre dit in die Provinsie van toepassing is. 10

Kort titel en inwerkingtreding

91. Hierdie Wet heet die Wes-Kaapse Drankwet, 2008, en tree in werking op 'n datum wat die Premier by proklamasie in die *Provinsiale Koerant* bepaal.

(Isiqendwana esibhalwe ngesiNgesi sisayinwe yiNkulumbuso)
(Savunywa ngowama 25 Novemba 2008)

UMTHETHO WOTYWALA WENTSHONA KOLONI

Ukubonelela ngonikezelo lwemvume yokuthengisa utywala kwivenkile ezincinane zotywala kwiPhondo leNtshona Koloni; kwanokulungiselela imiba engalindelekanga.

5

UYE WAMISELWA yiPalamente yePhondo laseNtshona Koloni, ngolu hlobo:

ISAHLUKO 1

INKCAZELO

1.	Iingcaciso	5

ISAHLUKO 2

IBHODI YOTYWALA YASENTSHONA KOLONI

2.	Ukusekwa kweBhodi yoTywala yaseNtshona Koloni	
3.	Ukwakheka kweBhodi	
4.	Ukuvumeleka kokukhethwa njengelungu okanye umqeshwa weBhodi	10
5.	Ukuthintelwa kokukhethwa njengelungu okanye umqeshwa weBhodi	
6.	Isigaba sexesha lokusebenza kwamalungu eBhodi	
7.	Ukunqunyanyiswa kobulungu beBhodi	
8.	Izithuba zomsebenzi	
9.	Amagunya kwanemisebenzi yeBhodi	15
10.	Ugunyaziso	
11.	Ukwamkelwa kwabantu njengamalungu	
12.	Ukugcina imfihlo	
13.	Iintlanganiso zeBhodi	
14.	Imizuzu	20

ISAHLUKO 3

ISIGQEBA SELAYISENISI YEZOTYWALA KWANENKUNDLA YAMATYALA YEZIBHENO

15.	Ukusekwa kweSigqeba seLayisenisi yezoTywala	
16.	Ukwakheka kweSiGqeba seLayisenisi yezoTywala, ukumiselwa kwanokukhethwa kwamalungu esiGqeba seLayisenisi yezoTywala	25
17.	Ukuthintelwa kokukhethwa kwelungu leSiGqeba seLayisenisi yezoTywala	
18.	Isigaba sexesha lokusebenza kwamalungu esiGqeba seLayisenisi yezoTywala	
19.	Ukunqunyanyiswa kobulungu besiGqeba seLayisenisi yezoTywala	
20.	Amagunya nemisebenzi yesiGqeba seLayisenisi yezoTywala	30
21.	Iintlanganiso nezigqibo zesiGqeba seLayisenisi yezoTywala	
22.	Ukuyekiswa kwelungu elinemidla engquzulanyayo	
23.	Iinkqubo zesiGqeba seLayisenisi yezoTywala	

24. Iikomiti zesiGqeba seLayisenisi yezoTywala
25. INkundla yamatyala yeziBheno

ISAPHLUKO 4

ULAWULO, INTLAWULO KWANOKULAWULWA KWEZIMALI

26. Ulawulo lweBhodi, lwesiGqeba seLayisenisi yezoTywala kwanolweNkundla yamatyala yeziBheno 5
27. Ukuhlawulwa kweGosa elilawulayo eliyiNtloko, kwamagosa eBhodi, yesiGqeba seLayisenisi yezoTywala naweNkundla yamatyala yeziBheno
28. INkxaso-mali kwanokuhlulwa kwezimali zeBhodi
29. Iingxelo zonyaka nokuphicothwa kweencwadi zezimali 10
30. Ukongezeleleka kwengeniso kwiNgxowa-mali yeNgeniso kwiPhondo, kwiBhodi okanye koomasipala

ISAPHLUKO 5

UKUSEKWA KWENGXOWA-MALI YOLUNTU NEMFUNDO

31. Ukusekwa kwengxowa-mali 15

ISAPHLUKO 6

UKUNIKA AMAPHEPHA-MVUME

32. Amaphepha-mvume
33. Iindidi zamaphepha-mvume
34. Iinqobo zokulinganisa ezisetyenziswayo ukunika amaphepha-mvume 20
35. Ukuthintelwa kwabenzi-zicelo
36. Inkqubo yokwenza isicelo
37. Isaziso sesicelo
38. Izicelo ezilindele ukujongwa yiBhodi
39. Iinkcazelo 25
40. Ukuthunyelwa kwamaxwebhu
41. Ukuqwalaselwa kwezicelo
43. Ilungelo lokusebenzisa izakhiwo nemihlaba yazo
44. Izakhiwo ezingagqitywanga
45. Imfundo noqeqesho 30
46. Ukukhutshwa kwephepha-mvume
47. Ukusweleka okanye ukungabi namandla komenzi-sicelo
48. Amaphepha-mvume otywala ethutyana namaphepha-mvume otywala eziganeko ezizodwa

ISAPHLUKO 7

35

IMIQATHANGO YAMAPHEPHA-MVUME

49. Imiqathango esemgangathweni yamaphepha-mvume
50. Ukuhambisa
51. Iinzuzo zezimali kwanokuqeshiswa kwezakhiwo
52. Ulawulo 40
53. Ukutshintshwa kwezakhiwo ezinemvume okanye kwemeko yoshishino
54. Abantwana
55. Abaqeshi nabaqeshwa
56. Ilungelo lokungena kwizakhiwo ezinemvume
57. Ukugcinwa kotywala 45
58. Indawo yentengiso
59. Iiyure zoshishino
60. Ubungakanani botywala obuthengisiweyo nokugcinwa kweencwadi
61. Izinto ezingavumelekanga

ISAHLUKO 8

UKUBA SEMTHETHWENI NOKUHLAZIYWA KWAMAPHEPHA-MVUME

62. Ukuba semthethweni kwamaphepha-mvume	
63. Ukuhlaziywa kwamaphepha-mvume okuzenzekelayo	
64. Izicelo zokuhlaziywa kwamaphepha-mvume	5

ISAHLUKO 9

UKUSHIYA, UKUTSHINTSWA KWANOKUSUSWA KWAMAPHEPHA-MVUME

65. Ukushiya nokutshintswa kwamaphepha-mvume	
66. Ukususwa kwamaphepha-mvume	10
67. Ukushiya kwezakhiwo kwanokusweleka okanye ukungabi namandla komntu onikwe iphepha-mvume	

ISAHLUKO 10

IZIBHENO NOVANDLAKANYO

68. Izibheno novandlakanyo eziya kwiSigqeba seziBheno	15

ISAHLUKO 11

UTHOTYELO

69. Izaziso zothotyelo	
70. Ukuvalwa kwamasango anelayisenisi yotywala	
71. Imiyalelo yexeshana	20
72. Ukumiswa okwexeshana, ukuphelelwa kwanokutshitshiswa kweelayisenisi	

ISAHLUKO 12

UQINISEKISO LOKUTHOTYELWA KOMTHETHO

73. Ukumiselwa kwamagosa otywala nabahloli nemisebenzi yabo	
74. Amagunya amagosa nabahloli botywala amiselweyo	25
75. Ukusetyenziswa kwamagunya okungena kwanokuphanda okanye ukuhlola izakhiwo nemihlaba yazo	
76. Amatyala ngokubanzi	
77. Amatyala aphathelele kwingcaciso okanye iinkcukacha	
78. Amatyala aphathelele kwiintlanganiso zeSigqeba seeLayisenisi zoTywala nezeSigqeba seZibheno	30
79. Amatyala aphathelele kumagosa nabahloli botywala abonyuliweyo	
80. Amatyala aphathelele kwizithuthi	
81. Amatyala aphathelele kwiigaraji	
82. Ukusilela ukuthobela umyalelo weSigqeba seelayisenisi zoTywala	35
83. Uxanduva lwabangameli	
84. Ukukhululwa kwiimfuno zemiqathango	
85. Ubungqina	
86. Izaziso	
87. Izohlwayo nokuhluthwa	40

ISAHLUKO 13

IMIGAQO, AMALUNGISELELO EXESHANA NESIHLOKWANA ESIFUTSHANE

88. Imigaqo	
89. Amalungiselelo exeshana	45
90. Ulungiselelo lokutshitshiswa	
91. Isihlokwana esifutshane nokuqaliswa kwawo	

ISAHLUKO 1

INKCAZELO

Ingcaciso

1. Kulo Mthetho, ngaphandle kokuba imeko ithetha enye into-
 - “**INkundla yamatyala yeziBheno**” ithetha iNkundla yamatyala eziBheno esekwe ngokwecandelo 25(1); 5
 - “**IBhodi**” ithetha IBhodi yoTywala yaseNtshona Koloni esekwe ngokwemigaqo yecandelo 2(1);
 - “**USihlalo**” uthetha umntu onyulwe njengoSihlalo weBhodi ngokwemigaqo yecandelo 3(b) okanye umntu olibambela likaSihlalo okwexeshana ngethuba angekhoyo uSihlalo ngokwemigaqo yecandelo 3(7); 10
 - “**IGosa elilawulayo eliyiNtloko**” lithetha umntu onyulwe njengeGosa elilawulayo eliyiNtloko leBhodi ngokwemigaqo yecandelo 26(1)(a);
 - “**UMgaqo-siseko**” uthetha uMgaqo-siseko weRiphabhliki yoMzantsi Afrika, 1996; 15
 - “**Umanyano lwamashishini**” luthetha umanyano lwamashishini njengoko kuchazwa kuMthetho woManyano lwamashishini, 2005 (uMthetho we-14 ka-2005);
 - “**UMthetho weNkqubo yolwaphulo-mthetho**” uthetha uMthetho weNkqubo yolwaphulo-mthetho, 1977 (uMthetho wa-51 ka-1977); 20
 - “**umhla wokukhutshwa**” ngokubhekiselele kwiphepha-mvume, uthetha umhla elathi iphepha-mvume lakhutshwa ngawo okokuqala;
 - “**ISEbe**” lithetha isebe elijongene nemicimbi yoqoqosho kwiPhondo;
 - “**ISekela likaSihlalo**” lithetha umntu onyulwe njengeSekela likaSihlalo weBhodi ngokwemigaqo yecandelo 3(6); 25
 - “**ISekela-gosa eLongameleyo**” lithetha umntu onyulwe njengeSekela-gosa eLongameleyo leNkundla yamatyala yeMvume yoTywala ngokwecandelo 16(1)(b);
 - “**igosa lotywala elonyuliweyo**” lithetha umntu onyulwe ngolo hlobo ngokwemigaqo yecandelo 73(1); 30
 - “**iziyobisi**” zithetha into evelisa uxhomekeko, nantoni na evelisa uxhomekeko enobungozi okanye nantoni na engafunekiyo evelisa uxhomekeko njengoko kuchazwa nguMthetho weZiyobisi nokurhwebelana ngazo, 1992 (uMthetho we-140 ka-1992);
 - “**ilungu losapho**” lithetha umyeni okanye inkosikazi yomntu, iqabane lobomi, umntwana, umzali, ubhuti okanye usisi, nokuba ngaba ukuzalana kwabo kungenxa yokuba bezalwa kunye, betshate kunye okanye bamkelwe njengabantwana bomntu; 35
 - “**iinzuzo zemali**” ngokubhekiselele kulo naliphi na ishishini okanye umsebenzi, uthetha nawuphi na umdla athi ubani abe nawo owenza ukuba abelane ngobutyebi, okanye ngentengiso yeshishini okanye umsebenzi, kuquka ukuba ngumntu wezabelo kwinkampani, ukuba nezabelo kumanyano lwamashishini, umdla welungu kwintsebenziswano esondeleleneyo, abantu abafumana uncedo kumanyano lwabarhwebi okanye umdla okwindibaniselano; 40
 - “**unyaka-mali**” uthetha unyaka ophela ngowama-31 kweyoKwindla; 45
 - “**into engalungele kuselwa**” ithetha nantoni na engakhuselekanga ukuba ingatyiswa okanye ingaselwa;
 - “**umhloli**” uthetha umntu onyulelwe oko ngokwecandelo 73(4);
 - “**ukukhupha**” ngokubhekiselele kwiphepha-mvume, kuquka ukunikezela kwanokunika iphepha-mvume kumntu lowo ulikhutshelweyo okanye lowo ummeleyo; 50
 - “**iphepha-mvume**” lithetha iphepha-mvume ekuthethwe ngalo kwicandelo 33, okanye elithathwa njengephepha-mvume ngokwemigaqo yecandelo 89;
 - “**ishishini elinemvume**” lithetha ushishino olunokuqhutyelwa kwizakhiwo ezinemvume nezigunyazisiweyo yiBhodi; 55
 - “**izakhiwo nemihlaba yazo ezinemvume**” zithetha izakhiwo nemihlaba yazo apho imveliso encinane yotywala inokwenziwa, ithengiswe, iselwe okanye igcinwe ngokwemiqathango yephepha-mvume phantsi kwalo Mthetho;
 - “**umnini-mvume**” uthetha umntu othe wakhutshelwa iphepha-mvume ngokwemigaqo yecandelo 46 okanye wanikelwa ngomnye ngokwemigaqo 60

- yecandelo 65 okanye lowo uthathwa njengomnini-mvume ngokwemigaqo yecandelo 89;
- “utywala”** buthetha nantoni na engamanzi enotywala obungaphezulu kwepesenti enye ngokomthamo okanye ngokobunzima, kodwa kungaquki
- (a) isipirithi 5
- (b) ichiza elibhaliswe phantsi kwemigaqo yoMthetho waMachiza nezinto ezisondeleyo, 1965 (uMthetho we-101 ka-1965); kunye
- (c) neemveliso ezingenzelwanga ukutyiwa okanye ukuselwa ngabantu;
- “UMthetho woTywala”** uthetha uMthetho woTywala welizwe, 2003 (uMthetho wa-59 ka-2003); 10
- “ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala”** ithetha isiGqeba seLayisenisi yezoTywala yaseNtshona Koloni esekwe ngecandelo 15(1);
- “umphathi”** uthetha umntu okunyulwa kwakhe njengomphathi kuvunywe ngokwemigaqo yecandelo 52(1);
- “-enza”** uthetha ukuvelisa okanye ukudidiyela utywala ngenjongo 15 yokubuthengisa;
- “umenzi”** uthetha umntu obhaliswe ngolo hlobo ngokoMthetho woTywala;
- “ilungu”** lithetha ilungu leBhodi okanye leNkundla yamatyala yeMvume yoTywala, njengoko kunokuba njalo;
- “isipirithi”** sithetha— 20
- (a) isipirithi esiguqulwe ubunjani baso ngokwasemthethweni malunga nokuguqula ubunjani okanye ukwenziwa kwesipirithi;
- (b) naziphi na izipirithi, eziquka—
- (i) izipirithi ezibumachizarha, okanye
- (ii) izipirithi eziguqulwe ubunjani bazo zaza zabhengezwa 25 njengezipirithi ngokoMthetho woTywala;
- “-enza kancinane”** uthetha ukuvelisa utywala ngokomqobo womthamo obekiweyo okanye ngaphantsi kwawo ngokwemigaqo yecandelo 4 loMthetho woTywala kwaye umenzi omncinane unentsingiselo efanayo;
- “UMphathiswa”** uthetha uMphathiswa wephondo nojongene nemicimbi 30 yoqoqosho kwiphondo;
- “isithuthi”** sithetha isithuthi esenzelwe okanye esilungiselelwe ukuqhutywa siye phambili okanye ukuthutha endleleni sihamba ngesibaso, ipetula okanye umbane, oku kuquka inqwelo erhuqwayo okanye naso nasiphi na isixhobo nokuba sesolimo esenzelwe okanye esilungiselelwe ukutsalwa sisithuthi eso; 35
- “umasipala”** uthetha umasipala osekwe ngaphantsi koMthetho weZiseko zikaMasipala kuBurhulumente baseKhaya, 1998 (uMthetho we-17 ka-1998);
- “iziko likarhulumente”** ithetha iziko likarhulumente njengoko lichaziwe kwicandelo 239 loMgaqo-siseko;
- “igosa elingumgcini-cwangco”** lithetha naliphi na igosa lasebupoliseni kunye, 40 nasekujongeni nayiphi na indawo, ulwaphulo-mthetho, uhlobo lolwaphulo-mthetho okanye igunya ekuthethwe ngalo kwisaziso esikhutshwe phantsi kwecandelo 334(1) loMthetho weNkqubo yolwaphulo-mthetho, nawuphi na umntu oligosa elingumgcini-cwangco ngaphantsi kwelo candelo;
- “umntu”** uquka— 45
- (a) umbutho wokwenza into ethile esizweni;
- (b) nayiphi na inkampani okanye intsebenziswano esondeleleneyo ebandakanywe okanye ebhaliswe ngolo hlobo phantsi kwawo nawuphi na umthetho;
- (c) naliphi na iqela labantu abamanyeneyo okanye abangamanyananga; kunye 50
- (d) naluphi na umanyano lwabarhwebi;
- “izakhiwo”** zithetha indawo, umhlaba, isakhiwo, inxenye yesakhiwo, isithuthi esisetyenziselwa ikakhulu ukuhambisa abatyeleli, inqanawa okanye inqwelontaka;
- “IGosa eLongameleyo”** lithetha umntu onyulwe njengeGosa eLongameleyo 55 kwiNkundla yamatyala yeMvume yoTywala ngokwemigaqo yecandelo 16(1)(a);
- “ukumisela”** uthetha ukumisela ngokommiselo walo Mthetho;
- “IPhondo”** lithetha iPhondo leNtshona Koloni;
- “ISigqeba sombuso wePhondo”** sithetha iSigqeba sombuso wePhondo kuburhulumente baseNtshona Koloni; 60
- “indlela kawonke-wonke”** inentsingiselo enikwe yona kuMthetho weNdlela noThutho kwilizwe jikelele, 1996 (uMthetho wa-93 ka-1996);

- “**intlawulo yokuhlaziya**” ithetha intlawulo ehlawulelwa iphepha-mvume unyaka nonyaka, oku kungaquki iphepha-mvume lethutyana, ukwenzela ukuqinisekisa ukuba semthethweni kwephepha-mvume;
- “**ivenkile ethengisa ukutya**” ithetha ishishini elithengisa ubukhulu becala izinto ezityiwayo; 5
- “**-thengisa**” uquka impahla, utshintshiselwano, ukuthembisa intengiso, ukubonisa ngenjongo yokuthengisa okanye yokugunyazisa intengiso, okanye ukuvumela intengiso, impahla, utshintshiselwano, ukuthembisa intengiso okanye umboniso wentengiso;
- “**isiganeko esisodwa**” sithetha isiganeko sokunyusa ingxowa ukuncedana nombutho ojongene nemfundo nentlalontle, nawuphi na umboniso, indibano yemidlalo, intlanganiso yenkcubeko, okanye umdlalo ophuhlisa ubugcisa; 10
- “**ikomiti esisigxina**” ithetha ikomiti yePalamente yePhondo ejongene nemicimbi yezoqoqosho;
- “**impahla**” ngokubhekiselele kutywala, ithetha ukubeka umntu elulawulweni ke ngoko; 15
- “**iwayini**” ithetha njengoko ichazwe kwicandelo 1 loMthetho weeMveliso zoTywala, 1989 (uMthetho wa-60 ka-1989);
- “**lo Mthetho**” uquka imimiselo eyenziwe ngokwemigaqo yecandelo 88.

ISAHLUKO 2 20

IBHODI YOTYWALA YASENTSHONA KOLONI

Ukusekwa kweBhodi yotywala yaseNtshona Koloni

2. (1) Kukho umntu womthetho ozimeleyo obekiweyo, oza kwaziwa njengeBhodi yoTywala yaseNtshona Koloni.
- (2) IBhodi inelungelo ikwanako ukuqhuba kwanokuthatha inxaxheba kwiinkqubo zomthetho kwanokuqhuba umcimbi wayo egameni layo. 25

Ukwakheka kweBhodi

3. (1) IBhodi ibandakanya—
- (a) amalungu amathandathu anolwazi okanye amava afanelekileyo kwimicimbi neenkqubo ukuqinisekisa ukumela ubulungisa kunye nobuphandle ekwenzeni umcimbi weziko; okanye 30
- (b) ilungu elinye elinolwazi okanye amava afanelekileyo ekuphatheni uthintelo lweziphumo ezinxamnye noluntu ekusetyenzisweni kotywala, elingasebenzi isigxina nelonyulwe nguMphathiswa ekwenza oko ngokwenkqubo emiselweyo, emva kokuqwalasela izindululo zekomiti esisigxina. 35
- (2) Inkqubo emiselweyo ekuthethwa ngayo kwicandelwana (1) kufuneka inike uluntu ithuba lokukhetha abagqatswa libakhethela ukunyulwa.
- (3) Ikomiti esisigxina kufuneka yenze amacebo ekuthethwa ngawo kwicandelwana
- (1) emva kokuvavanya bonke abagqatswa bevavanyelwa ukuba bakufanele na ukunyulwa. 40
- (4) Ukunyulelwa kwiBhodi kufuneka kwenziwe ngokuthi kunanzwe isini kunye nohlanga.
- (5) UMphathiswa kufuneka anyule elinye lamalungu njengoSihlalo nelinye njengeSekela likaSihlalo weBhodi.
- (6) USekela-sihlalo uba nguSihlalo weBhodi xa uSihlalo engekho okanye xa engenako ukuba nguSihlalo, kwaye bobabini uSihlalo neSekela lakhe bengekho okanye bengenako ukuba nguSihlalo, amalungu akhoyo entlanganisweni kufuneka onyule omnye wawo ngevoti yesininzi ukuba abe nguSihlalo walo ntlanganiso. 45
- (7) Phambi kokuba umgqatswa abe nokunyulwa njengelungu leBhodi, kufuneka umgqatswa athumele ingxelo efungetweyo kuMphathiswa apho lo mgqatswa abhengeza ukuba— 50
- (a) ukufanele ukunyulelwa kweso sikhundla; kunye
- (b) nokungabi nasithintelo ekunyulelweni kweso sikhundla.
- (8) IKhabhinethi yePhondo okanye uMphathiswa unako, ebonisene nekomiti esisigxina, nanini na ukufuna ubungqina obuza kwanelisa yena neKhabhinethi ngokuqhubeka kokufaneleka kwalowo uza kuba lilungu leBhodi, okanye anganako ukuqhuba uphando okanye ukuyalela ukuba kuqhutywe uphando okanye uphononongo ngokubhekiselele kuloo mcimbi. 55

(9) Ukongeza kumalungu ekubhekiselwe kuwo kwicandelwana (1), iGosa elilawulayo eliyiNtloko liba lilungu leBhodi *ngexa yesikhundla salo*, elingenalo ilungelo lokuvota.

Ukufaneleka kokunyulelwa kwiBhodi njengelungu okanye umqeshwa

4. Ukuze ilungu okanye umqeshwa abe uyafaneleka ukunyulelwa kwiBhodi, umntu 5
kufuneka—

- (a) ekubeni abe lilungu leBhodi abe ubudala buyiminyaka engamashumi amabini anantlanu (25) okanye ekubeni abe ngumqeshwa weBhodi abe ubudala buyiminyaka elishumi elinesibhozo (18);
- (b) abe ngummi weRiphabhliki yaseMzantsi Afrika kwaye abe ngumhlali 10 osisigxina kwiPhondo; kwaye
- (c) abe akathinteleki ukuba abe lilungu phantsi kwecandelo 5.

Ukuthinteleka ukunyulelwa kwiBhodi njengelungu okanye umqeshwa

5. (1) Abantu abalandelayo bayathinteleka ekubeni bonyulwe, baqhubeke okanye basebenze njengamalungu okanye abaqeshwa beBhodi— 15

- (a) nabani na othe kwiminyaka elishumi (10) engaphambili waba ugwetyelwa ulwaphulo-mthetho ngokubhekiselele kulo Mthetho okanye nawuphi na umthetho ofanayo;
- (b) nabani na othe kwiminyaka elishumi (10) engaphambili, nokuba kulapha kwiRiphabhliki okanye kwenye indawo waba ugwetyelwa ubusela, 20 ubuqhophololo, inkohliso, ukusebenzisa uxwebhu ngendlela enobuqhophololo, isifungo-buxoki okanye naluphi na ulwaphulo-mthetho ngaphantsi koMthetho weNkohlakalo, 1992 (uMthetho wa-94 ka-1992) okanye uMthetho othintela ukunqanda izenzo zenkohlakalo, 2004 (uMthetho we-12 ka-2004) okanye naluphi na ulwaphulo-mthetho apho 25 ukunganyaniseki kuyinxenye;
- (c) umntu otshonileyo ongenakubuyiselwa kwimeko abe kuyo, okanye nabani na ongavumelekanga ukuba lilungu ngokwasemthethweni;
- (d) nabani na othe kwiminyaka elishumi (10) engaphambili wasuswa esikhundleni sezorhwebo ngenxa yokungaziphathi kakuhle 30 nangokungathembeki;
- (e) nabani na osemsebenzini kwezepolitiki; kunye
- (f) nabani na, ukuba yena, indoda okanye inkosikazi yakhe, ilungu losapho, umlingane okanye iqabane—
 - (i) unenzuzo yemali ayifumana ngokuthe ngqo okanye 35 ngokungathanga ngqo kulo naliphi na ishishini okanye isiseko; okanye
 - (ii) unobulungu nakuliphi ishishini okanye urhwebo olunokuthi lungquzulane okanye luphazamise ukusebenza kwakhe okukuko njengelungu okanye umqeshwa weBhodi okanye nakuliphi na 40 iphepha-mvume elikhutshwe ngaphantsi kwalo Mthetho.

(2) Ngokweenjongo zeli candelo, inzuzo yezimali ayibandakanyi inzuzo engathanga ngqo ekhoyo kwingxowa-mali okanye utyalo-mali ukuba ngaba umntu unobulungu apho akanalulawulo kwizigqibo zotyalo-mali ezenziwe ngokunxulumene nalo ngxowa-mali okanye utyalo-imali. 45

Ixesha lokusebenza kwamalungu eBhodi

6. (1) Ilungu leBhodi lisebenza ixesha elingadlulanga kwiminyaka emine (4), nanjengoko uMphathiswa anokuqingqa ngelo xesha lokunyulwa kwelungu.

(2) UMphathiswa angalinyula kwakhona ilungu leBhodi ngokwendlela emiselweyo kwelinye ixesha, elingadlulanga iminyaka emine (4), nanjengoko uMphathiswa 50 anokuqingqa ngelo xesha lokunyulwa kwelungu, emva kokuqwalasela iziphakamiso zekomiti esisigxina.

Ukunqunyanyiswa kobulungu beBhodi

7. (1) Isithuba kumsebenzi welungu leBhodi sivela xa—

- (a) ukurhoxa okubhaliweyo kwelo lungu kudluliselwe kuMphathiswa: ngaphandle kokuba urhoxo olo luza kuqala kusuku lokurhoxa olubhaliweyo okanye suku olo kuvunyelenwe ngalo phakathi koMphathiswa nelungu elo;
- (b) ilungu elo lithi liyekiswe ekubeni lilungu leBhodi;
- (c) ilungu elo alikhange libekho kwiintlanganiso zeBhodi ezimbini zilandelelana ngaphandle kwemvume ebhaliweyo nguSihlalo, mhlawumbi liSekela likaSihlalo; 5
- (d) ukuba semsebenzini kwelungu elo kuphelelwe;
- (e) ukuba semsebenzini kwelungu elo kunqunyanyiswe nguMphathiswa: ngaphandle kokuba ukubona oko kusemdleni woluntu okanye ekulawuleni okukuko kwalo Mthetho; kunye 10
- (f) nokuba ilungu elo alisengomhlali kwiPhondo.

Izithuba

8. Xa kuye kwakho isithuba ngokocamngo olukwicandelo 7, uMphathiswa kufuneka anyulele ilungu elitsha kwiBhodi ngokwemigaqo yamacandelo 3, 4, 5, 6. 15

Amagunya nemisebenzi yeBhodi

9. Ibhodi inala magunya nemisebenzi ilandelayo—

- (a) ukulawula ummiselo wotywala kwiPhondo;
- (b) ukufumana izecelo zamaphepha-mvume otywala okanye ukhululo ngokwakulo Mthetho kwanokudluliselwa kwezicela kwiSiGqeba seLayinesi yezoTywala; 20
- (c) ukunika amaphepha-mvume kwezo meko apho isiGqeba seLayisenisi ezoTywala sivumele ukuba kukhutshwe amaphepha-mvume;
- (d) ukufumana, ukulawula, ukuqesha, ukuqeshisa, ukuhlutha ubunini bomhlaba, obutshintshayo nobungenakutshintsha; 25
- (e) ukuvula nokugcina ii-akhawunti zasebhankini;
- (f) ukunyula kwanokugxotha abasebenzi kwanokwenza zonke izinto ezingqamene noko;
- (g) ukugqiba kwanokwenza izivumelwano;
- (h) ukwenza nokunyanzelisa imithetho yokubamba iintlanganiso zayo; 30
- (i) ukwamkela, ukwenza inkcitho kwanokulawulwa kweengxowa-mali jikelele;
- (j) ukuqokelela kwanokulawula ngokwamagatya alo Mthetho, imirhumo nezohlwayo eziwiswe ngokwalo Mthetho;
- (k) ukungena kwizivumelwano, kwanokufumana uncedo lwalo naliphi na isebe okanye umbutho owenza okuthile esizweni, kuquka iNkonzo yamaPolisa yaseMzantsi Afrika, ukuqhuba okanye ukuncedisa yona ekuqhubeni uphando lwayo; 35
- (l) ukufumana ulwazi kubanikwa bamaphepha-mvume nakwabanye abantu nee-arhente;
- (m) ukuqhuba uphando oluqhubekayo kwi— 40
 - (i) ntengiso encinane kwanemveliso encinane yotywala kwiPhondo lonke nakwenye indawo ukuqinisekisa ukuba akukho makhwiniba nakulo Mthetho kwanokufumanisa ukungasetyenzwa kwanokwaphulwa kweenkqubo ezikulo Mthetho; kwaye
 - (ii) nokunciphisa iinkcitho ezinxulumene noqoqosho loluntu ezithi zayamaniswe nokungasetyenziswa kakuhle kotywala; 45
- (n) ukuqingqa iindlela zolawulo zangaphakathi kwiBhodi nakubanikwa bamaphepha-mvume, kuquka ukuphathwa kwezimali neenkqubo zokunika ingxelo, kwanazo naziphi na iinkqubo okanye iindlela ezinokufakwa kwimashini okanye ezingenakufakwa; 50
- (o) ukuqingqa imirhumo nentlawulo ezibizwayo ngokubhekiselele ekuxoxweni kwamatyala, uphando, imibuzo kunye nawo nawuphi na umsebenzi owenziwa yiBhodi;
- (p) ukuseka ii-ofisi zeendawo namasebe;
- (q) ukuseka kwanokulawula iingxowa-mali kulawulo olululo lwalo Mthetho; 55
- (r) ukucebisa naye nawuphi na umntu okanye ukuqesha abacebisi ngokubhekiselele kumba nawuphi na ojongene nokwenza imisebenzi yayo ngokwemigqaliselo neemeko enokuthi iBhodi iziqingqe;
- (s) ukugunyazisa nalo naliphi na igunya ngokumayela necandelo 10;

- (t) ukunyula iikomiti ezinamalungu eBhodi;
- (u) ukusebenzisa gabalala amagunya anikwe yona nanguwuphi na umthetho; kunye
- (v) ukucebisa uMphathiswa ngawo nawuphi na umcimbi athe uMphathiswa wawuzisa kuyo. 5

Ugunyaziso

- 10.** (1) IBhodi ingagunyazisa nalo naliphi na igunya okanye umsebenzi kwiGosa elilawulayo eliyiNtloko ukuba liwenze egameni layo.
- (2) Nalo naluphi na ugunyaziso ekuthethwe ngalo kwicandelwana (1) lunokwenziwa ngokweemeko nemiqathango ethe yaqingqwa yiBhodi. 10
- (3) IBhodi ayinakuhlutha naliphi na igunya eligunyaziswe yiyo.
- (4) Ugunyaziso ngokweli candelo lunokuvumela iGosa elilawulayo eliyiNtloko ukugunyaziswa okungephi konke okanye nayo nayiphi na imisebenzi okanye amagunya agunyazisiweyo.
- (5) Nawuphi na umntu ongeneliswa sisigqibo esithatyathwe ngokwegunya eligunyazisiweyo okanye umsebenzi ekuthethwe ngawo kwicandelwana (1) unelungelo lokubhena kwiBhodi ebhenela isigqibo esinjalo ngokwendlela kwanexesha elimisiweyo. 15
- (6) IBhodi ingafakelela okanye irhoxise nalo naluphi na ugunyaziso.
- (7) IBhodi ayinako ukugunyazisa igunya okanye umsebenzi nawo nawuphi na ekuthethwe ngawo kwicandelo 9 (h), (o), (p) no (5). 20

Ukwamkelwa kwabantu njengamalungu

- 11.** (1) IBhodi inokwamkela nabani na njengelungu ukuba ubani lowo ukulungele oko njengoko kutshiwo kwicandelo 4, kwaye, ekuqondeni kweBhodi unako ukuncedisa iBhodi okanye ikomiti yeBhodi ekuqwalaseleni umba othile. 25
- (2) Umntu owamkelwa njengelungu ngokwecandelo (1) akanalo ilungelo lokuvota kuyo nayiphi na intlanganiso yeBhodi.
- (3) Ukuhlawulwa kwaye nawuphi na ubani owamkelwe njengelungu ngokweli candelo kuya kuthi kuqingqwe yiBhodi.

Ukuthemba abanye

- 12.** (1) Akukho lungu okanye mqeshwa weBhodi, kuquka nawuphi na umntu owamkelwe njengelungu okanye umcebisi oqeshwe yiBhodi, onokuxela nalo naluphi na ulwazi oluthe lwafikelela kuye ngesizathu sokuba enyulwe okanye amkelwe njengelungu okanye eqeshwe yiBhodi kunye nantoni na edibaniselene nomsebenzi okanye imicimbi yeBhodi, umceli wephepha-mvume okanye umnikwa wephepha-mvume ngaphandle koko kuxelwe kweli candela nakwicandelo 36(3)(b) no (c). 35
- (2) Oku kwalelwa kokuxela kungentla apha akusebenzi xa ubani evele—
- (a) phambi kwenkundla yamatyala ngemicimbi ejongene nayo;
 - (b) ngokomyalelo wenkundla yamatyala;
 - (c) uxela nje ngokuthe gabalala engabhekisi kumcimbi okanye iinkonzo zomceli wephepha-mvume okanye umnikwa wephepha-mvume othile; 40
 - (d) uxela ulwazi kumKomishinala weNkonzo yokuqokelelwa kwerhafu yaseMzantsi Afrika;
 - (e) uxelela uMphathiswa, kwaye
 - (f) uxelela nabani na ofunela ukwazi ukwenza imisebenzi yakhe ngaphantsi kwalo Mthetho. 45

Iintlanganiso zeBhodi

- 13.** (1) (a) IBhodi kufuneka idibane amatyeli amane ubuncinane ngonyaka ngendlela nemihla, amaxesha kunye neendawo ezinokuthi ziqingqwe yiBhodi.
- (b) USihlalo weBhodi angayibiza intlanganiso eyodwa yeBhodi enokubanjwa ngexesha nakwindawo eqingqwe nguye kwaye kufuneka emva kwesicelo esibhaliweyo saza sasayinwa ubuncinane ngamalungu amathathu eBhodi, abize intlanganiso eyodwa yeBhodi enokubanjwa kwiiveki ezimbini emva kokufunyanwa kweso sicelo, ngexesha kunye nendawo eqingqwe nguye. 50

- (2) UMphathiswa kufuneka amisele inkqubo emayilandelwe kwintlanganiso yeBhodi.
- (3) Inkqubo kwintlanganiso yeBhodi kufuneka xa ithe yaba ayimiselwanga, ibe iqingqwe nguSihlalo.
- (4) Inani elifunekayo labantu abanokusingatha imicimbi yentlanganiso yeBhodi sisihlanu. 5
- (5) Nayiphi na intlanganiso inokurhoxiselwa ixesha elithile, kwindawo ethile nangezizathu ezithile nanjengoko uSihlalo anokubona kufanele.
- (6) Isigqibo seBhodi sithatyathwa sisininzi seevoti esenziwa ngamalungu akhoyo ezintlanganisweni zayo, xa kuthe kwakho ukulingana kweevoti kumcimbi othile, uSihlalo unevoti ephumeza isigqibo. 10
- (7) Akukho sigqibo seBhodi esinokungabi semthethweni ngenxa yokuba kukho isithuba kwiBhodi okanye ubani okhoyo nongelilo ilungu elisemthethweni leBhodi ngelixa kuthatyathwa isigqibo: Ngaphandle kokuba isigqibo sathatyathwa sisininzi esifunekayo samalungu eBhodi akhoyo kwaye anelungelo lokubakho njengamalungu eBhodi. 15

Imizuzu

14. (1) Iinkqubo zeBhodi mazibhalwe ngendlela ethi iqingqwe nguSihlalo, kwaye kufuneka xa kuthe kwavotwa oko kubonise ivoti yelungu ngalinye.
- (2) Imizuzu yentlanganiso yeBhodi mayigcinwe kwaye kufuneka igcinwe kwii-ofisi zeBhodi. 20

ISAHLUKO 3

ISIGQEBA SELAYISENISI YEZOTYWALA NENKUNDLA YAMATYALA YEZIBHENO YASENTSHONA KOLONI

Ukusekwa kweSiGqeba seLayisenisi yezoTywala 25

15. (1) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala saseNtshona Koloni sithe sasekwa.
- (2) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala kufuneka senze imisebenzi yaso ngokwemimiselo yalo Mthetho, singabi namkhethe kunye nakoyika, singenzeleli okanye singaqali sigwebe.
- (3) IBhodi kufuneka yongamele ulawulo lwesiGqeba seLayisenisi yezoTywala kodwa ayinako ukususa nokutshintsha nasiphi na isigqibo seNkundla yamatyala esithatyathwe xa kusenziwa nawo nawaphi na amagunya nemisebenzi yawo ngokwemigaqo yecandelo 20. 30

Ukwakheka kwesiGqeba seLayisenisi yezoTywala kwanokuchonga kunye nokonyulwa kwamalungu esiGqeba seLayisenisi yezoTywala 35

16. (1) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala siba—
- (a) nelungu elinye elineziqinisekiso zomthetho ezilingana nezo zifunekayo ukuze ubani amkelwe njengqgqetha leNkundla ePhakamileyo yaseMzantsi Afrika kwaye elinamava kwezolawulo lobulungisa, linyulwa yiBhodi njengeGosa eLongameleyo; 40
- (b) nelungu elinye elineziqinisekiso ezixelwe kumhlathi (a) linyulwa yiBhodi njengeSekela leGosa eLongameleyo;
- (c) nelungu elinye elimele uburhulumente basekhaya, linyulwa yiBhodi emva kokubonisana noMphathiswa ojongene noburhulumente basekhaya kwiPhondo; 45
- (d) nelungu elinye elilipolisa elikwisikhundla sobuPhathi okanye nangaphezulu, linyulwa yiBhodi yokubonisana nomKomishinala weeNkonzo zamaPolisa aseMzantsi Afrika kwiPhondo kwakunye noMphathiswa ojongene nokhuseleko loluntu kwiPhondo; kunye
- (e) nabahlali ababini beRiphabhliki, abangabemi abasisigxina kwiPhondo bonyulwa yiBhodi. 50
- (2) Amalungu anyulwa ngokwenkqubo emiselweyo, ethi inike uluntu inxaxheba yokunyula abagqatswa ekuthethwe ngabo kwicandelwana 1(a), (b) no (e).
- (3) Ukuba ngaba iGosa eLongameleyo alikwazi ukwenza imisebenzi yalo okanye ukuba ngaba isikhundla seGosa eLongameleyo asinamntu, kufuneka iSekela leGosa eLongameleyo ngethuba lingekho iGosa eLongameleyo okanye de kufikelele kwixesha 55

apho iGosa eLongameleyo linyulwa khona, lenze umsebenzi weGosa eLongameleyo kwaye liwenze njengoko usitsho lo Mthetho.

(4) Phambi kokuba ilungu lesiGqeba seLayisenisi yezoTywala linyulwe, umgqatswa kufuneka afake iphepha elifungelweyo kwiBhodi apho azichazayo ukuba akathinteleki ngokwemigaqo yecandelo 17. 5

(5) IBhodi ibonisana noMphathiswa ingathi nangaliphi na ixesha ifune ubungqina obuya kuthi buyanelise ngokuqhubeka kokufaneleka kwelungu okanye ilungu eliza kunyulelwa kwisiGqeba seLayisenisi yezoTywala, okanye isenokuthi igunyazise ukuba kwenziwe uphando ngokubhekiselele kulo mba.

Ukuthintelwa ukunyulwa njengelungu lesiGqeba seLayisenisi yezoTywala 10

17. Aba bantu balandelayo bayathintelwa ukuba banganyulwa, bangaqhubeka okanye bangasebenza njengamalungu esiGqeba seLayisenisi yezoTywala—

- (a) nabani na kule minyaka ilishumi (10) ingaphambili othe wagwetyelwa ulwaphulo-mthetho kunye nokugwetyelwa entolongweni ngaphandle kwentlawulo, ngaphandle kokuba iBhodi ibona ukuba olo lwaphulo-mthetho alumenzi loo mntu abe ngumntu ongafanelekanga ukubamba isikhundla eso; 15
- (b) nabani na kule minyaka ilishumi (10) ingaphambili othe wagwetyelwa ulwaphulo-mthetho ngokwalo Mthetho, uMthetho woTywala okanye uMthetho woTywala, 1989 (uMthetho wa-27 ka-1989), ngaphandle kokuba iBhodi ibona ukuba olo lwaphulo-mthetho alumenzi loo mntu abe ngumntu ongafanelekanga ukubamba isikhundla eso; 20
- (c) umntu otshonileyo ongenakubuyiselwa kwimeko abe kuyo, okanye nabani ojongene nokungabinako okusemthethweni;
- (d) nabani na ongaphantsi kobudala obuyiminyaka engamashumi amabini anesihlanu (25); 25
- (e) nabani na onenzuzo ayifumanayo kwishishini lotywala;
- (f) nabani na, olilungu losapho, umlingane okanye iqabane kwezoshishino lomntu onenzuzo ngqo kurhwebo lotywala, ngaphandle kokuba iBhodi ibona ukuba inzuzo yelungu losapho kurhwebo lotywala ayitsho ukuba akanakulunga ukuba angabamba isikhundla; 30
- (g) nabani na othinteleka ngokwecandelo 35 ukuba abe nephepha-mvume lotywala, okanye
- (h) ongengommi wePhondo.

Ixesha lokusebenza kwamalungu eSiGqeba seLayisenisi yezoTywala

18. (1) ILungu lesiGqeba seLayisenisi yezoTywala lisebenza ixesha elingadluliyo kwiminyaka emihlanu (5), nanjengoko iBhodi inokuqingqa ngexesha lokunyulwa kwelungu. 35

(2) IBhodi ingalinyula kwakhona ilungu lesiGqeba seLayisenisi yezoTywala ngendlela emiselweyo ilonyulela elinye ixesha elingadluliyo kwiminyaka emihlanu (5), nanjengoko iBhodi inokuqingqa ngexesha lokunyulwa kwelungu kwakhona. 40

(3) Ukunyulwa kwakhona kwelungu okuxelwe kwicandelo 16 (1) (c) no (d) kungenziwa emva kokubonisana noMphathiswa ojongene noburhulumente basekhaya kwiPhondo, okanye umKomishinala weeNkonzo zamaPolisa aseMzantsi Afrika kwakunye noMphathiswa ojongene nokhuseleko loluntu kwiPhondo, ngokulandelelanayo. 45

(4) Isithuba esikwiSiGqeba seLayisenisi yezoTywala kufuneka sigcwaliswe ngokuthi kunyulwe elinye ilungu yiBhodi.

Ukunqunyanyiswa kobulungu beSiGqeba seLayisenisi yezoTywala

19. Isithuba sokuba lilungu leSiGqeba seLayisenisi yezoTywala sithi sivuleke xa—

- (a) ilungu elo libhalele incwadi yokurhoxa iBhodi: Ngaphandle kokuba ukurhoxa oko kuqala ngomhla obhalwe kwincwadi yokurhoxa okanye nakuwuphi na umhla ekuvunyenwe ngawo phakathi kwelungu neBhodi; 50
- (b) elo lungu lithi lithinteleke ekubeni lhlale lililungu leSiGqeba seLayisenisi yezoTywala;
- (c) elo lungu liye alabikho kwiintlanganiso zade zantathu zilandelelana zesiGqeba seLayisenisi yezoTywala ngaphandle kwemvume ebhaliweyo 55

yeGosa eLongameleyo, okanye iSekela leGosa eLongameleyo xa kuyimfuneko;

- (d) ukuba lilungu kwelo lungu kufikelele esiphelweni;
- (e) ukuba lilungu kwelo lungu kunqunyanyiswe yiBhodi: Ngaphandle kokuba iBhodi ayinako ukulinqumamisa ilungu ekubeni lilungu ngokuthi iqwalasele ukuba oko kusemdleni woluntu okanye kusemdleni wolawulo olululo lwalo Mthetho; kunye
- (f) nokuba ilungu elo alisengummi wePhondo.

Amagunya nemisebenzi yeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala

20. (1) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala sinokuqwalasela nayiphi na kule miba ilandelayo kwiintlanganiso zayo—

- (a) nasiphi na isicelo sephepha-mvume esixelwe kwicandelo 33 okanye 48;
- (b) nasiphi na isicelo sokudluliselwa kwephepha-mvume ngokwemigaqo yecandelo 63 (9); (Cc) ukumela okanye ukungameli mntu ekunikweni kwezicelo;
- (d) nayiphi na ingxelo efakwe ligosa lotywala elinyuliweyo, umhloli okanye igosa likamasipala;
- (e) nasiphi na isikhalazo esifakwe malunga nokusebenza kweshishini elinemvume;
- (f) ukumelwa komceli-mvume okanye nawuphi na umntu onomdla ngokunxulumene nokurhoxiswa kokunqunyanyiswa kwephepha-mvume okanye ukususwa okanye ukuhlonyelwa kwawo nawuphi na umbandela onokuba kwiphepha-mvume; okanye
- (g) nawo nawuphi na umba oxelwe liGosa elilawulayo eliyiNtloko okanye onokuthi uqwalaselwe ngokwakulo Mthetho.

(2) Ngaphandle kwemiba exelwe kwicandelwana (1) (a), (b), (c), (f) no (g), iGosa eLongameleyo linokwala ukubiza intlanganiso yeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala xa libona kufanelekile ukuba ngaba ekuboneni kwalo lo ntlanganiso ayiyo mfuneko ngokolwazi oluthiwe thaca phambi kwalo.

(3) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala singathi emva kokuqwalasela nawuphi na umba obucingwe—

- (a) kwicandelwana (1) (a), (b) no (c) singavumi ukunikezela ngesicelo ekubeni sithe saqwalasela iimeko nanjengoko ibona kufanele;
- (b) kwicandelwana (1) (d) okanye (e)—
 - (i) siyale ingxelo okanye isikhalazo, nanjengoko kunjalo;
 - (ii) sinokulirhoxisa iphepha-mvume elo;
 - (iii) sinokumisa iphepha-mvume ngokwendlela emiselweyo njengesohlwayo okanye inyathelo elisisilungiso;
 - (iv) sibeke imibandela leyo kwiphepha-mvume nanjengokuba sibona kufanelekile;
 - (v) siyalele umceli wephepha-mvume ukuba ahlawule eso sohlwayo esibona njengesifanelekileyo, oko sikwenza ngokwemilinganiso emiselweyo, okanye
 - (vi) sithathe naliphi na inyathelo esibona lifanelekile;
- (c) icandelwana (1) (f) alikuvumeli ukumelwa okanye ukurhoxiswa kokumiswa kwephepha-mvume, okanye ukususwa okanye ukuhlonyelwa kombandela okanye imibandela leyo; okanye
- (d) icandelwana (1) (g) liqwalasela umba lize lithathe inyathelo elilibona lifanelekile.

(4) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala sinokuthi nangaliphi na ixesha emva kokwenziwa kwesicelo ngumntu wephepha-mvume simise, sirhoxise okanye sihlomele nawuphi na umbandela obekwe siso ngokunxulumene nephepha-mvume elo.

(5) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala singamkela njengelungu layo nabani na ngokubhekiselele kumba othile embona ukuba angathi akwazi ukusincedisela ngokubhekiselele kuloo mba wecandelo 17.

(6) Umntu owamkelwe njengelungu akanalo ilungelo lokuvota.

(7) Ukuhlawula nawuphi na umntu owamkelwe njengelungu ngokwemigaqo yecandelwana (5) kufuneka kuqingqwe yiBhodi.

Iintlanganiso nezigqibo zeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala

21. (1) IGosa eLongameleyo kufuneka liqingqe ixesha kunye nendawo yokubambela iintlanganiso zeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala kwaye lingazirhoxisa okanye liphinde lizibize iintlanganiso ngalo maxesha nezo ndawo ligqibe ngazo.
- (2) Inani elisemthethweni lokubamba intlanganiso yeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala sisine samalungu kuquka neGosa eLongameleyo okanye iSekela leGosa eLongameleyo okanye bobabini. 5
- (3) Isigqibo seSiGqeba seLayisenisi yezoTywala sithathwa sisininzi seevoti zamalungu akhoyo entlanganisweni, kwaye xa kuthe kwakho ukulingana kweevoti ngomba othile iGosa eLongameleyo kufuneka lithathe ivoti eyenza isigqibo. 10

Ukuzikhwebula kwelungu elinomdla onembambano

22. (1) Ilungu leSiGqeba seLayisenisi yezoTywala alinako ukuvota, ukubakho kwintlanganiso okanye nangayiphi na indlela alinako ukuthatha inxaxheba kwiinkqubo zazo naziphi na iintlanganiso okanye amatyala kananjalo iGosa eLongameleyo alinako ukuqwalasela nawo nawuphi na umba ukuba, lo mba— 15
- (a) ngowelungu losapho, iqabane okanye umlingane kwezorhwebo womenzi wesicelo-mvume, ukuqinisekiswa, okanye nalo naliphi na ilungelo elinokunikwa siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala okanye iGosa eLongameleyo, nanjengoko imeko inokutsho;
- (b) ngowelungu okanye ilungu losapho, iqabane okanye umlingane kwezorhwebo ungumlawuli, ilungu okanye iqabane linomdla wezimali okanye ongomnye kwishishini lomenzi wesicelo sephepha-mvume, ukuqinisekiswa, okanye nalo naliphi na ilungelo elinikwe siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala okanye iGosa eLongameleyo, nanjengoko imeko inokutsho, okanye 20
- (c) ilungu linomdla onokuthi ube nomthelela ekwenzeni kwalo imisebenzi njengelungu leSiGqeba seLayisenisi yezoTywala, kumba ongenzeleliyo nokwathe ngqo. 25
- (2) Ukuba kuthe nangaliphi na ixesha kwafumaniseka ukuba iGosa eLongameleyo okanye ilungu nanjengoko imeko inokutsho linawo nawuphi na umhla ekuthethwe ngawo kwicandelwana (1)— 30
- (a) ngokubhekiselele kumba onokuqwalaselwa siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala, ukuba ilungu kufuneka ngaphandle kokulibazisa lichaze ngokuzeleyo ubume bomdla walo kwaye liyishiye intlanganiso okanye ityala ukuvumela amalungu aseleyo ukuba axoxe ngomba kwaye agqibe ukuba ilungu liyathintelwa ekuthatheni inxaxheba kwiinkqubo zalo ntlanganisookanye ityala ngenxa yesizathu sokuba nomdla onembambano; kunye 35
- (b) nokubhekiselele kumba oza kuqwalaselwa liGosa eLongameleyo, kufuneka ilungu ngaphandle kokulibazisa lichaze ngokuzeleyo umdla walo kwiSiGqeba seLayisenisi yezoTywala apho kufuneka siqwalasele umba. 40
- (3) Ukuxela kwanesigqibo esithathwe ngamalungu aseleyo eSiGqeba seLayisenisi yezoTywala, okuxelwe kwicandelwana (2) (a) kufuneka kubhalwe kwimizuzu yenkqubo ekuthethwe ngayo. 45

IiNkqubo zeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala

23. (1) IGosa eLongameleyo, kufuneka liqingqe inkqubo eza kulandelwa oku likwenza ngokwemimiselo yalo Mthetho kwiintlanganiso zeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala.
- (2) IGosa eLongameleyo lingathi lazise ngendlela emiselweyo nawuphi na umntu obandakanyekayo ekuqwalaselweni komba siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala ukuba ebekho entlanganisweni apho kuqwalaselwa lo mba. 50
- (3) Umntu othe waziswa ngokwecandelwana (2)—
- (a) angathi eze kwintlanganiso, okanye amelwe ligqwetha lenkundla yamatyala, okanye nawuphi na umntu onokuvela njengommeleyo; okanye
- (b) azikhethele ukungezi okanye ukungamelwa. 55
- (4) Ukuba iGosa eLongameleyo lanelisekile ukuba umntu waziswe ngokufanelekileyo ukuba abekho entlanganisweni yeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala kodwa akabikho ke ngoko, iGosa eLongameleyo lingayalela intlanganiso ukuba iqhube

nokuba akakho loo mntu okanye lingathatha naliphi na inyathelo elibona lifanelekile kwezi meko.

(5) IGosa eLongameleyo lingabizela ngendlela emiselweyo nabani na kwintlanganiso yeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala ukuza kunika ubungqina, okanye anikezele uxwebhu okanye nantoni na enokuba kuye okanye phantsi kolawulo lwakhe. 5

(6) IGosa eLongameleyo lingayalela nabani na ukuba abekho kwintlanganiso yeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala ukuza kunika ubungqina, okanye anikezele uxwebhu okanye nantoni na enokuba kuye okanye phantsi kulawulo lwakhe, kwaye athawuziswe siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala.

(7) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala singahlola okanye sigcine naluphi na uxwebhu oluthe lwanikezelwa kuso ngexesha elifanelekileyo. 10

(8) Nawuphi na umntu onika ubungqina kwintlanganiso yeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala kufuneka enze njalo phantsi kwesifungo okanye isiqinisekiso.

(9) Ekuqwalaseleni kwaso umba iSiGqeba seLayisenisi yezoTywala singathi sithathele ingqalelo nantoni na okanye nayiphi na imeko enokuthi ngokubona kwayo ibe nokuphembelela ukuthatha kwayo isigqibo. 15

(10) Ukuba naliphi na iqela licela ukumiselwa elinye ixesha ukuze libe nako ukuzilungiselela ngokubhekiselele kumba iGosa eLongameleyo lingawumisela elinye ixesha umba ngenxa yeso sizathu.

(11) zonke iintlanganiso zeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala zivulelekile kuluntu ngaphandle kokuba iGosa eLongameleyo linezizathu ezifanelekileyo, zokuyalela ubani obukho bakhe bungafunekiyo, ukuba angabikho okanye ayishiye intlanganiso. 20

(12) Iingxoxo nokuvota kweSiGqeba seLayisenisi yezoTywala akuvulelekanga kuluntu.

(13) Ukwahluleka ukuza kwintlanganiso emva kokubizelwa kuyo ngokwecandelwana (5) kululwaphulo-mthetho. 25

Ikomiti zeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala

24. (1) IGosa eLongameleyo linganyula ikomiti enye nangaphezulu ezenziwe lilo okanye iSekela leGosa eLongameleyo kunye nalo naliphi na ilungu okanye umntu onyulwe ukuba abe lilungu ngokwecandelo 20 (5). 30

(2) Ikomiti kufuneka ubuncinane ibe nabantu abathathu. (3) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala singanikezela kwikomiti imisebenzi yaso njengoko kutshiwo kumacandelo 64, 65 no-71. (4) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala singakhuphela ikomiti imigaqo emayilandelwe ngokubhekiselele kwigunya nokwenziwa komsebenzi onikwe ikomiti. 35

(5) Ikomiti kufuneka ekwenzeni kwayo igunya okanye umsebenzi ewunikiweyo ilandele imigaqo exelwe kwicandelwana (4).

(6) Ekunyuleni amalungu ekomiti, iGosa eLongameleyo kufuneka liqwalasele amava, ubuchule nolwazi olufunekayo kumba oza kuqwalaselwa. (7) Ikomiti yeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala ilawulwa yimithetho efanayo yenkqubo enxulumene neSiGqeba seLayisenisi yezoTywala. 40

INkundla yamatyala yeziBheno

25. (1) UMphathiswa ngexesha anganako ukunyula umntu oneziqinisekiso zomthetho ezilingana nezo zifuneka ekubeni ubani abe uyamkelwa njengegqwetha leNkundla ePhakamileyo yaseMzantsi Afrika, nonamava kulawulo lezobulungisa ukuba abe yiNkundla yamatyala eziBheno eza kuchophela izibheno okanye izicelo zokuqwalaselwa kwezigqibo zeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala ngokwalo Mthetho. 45

(2) UMphathiswa kufuneka amisele inkqubo emayilandelwe yiNkundla yamatyala eziBheno.

ISIAHLUKO 4

ULAWULO, INTLAWULO KUNYE NOLAWULO LWEZIMALI 50

Ulawulo lweBhodi, iSiGqeba seLayisenisi yezoTywala kunye neNkundla yamatyala yeziBheno

26. (1) IBhodi kufuneka inyule—

(a) iGosa elilawulayo eliyiNtloko elinamava afanelekileyo ngenjongo yokuncedisa iBhodi ekwenzeni yonke imisebenzi yolawulo nemali yeBhodi, 55

- iSiGqeba seLayisenisi yezoTywala neNkundla yamatyala yeziBheno eliza kuthi ke ngoko liphendule kwiBhodi;
- (b) unobhala weSiGqeba seLayisenisi yezoTywala, oza kwenza oku—
- (i) ukulungiswa kwee-ajenda;
 - (ii) ukubhala iinkqubo; 5
 - (iii) ukugcina imizuzu yeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala; kunye
 - (iv) nayiphi na imisebenzi enokuqingqwa liGosa eLongameleyo; kunye
- (c) nabanye abasebenzi abanokuba yimfuneko ukwenzela ukuba iBhodi, iSiGqeba seLayisenisi yezoTywala kunye neNkundla yamatyala yeziBheno zibe nokwenza imisebenzi yazo; 10
- (2) Abasebenzi beBhodi, beSiGqeba seLayisenisi yezoTywala nabeNkundla yamatyala yeziBheno kufuneka—
- (a) baqeshwe ngokweemeko eziqingqwe yiBhodi kwaye kufuneka bahlawulwe yiBhodi; kunye
 - (b) benze imisebenzi yabo ngokwemiyalelo nolawulo lweBhodi. 15
- (3) IBhodi, ekubonisaneni noMphathiswa kunye noMphathiswa ojongene nezimali kwiPhondo—
- (a) kufuneka iqingqe inkqubo yokusebenza kwabantu besebenzela iBhodi, iSiGqeba seLayisenisi yezoTywala, iNkundla yamatyala yeziBheno; kunye
 - (b) nokuqingqwa kokuhlawulwa kwabasebenzi bayo, kungabandakanyi loo malungu angabasebenzi abambeleyo ngokwecandelwana (5). 20
- (4) IBhodi kufuneka ngokucetyiswa liGosa elilawulayo eliyiNtloko iqingqe indlela yokuziphatha kwabasebenzi bayo, beSiGqeba seLayisenisi yezoTywala kunye nabeNkundla yamatyala yeziBheno ukuqinisekisa—
- (a) ukulandela okutshiwo ngumthetho; 25
 - (b) ukusetyenziswa kweemali kunye nezixhobo zeBhodi ngendlela eyiyo nengadyarhaziyo;
 - (c) ukugcina izinga lokuziphatha elingaphaya;
 - (d) ukuthintela iimbambano ngokwemidla;
 - (e) ukukhuselwa kolwazi oluyimfihlo lweBhodi, lweSiGqeba seLayisenisi yezoTywala nolweNkundla yamatyala yeziBheno; kunye 30
 - (f) nenkonzo eyiyo, ethembekileyo, engenaxanasi, engathathi cala kwanelinganayo.
- (5) IBhodi ingasebenzisa iinkonzo zabantu abameleyo okanye abasuka kwinkonzo yoluntu ngokwemimiselo yoMthetho weNkonzo yoLuntu, 1994 (Isibhengezo se-103 sowe-1994). 35
- (6) IGosa elilawulayo eliyiNtloko lingenza izigqibo ngokwezimali eziyimfuneko ekusebenzeni kwequmrhu loluntu, kuquka kodwa kungaphelelanga ekwenzeni intsebenziswano nezinye iinkonzo zesizwe kwanokusebenzisa iinkonzo zeekontraka nabanikezeli ngeenkonzo. 40
- (7) IGosa elilawulayo eliyiNtloko lingadlulisela kwintlanganiso yeBhodi okanye yeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala nawuphi na umba elibona ukuba ufanele amagunya nemisebenzi yeBhodi ngokwecandelo 9 okanye iSiGqeba seLayisenisi yezoTywala ngokwemigaqo yecandelo 20.
- (8) Imizuzu yeenkqubo zeBhodi, iSiGqeba seLayisenisi yezoTywala kunye neNkundla yamatyala yeziBheno kufuneka igcinwe kwii-ofisi zeBhodi kwaye ifumaneki nakubani na ofuna ukuyigoca-goca okanye ukuyikopa emva kokuhlawula intlawulo emiselweyo ngokwemimiselo yoMthetho okhuthaza ukufunyanwa kolwazi, 2000 (uMthetho we-2 ka-2000). 45
- (9) IGosa eLongameleyo lingathi ngokwemimiselo yoMthetho okhuthaza ukufunyanwa koLwazi, 2000 lakubona kufanelekile ukuba inxenye okanye yonke inkqubo yeSiGqeba seLayisenisi yezoTywala ayinako ukupapashwa, apho oko kubhaliweyo okanye inxenye yako akunakugocwa-gocwa okanye akunakukotshwa nangubani na ngaphandle kokufumana imvume kuqala kwiGosa eLongameleyo. 50
- Ukuhlawulwa kweGosa elilawulayo eliyiNtloko, amalungu eBhodi eSiGqeba seLayisenisi yezoTywala kunye naweNkundla yamatyala yeziBheno** 55
27. IGosa elilawulayo eliyiNtloko, amalungu eBhodi, naweSiGqeba seLayisenisi yezoTywala, kwakunye nomntu onyulwe njengeNkundla yamatyala yeziBheno banelungelo lokufumana intlawulo efanelekileyo njengoko kuqingqwe nguMphathiswa, ebonisene noMphathiswa ojongene nezimali kwiPhondo. 60

Ukulawulwa kwengxowa-mali kwakunye nokuxhaswa ngezimali kweBhodi

- 28.** (1) Ingxowa-mali yeBhodi yenziwa—
- (a) yimali ebekelwe bucala yiPalamente yePhondo.
 - (b) yimali eyongezelelekileyo kwiBhodi esuka nakuwuphi na umthombo ovunywe nguMphathiswa, emva kokubonisana noMphathiswa ojongene nezimali kwiPhondo, kuquka iintlawulo ezongezelelekileyo ngokwalo Mthetho; kunye 5
 - (c) nenye imali ehlawulwe ngokusemthethweni ikwanceda iBhodi.
- (2) IBhodi kufuneka ke ngoko yenze ukuba ugcino olululo lweencwadi ze-akhawunti luyenziwa kwaye lugcinwa kakuhle. 10
- (3) IBhodi kufuneka ubuncinane kwiinyanga ezintandathu phambi konyaka-mali wayo okanye kwalo naliphi na ixesha eliqingqwe nguMphathiswa, ingenise kuMphathiswa ukuze aluvumele—
- (a) uhlahlo-lwabiwo mali lwayo yonke ingeniso nenkcitho yaloo nyaka-mali; kunye 15
 - (b) isicwangciso sokusebenza seBhodi, esineenjongo ezikwimilinganiselo ngokoMthetho wokulawulwa kweMali yoLuntu, 1999 (uMthetho wo-1 we-1999).
- (4) IBhodi ingenza izicelo nakuwuphi unyaka-mali zemali eyongezelelekileyo kuMphathiswa ukuze ziqukwe kwingqikelelo elungisiweyo ngokwasemthethweni. 20
- (5) IBhodi ayinako ukungena kwisibophelelo semali esidlula uhlahlo-lwabiwo mali lwayo kunye nezimali zayo eziye zafumaneka.

Iingxelo zophengululo-zincwadi kunye nezonyaka

- 29.** (1) UMphengululi-zincwadi Jikelele kufuneka ehlole zonke iingxelo zezimali zeBhodi. 25
- (2) IBhodi kufuneka ingenise ingxelo yazo zonke iinkqubo zayo zalo nyaka-mali kuMphathiswa ukuze ithiwe thaca phambi kwePalamente yePhondo oku ikwenza kwiinyanga ezintlanu emva kokuphela kwaloo nyaka-mali.
- (3) Ingxelo kufuneka-
- (a) iquke uxwebhu olubonisa imali ekhoyo kunye nengeniso kunye nenkcitho evunywe nguMphengululi-zincwadi Jikelele; 30
 - (b) itsho iinjongo ezinomlinganiselo njengoko zibekiwe kwisicwangciso sokusebenza ekuthethwe ngaso kwicandelo 28 (3) (6) kuloo nyaka-mali;
 - (c) ibe nolwazi olufanelekileyo ngokusebenza kwezoqoqosho kwanokusebenza okukuko kwezixhobo ingakumbi ukuthelekiswa kweziboniso zokusebenza ezicetyiweyo nezizezoqobo njengoko zibhalwe kwisicwangciso sokusebenza; kwaye 35
 - (d) iquke ingxelo ngamanyathelo athathiweyo ukujonga kwanokujongana neenkcitho zoluntu kunye neenkcitho ezinxulumene nokusetyenziswa gwenxa kotywala kwakunye nenani lamaphepha-mvume athe akhutshwa kunyaka-mali odlulileyo. 40

INgeniso eyongezelelekileyo kwiNngxowa-mali yeNgeniso kwiPhondo, kwiBhodi okanye koomasipala

- 30.** (1) Iintlawulo ezixelwe kumacandelo 46 (2), 48 (1) kunye 4, 63 (2) kunye 65 (16) kufuneka zihlawulwe kwiNngxowa-mali yeNgeniso yePhondo. 45
- (2) Ezi mali zilandelayo zimali ezongezelelekileyo kwiBhodi—
- (a) izohlwayo ezixelwe kumacandelo 20 (3) (b) (v) kunye 82 (2) (b);
 - (b) isohlwayo esixelwe kumacandelo 63 (4); kunye (Cc) iintlawulo ezixelwe kumacandelo 26 (8), 36 (1) (e), 38, 63 (4), 64 (1) no 65 (9).
- (3) Iintlawulo ezixelwe kumacandelo 36 (5) (a) (i) no (b) (i) ezongezelelekileyo kulo masipala. 50
- (4) Akukho mali ixeliweyo apha kweli candelo ebuyiselwa emva.

ISAHLUKO 5

UKUSEKWA KWENGXOWA-MALI YEMFUNDO NOLUNTU

Ukusekwa kwengxowa-mali

- 31.** (1) IGosa elilawulayo eliyiNtloko kufuneka liseke ingxowa-mali ngenjongo—
- (a) yokunqanda iziphumo ezingezizo zoluntu malunga nokusetyenziswa gwenxa kotywala. 5
 - (b) yokufundisa abantu abenza nabathengisa utywala; kunye
 - (c) nokufundisa uluntu ngokubanzi ngendlela eyiyo yokwenza, ukuthengisa nokusela utywala.
- (2) IGosa elilawulayo eliyiNtloko kufuneka, emva kokubonisana neBhodi kwakunye nokubonisana noMphathiswa, litsho iinkcukacha ezingumkhomba-ndlela ekulawuleni ingxowa-mali exelwe kwicandelwana (1). 10
- (3) Uhlahlo-lwabiwo mali lwengxowa-mali kufuneka luqukwe kuhlalo-lwabiwo mali lweBhodi ethi ingeniswe ngokoMthetho wokulawula iMali yoLuntu, 1999.
- (4) IGosa elilawulayo eliyiNtloko kufuneka ekubonisaneni neBhodi, uMphathiswa kunye noMphathiswa ojongene nezimali kwiPhondo livule i-akhawunti yengxowa-mali egameni leBhodi kwiziko elibhaliswe njengebhanka ngokoMthetho weeBhanka, 1990 (uMthetho wa-94 ka-1990). 15

ISAHLUKO 6

UKUKHUTSHWA KWAMAPHEPHA-MVUME

20

Amaphepha-mvume

- 32.** (1) Umntu akavumelekanga ukuba avelise okanye athengise utywala ngaphandle kokuba unephepha-mvume elikhutshwe ngokwalo Mthetho, uMthetho woTywala okanye uMthetho woTywala, 1989 (uMthetho wa-27 ka-1989).
- (2) Umntu ovumeleke ukuba avelise okanye athengise utywala makakwenze oko ngokwemimiselo yephepha-mvume. 25
- (3) Umntu othe akanikezwa gunya ngokwemigaqo yecandelo 84 (1) okanye (2) lokuvelisa okanye lokuthengisa utywala ngokuchasene necandelwana (1) okanye (2) unetyala lokwaphula umthetho

Iindidi zamaphepha-mvume

30

- 33.** ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala singanika la maphepha-mvume alandelayo—
- (a) iphepha-mvume lokuvelisa nokuthengisa utywala obuza kuselelwa ngaphakathi nangaphandle kwezakhiwo apho buthengiswa khona;
 - (b) iphepha-mvume lokuthengisa utywala obuza kuselelwa kwizakhiwo apho buthengiswa khona; 35
 - (c) iphepha-mvume lokuthengisa utywala obuza kuselelwa ngaphandle kwezakhiwo apho buthengiswa khona;
 - (d) kwiimeko ezithile, iphepha-mvume lokuthengisa utywala obuza kuselelwa ngaphakathi nangaphandle kwezakhiwo apho buthengiswa khona;
 - (e) iphepha-mvume lokuthengisa utywala obuza kuselelwa ngaphakathi nangaphandle kwezakhiwo apho buthengiswa khona buthengiselwa amatheko athile; kunye 40
 - (f) nephepha-mvume lethutyana lokuthengisa utywala obuza kuselelwa ngaphakathi okanye ngaphandle kwezakhiwo apho buthengiswa khona.

Iinkqubo zokukhupha amaphepha-mvume

45

- 34.** ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala asinako ukunika iphepha-mvume ngaphandle kokuba sizanelisile ngokupheleleyo ukuba—
- (a) ukunika oko kusemdleni woluntu;
 - (b) umceli-mvume ungumntu olungileyo, kwaye akathinteleki ukuba abe nephepha-mvume ngokwemigaqo yecandelo 35; 50
 - (c) izakhiwo apho utywala buthengiselwa bukwaselwa kuzo ziza kuthi zakugqitywa zibe zezifanelekileyo ukuba zingasetyenziswa ngumceli-mvume ngokweenjongo zephepha-mvume;

- (d) umceli-mvume unelungelo lokusebenzisa izakhiwo ezo ezinemvume; kwaye
- (e) ukunikwa kwesicelo akwenzi monakalo—
 - (i) kubahlali bendawo yokuhlala;
 - (ii) kubahlali beziko labasele bekhulile okanye lababuthathaka;
 - (iii) kubafundi beziko lemfundo abangaphantsi kweminyaka elishumi 5 elinesibhozo (18);
 - (iv) kwizigulana zeziko labantu abasebenzisa gwenxa iziyobisi okanye utywala; okanye
 - (v) kumarhamente eziko lezenkolo elikufuphi nezakhiwo ezinemvume.

Ukuthintela abaceli-mvume 10

35. (1) Aba bantu balandelayo bayathintelwa ukuba babe namaphepha-mvume otywala—
- (a) nabani na othe kwiminyaka emihlanu (5) phambi kokufaka isicelo, waba ugwetyelwe intolongo ngaphandle kwentlawulo;
 - (b) nabani na othe kwiminyaka emihlanu (5) phambi kokufaka isicelo, 15 wabhengezwa njengongenako ukubhaliswa liGunya-bantu loTywala okanye iphepha-mvume elinikwe yiBhodi yotywala nayiphi na okanye igunya lotywala;
 - (c) nabani na ongenakubuyiselwa kwimeko yangaphambili emva kokutshona;
 - (d) nabani na omncinane ngexesha lokuqwalaselwa kwesicelo; 20
 - (e) nabani na owayenephepha-mvume elarhoxiswayo ngokwemimiselo yalo Mthetho, okanye uMthetho olawula amaphepha-mvume otywala akulo naliphi na iphondo, kwiinyanga ezilishumi nambini (12) phambi kokufakwa kwesicelo;
 - (f) nabani na ongumlingane okanye undofa womntu ochazwe ku (a), (b) okanye 25 (e) ngasentla apha; kunye
 - (g) nabani na ogula ngengqondo njengoko kuchazwe kuMthetho wezeMpilo wokukhathalelwa kweNgqondo, 2002 (uMthetho we-17 ka-2002).
- (2) Ukuba umntu uthintelwe ngokwemigaqo yecandelwana (1) (a) ukuya (e) okanye (g), nayiphi na inkampani, intsebenziswano okanye umanyano lwamashishini apho 30 anezabelo kuwo, ulilungu kuwo okanye unomdla anawo kuwo ngokuthi abentsebenziswano kuwo athi nawo athintelwe.
- (3) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala singathi kwiimeko ezithile kwakunye nesizathu esifanelekileyo sigqibe ukuba umntu uthi athintelwe ngokwemigaqo yecandelwana (1) okanye (2) ubonwa efanelekile ngokweenjongo zeso sicelo okanye 35 iphepha-mvume.

INkqubo yokwenza isicelo

36. (1) Isicelo sephepha-mvume kudidi oluxelwe kwicandelo 33 kufuneka senzwe iBhodi ngokuthi sifakwe ngaphambi okanye ngomhla obekiweyo yiBhodi kwakunye negosa elinyuliweyo apho izakhiwo ezinemvume ziza kuba kwindawo ephantsi 40 kolawulo lalo—
- (a) uxwebhu lwesicelo olumiselweyo luzaliswe ngokufanelekileyo;
 - (b) isiqinisekiso sokwahlula ngokwemimandla;
 - (c) xa kuyimfuneko, ikopi yesicelo socwangciso ifakwe kumasipala lowo ngokomthetho ofanelekileyo; 45
 - (d) naluphi na ulwazi olunokufunwa siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala olunokwenzela ukuba sibe nokuqingqa ukuba umenzi-sicelo uyazanelisa iinqobo zokunikwa kwephepha-mvume;
 - (e) nentlawulo emiselweyo ehlawulwa ngendlela emiselweyo.
- (2) Akukho sicelo sephepha-mvume esiya kuthi sibhengezwe phakathi komhla wo-1 50 kweyoMnga ukuya kowe-15 kweyoMqungu kunyaka olandelayo.
- (3) Ngokufaka isicelo sephepha-mvume umceli uvumela iSiGqeba seLayisenisi yezoTywala okanye naliphi na ilungu okanye umsebenzi ogunyazisiweyo yiBhodi ukuba—
- (a) angaqhuba uphando kwaye enze nemibuzo enokufuna ukuqonda ukufaneleka, 55 ubume, ukuziphatha kwangaphambili, imikhwa, intsebenziswano, ubume bezimali, ukuba nako, ukuziphatha kakuhle, ukukwazi ukusebenza namava—
 - (i) omceli okanye, ukuba iphepha-mvume sele likhutshiwe, umnini wephepha-mvume;

- (ii) nawuphi na umlawuli okanye umnini zabelo, ilungu, umgcini-mafa okanye umntu onezabelo, apho umceli umceli eyinkampani, intsebenziswano, ushishino olumanyeneyo; kunye
- (iii) nawuphi na umntu osebenza ngokuthe ngqo nangokungathanga ngqo kwimicimbi yomceli okanye ukuba iphepha-mvume sele linikwe umnini wephepha-mvume; 5
- (b) ukucela naluphi na uxwebhu okanye ulwazi olufakwe kunye nesicelo ngumntu ngokunxulumene netyala elo, uphando okanye imibuzo leyo ebuziweyo;
- (c) ukufumana kwanokuxela kwi-arhente okanye iziko elilawulayo ngezomthetho naphi na emhlabeni ulwazi olunxulumene nomceli ngeenjongo zetyala, uphando nokubuzwa imibuzo. 10

Isaziso sesicelo

37. (1) IBhodi kufuneka ipapashe izaziso, kuxwebhu olumiselweyo, ngeelwimi ezisemthethweni zePhondo *kwiPhepha-ndaba lePhondo* kwakunye nakwiphepha-ndaba loluntu elifumaneka kulo ndawo kuza kubakho kuyo izakhiwo ezinemvume, xa kungekho phepha-ndaba loluntu, ubuncinane kwelinye iphepha-ndaba elifumaneka apho ezo zakhiwo zikhoyo. 15

(2) Umceli kufuneka isaziso asibonise njengoko kumiselweyo ngeelwimi ezintathu zePhondo kwindawo ebonakalayo ukwenzela ukuba izakhiwo ezinemvume zibe nokubonwa ngabadlulayo: Ngaphandle kokuba iNkundla yamatyala yeMvume yoTywala inokuvumela ukuba oku kungenzeki ngokommiselo nanjengoko inokubona kufanelekile. 20

(3) Isaziso ngokwemigaqo yecandelo (2) kufuneka sihlale sibonisiwe ixesha elimisiweyo ukususela kumhla wokufaka isicelo. 25

(4) Igosa lotywala elinyuliweyo elilawula lo mhlaba izakhiwo ezinemvume zikuwo, kufuneka ngexesha elibekiweyo ukususela kumhla wokufakwa kwesicelo, lifake ikopi yesicelo ngokwendlela emiselweyo kuloo masipala ukwenzela ukuba—

- (a) apho icandelo 36 (1) lisebenza—
 - (i) ukuvumela uluntu ukuba lube nako, emva kokuluhlola okanye emva kokuhlawula intlawulo emiselweyo lifumane ikopi yesicelo;
 - (ii) lufumane amagqaba-ntshintshi kwilungu lengingqi kamasipala;
 - (iii) lwenze amagqaba-ntshintshi ngesicelo; kwaye
 - (iv) lube nokuvumela ukuqwalasela kokucwangciswa kwesicelo ngokubhekiselele kwisicelo sephepha-mvume lotywala. 35
- (b) apho icandelo 36 (1) (c) lingasebenzi—
 - (i) ukuvumela uluntu ukuba lube nako, emva kokuhlola okanye emva kokuhlawula intlawulo emiselweyo lufumane ikopi yesicelo;
 - (ii) lufumane amagqaba-ntshintshi kwilungu lengingqi kamasipala;
 - (iii) lwenze amagqaba-ntshintshi ngesicelo. 40

(5) Igosa lotywala elilawula lo mhlaba izakhiwo ezinemvume zikuwo, kufuneka, okanye umasipala angakhupha isaziso sesicelo ngexesha elimiselweyo esikhuphela—

- (a) abahlali abakufutshane okanye abo bantu ngokokubona kwakhe bangathi babe bayaphazamiseka, okanye babe nomdla ekunikweni okanye ekukhatyweni kwesicelo; kunye 45
- (b) neqonga lokucina ucwangco loluntu, xa likho, lendawo apho izakhiwo zikhoyo.

(6) Nangona icandelwana (1) apho umceli kufuneka enze ngokwemiyalelo ekwicandelo 36 (1) (c), isaziso senziwa ngokwesicwangciso esisemthethweni esibonwa njengesifanelekileyo ekwenzeni ngokomyalelo wokwazisa ofunwayo ngokweli candelo: Ngaphandle kokuba iSiGqeba seLayisenisi yezoTywala singafuna ukwazisa okongezelelweyo njengoko inokubona kufanele. 50

Izicelo ezilindele ukubonwa yiBhodi

38. IBhodi kufuneka ngexesha elimiselweyo emva kokuba isicelo esixelwe kwicandelo 36 sifakiwe kuyo, ivumele uluntu ukuba lube nokusihlola kwaye emva kokuhlawula intlawulo emiselweyo, lufumane ikopi yesicelo kunye nawuphi na amaxwebhu afakiweyo ngokunxulumene nesicelo, kwii-ofisi zeBhodi de kufike umhla apho isicelo siqwalaselwa siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala. 55

Ukumelwa

- 39.** (1) Umntu onomdla ekunikweni okanye ekukhatyweni kwesicelo angathi ngexesha elimiselweyo, enze umelo olubhaliweyo kwiSiGqeba seLayisenisi yezoTywala evuma okanye engavumi ukuba isicelo eso sinikwe okanye sikhatywe. 5
- (2) Ukumelwa kufuneka kwenziwe kwiBhodi nakwiGosa elinyuliweyo lotywala. 5
- (3) Ikopi yomelo kufuneka inikwe ngumntu owenza umelo olo kumceli okanye lowo ammeleyo.
- (4) Ubungqina balo nkonzo kufuneka bufakwe nomelo olo.
- (5) Umntu owenza umelo kufuneka enze oku kulandelayo— 10
- (a) abhale amagama akhe azeleyo kunye nedilesi;
- (b) inombolo yakhe yesazisi okanye ukuba yinkampani okanye umanyano lwamashishini inombolo yokubhalisa;
- (c) xa kunokwenzeka igama nedilesi yomntu omeleyo.
- (d) uhlobo lomdla analo ekunikweni okanye ekukhatyweni kwesicelo; kunye
- (e) nengcombolo ebanzi ngenkcaso okanye ngenkxaso. 15
- (6) Umceli angathi aphenyule kumelo olunxamnye nesicelo kwiBhodi ngexesha elimiselweyo.

Ukuthunyelwa kwamaxwebhu

- 40.** (1) Umasipala lowo kufuneka ngexesha elimiselweyo athumelele iBhodi oku kulandelayo— 20
- (a) isigqibo sakhe malunga nokucwangciswa kwesicelo ekuxelwe kwicandelo 36 (1) (c); kunye
- (b) nolwazi olumalunga nokuthatha inxaxheba koluntu okuthe kwalandelwa ngokunxulumene nesicelo.
- (2) Umasipala lowo kufuneka ngexesha elimisiweyo ngokunxulumene nesicelo 25 sephepha-mvume lotywala athumelele iBhodi oku kulandelayo—
- (a) amagqaba-ntshintshi, xa ekho, elungu lengingqi kamasipala;
- (b) amagqaba-ntshintshi awo xa ekho, ngesicelo sephepha-mvume lotywala; kunye
- (c) nalo naluphi na uxwebhu okanye inqaku elifakwe ngokubhekiselele kwisicelo 30 sephepha-mvume lotywala.
- (3) Igosa elinyuliweyo lotywala elo kufuneka ngexesha elimiselweyo lithumelele iBhodi oku kulandelayo—
- (a) ingxelo yalo exelwe kwicandelo 73 (7) (a); kunye
- (b) nalo naluphi na uxwebhu okanye inqaku elifakwe ngokubhekiselele kwisicelo 35 sephepha-mvume lotywala.

Ukuqwalaselwa kwezicelo

- 41.** (1) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala singathi xa siqwalasela isicelo sithathele oku kulandelayo ingqalelo—
- (a) isicelo nayo nayiphi na ingxelo efakwe ukuphendula isicelo eso; 40
- (b) umelo olusixhasayo okanye olusichasayo isicelo, nayo nayiphi na impendulo kumelo olusichasayo isicelo kwakunye naluphi na uxwebhu okanye inqaku elifakwe ngokubhekiselele kwisicelo; kunye
- (c) ngokwecandelo 23 (9), nawo nawuphi na umba ekuboneni kweSiGqeba seLayisenisi yezoTywala kufuneka uqwalaselwe. 45
- (2) Ukuba isicelo, uxwebhu olusikhaphayo, umelo okanye ingxelo eneemposiso okanye nawuphi na umntu akaphumeleli ukufaka nalo naluphi na uxwebhu okanye abambelele kwixesha elibekiweyo, iSiGqeba seLayisenisi yezoTywala singaxolela imposiso okanye ukungaphumeleli oko ukuba kukho ukulandelwa okukuko kwalo Mthetho kwaye ukuba olo xolelo alusayi konakalisa mntu. 50

Unikezelo olunemiqathango lwephepha-mvume

- 42.** (1) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala singanika iphepha-mvume ngokwemibandela.
- (2) Iphepha-mvume elinikwe siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala ngokwemigaqo yecandelo (1) linganikwa umceli de abe uphumeze loo mibandela ibekiweyo ngelo xesha lokunikwa. 55

(3) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala kufuneka xa sinika iphepha-mvume ngokwemibandela, sibeke ixesha apho umceli aya kuthi abe uphumeza loo mibandela exelwe kwicandelo (2).

(4) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala singathi nangaliphi na ixesha emva kokufumana isicelo kumceli sifakelele okanye sirhoxise imibandela. 5

(5) IGosa eLongameleyo lingathi ngalo nangaliphi ixesha lokufumana isicelo kumceli—

(a) lilandise ixesha elibekiweyo; okanye

(b) livumele ukuhlonyelwa kwesicwangciso sezakhiwo.

(6) Ukuba umceli akaphumeleli ukuphumeza imibandela exelwe kwicandelwana (2) ngexesha elibekiweyo nelixelwe kwicandelwana (3) okanye elandisiweyo ngokwemigaqo yecandelo (5), ukunikwa kwephepha-mvume kuyaphelelwa kwaye iphepha-mvume lithathwa njengelinganikwanga. 10

(7) Xa umceli athe wabe uyayiphumeza imibandela ebekwe siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala, iBhodi kufuneka ilikhuphe iphepha-mvume njengoko kumiselwe 15 ngokwecandelo 46.

Ilungelo lokusebenzisa izakhiwo

43. ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala singathi xa sinika iphepha-mvume ngokwemiqathango, siyalele ukuba iphepha-mvume elo lingakhutshwa ngaphandle kokuba yanelisekile ukuba umceli unalo ilungelo lokusebenzisa izakhiwo ezo 20 ngokwenjongo evunywe kwiphepha-mvume.

Izakhiwo ezingagqitywanga

44. ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala singathi xa sinika iphepha-mvume ngokwemiqathango ngokubhekiselele kwizakhiwo ezingekabikho, okanye izakhiwo ezifunwa ukutshintshwa, ukongezelwa okanye ulwakhiwo olufuna ukwenziwa 25 ukwenzela ukuba izakhiwo zibe zezifanelekileyo ngokwenjongo yokuba zingasetyenziswa ngaphantsi kwephepha-mvume lingakhutshwa de abe umceli uyiphumezile imibandela ebekwe ngokubhekiselele ekugqityweni kwezakhiwo.

Imfundo noqeqesho

45. ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala kufuneka xa sinika iphepha-mvume 30 ngokwemibandela, siyalele ukuba iphepha-mvume lingakhutshwa de umceli okanye umqeshwa okanye abaqeshwa bomceli babe bafundiswe kwaye baqeqeshwe nanjengoko iSiGqeba seLayisenisi yezoTywala sifuna.

Ukukhutshwa kwephepha-mvume

46. (1) IBhodi kufuneka ngexesha elimiselweyo emva kokuba iSiGqeba seLayisenisi 35 yezoTywala sithe sanika isicelo esenziwe ngokwemigaqo yecandelo 36, yazise—

(a) umceli;

(b) abaxhasi ngabanye;

(c) umququzeleli woxwebhu lwezikhalazo, apho iinkcaso zithi zenziwe ngohlobo loxwebhu lwezikhalazo; 40

(d) umasipala lowo; kunye

(e) igosa lotywala elinyuliweyo elinxulumene noko, ngembalelwano isigqibo seSiGqeba seLayisenisi yezoTywala.

(2) Xa isicelo sithe sanikwa, umceli kufuneka ahlawule intlawulo emiselweyo ngexesha eliziintsuku ezingamashumi amathandathu (60) zokukhutshwa kwesaziso 45 esixelwe kwicandelo (1), nanjengoko isaziso sinokusebenza kwakukhutshwa isicelo.

(3) IBhodi kufuneka ngexesha elimisiweyo emva kwentlawulo emiselweyo exelwe kwicandelwana (2) ngokwamacandelo 42, 43, 44 no-45, ikhuphele umceli iphepha-mvume kuxwebhu olumiselweyo, ibeka imibandela yephepha-mvume njengoko ibekwe 50 siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala.

(4) Iphepha-mvume kufuneka likhutshelwe umntu osebenza okanye othi abe uyazuza ekusebenzeni kweshishini kwaye alinako ukukhutshelwa umntu omeleyo okanye ummeli.

(5) Ukuba umceli akakwazi ukuhlawula intlawulo exelwe kwicandelwana (2), ukunikwa kwesicelo kuyaphelelwa, ngokwecandelwana (6). 55

(6) Umceli angathi ngexesha eliziintsuku ezingamashumi amathandathu (60) emva kokuphelelwa kwexesha elixelwe kwicandelwana (2), enze isicelo kwiGosa elilawulayo eliyiNtloko efuna ukuxolelwa ngokungakwazi ukuhlawula intlawulo emiselweyo exelwe kwicandelwana (2) kwaye iGosa elilawulayo eliyiNtloko lingaxolela oko kungaphumeleli lize livumele intlawulo eyenziwe emva kwexesha ngosuku oluqingqwe liGosa elilawulayo eliyiNtloko, oku kuhambisana nesohlwayo esiziipesenti ezilikhulu (100%) zentlawulo leyo. 5

Ukusweleka okanye ukungakwazi ukuzenzela nto komceli

47. Ukuba ngaba umceli wephepha-mvume— 10
- (a) uyasweleka;
 - (b) uthinjelwe;
 - (c) uthe wabhengezwa njengomntu ongenako ukuzenzela nto yinkundla yamatyala; okanye
 - (d) ukuba inkampani, umanyano lwamashishini, intsebenziswano ithe yatshona phambi komhla wokuqwalaselwa kwesicelo, umabi welifa, umphathiswa, umgcini okanye umntu owenza intengiso yeshishini oye anyulwe ukusebenzisa amalungelo anokuba umceli ebe nawo ngaphambi kokusweleka, kokuthinjwa okanye ukutshona. 15

Amaphepha-mvume otywala ethutyana kunye namaphepha-mvume otywala amatheko awodwa 20

48. (1) IGosa eLongameleyo lingathi kwakuba kwenziwe isicelo ngumnini wephepha-mvume esixelwe kwicandelo 33 (b) okanye (d), naxa kuhlululwe intlawulo emiselweyo, linike iphepha-mvume lotywala lethutyana ukuba lisetyenziswe ngumnini wephepha-mvume kuphela. Ngaphandle kokuba ngokwecandelo 33 (d), iphepha-mvume lethutyana linokusetyenziselwa ukuthenga kwanokusela utywala kwizakhiwo apho utywala buthengiswa khona. 25
- (2) IGosa eLongameleyo alinako ukunika umntu iphepha-mvume lotywala lethutyana ngaphantsi kwecandelwana (1) ixesha elibude bungaphezulu kweentsuku ezilishumi elinesine (14) ezilandelelanayo kunye ngaphezulu kweentsuku ezingamashumi amathathu (30) ngonyaka ukuqala ngeyoMqungu. 30
- (3) Iphepha-mvume lotywala lethutyana kufuneka lenziwe ngokwemimiselo emiselweyo kunye neminye imimiselo nezithintelo ezinokubekwa liGosa eLongameleyo.
- (4) IGosa eLongameleyo lingathi kwakwenziwa isicelo— 35
- (a) liziko lemfundo;
 - (b) liziko lezentlalontle okanye lezenkcubeko;
 - (c) ngumququzeleli womboniso;
 - (d) ngunobhala, umphathi okanye umququzeleli oyintloko wogqatso olusemthethweni okanye intlanganiso yezemidlalo okanye isiganeko esifanayo; kunye 40
 - (e) nomququzeleli womdlalo wobugcisa, ngendlela emiselweyo nasemva kokuhlululwa kwentlawulo emiselweyo, linike iphepha-mvume elilodwa lotywala lesiganeko eso ukuba buthengiselwe utywala ukuselwa ngaphakathi okanye ngaphandle kwezakhiwo apho buthengiswa khona kwisiganeko esisodwa. 45
- (5) Isicelo sephepha-mvume lotywala lesiganeko esisodwa kufuneka lenziwe ubuncinane iintsuku ezilishumi elinesine (14) phambi komhla wesiganeko esisodwa.
- (6) Iphepha-mvume lotywala lesiganeko esisodwa alinako ukunikwa ixesha eledlula elo lesiganeko esisodwa.
- (7) Iphepha-mvume lotywala lesiganeko esisodwa lingaphantsi kwemibandela exelwe kwicandelo 49, xa kunokwenzeka, neminye imibandela kunye nezithintelo ezinokubekwa siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala. 50

ISIAHLUKO 7

IMIQATHANGO YAMAPHEPHA-MVUME

Imiqathango esemgangathweni yephepha-mvume

49. (1) Kufuneka ibe ngumqathango walo naliphi na iphepha-mvume lokuselela utywala kwizakhiwo apho utywala buthengiswa khona, ukuba bonke utywala obuthengisiweyo mabuselelwe kwizakhiwo ezinemvume kuphela kwaye kungabikho tywala obuthengisiweyo obunokuthathwa busiwe ngaphandle kwezakhiwo ezinemvume. 5

(2) Kufuneka ibe ngumbandela walo naliphi na iphepha-mvume lokuselela utywala ngaphandle kwezakhiwo ezinemvume ukuba akukho siphathi esiphethe utywala esiya kuvulwa kwaye akukho tywala bunokuselelwa ngaphakathi kwezakhiwo ngaphandle kwaxa kungcanyulwa njengoko kuvunyelwe siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala okanye iGosa eLongameleyo nokuba ngowuphi na. 10

(3) Ukuba izakhiwo zinemvume yokuba utywala bungaselelwa ngaphakathi nangaphandle kuzo, amacandelwana (1) no (2) awasebenzi kwizakhiwo ezilolo hlobo. 15

(4) Umnini wephepha-mvume oneshishini eliyivenkile yokutya akanako ukuthengisa utywala ngaphandle kwewayini.

(5) Ivenkile ethengisa ukutya exelwe kwicandelwana (4) kufuneka ithengise utywala kwindawo enyulelwe oko, engenakufikeleleka kuluntu ngamaxesha onke xa utywala bungenakuthengiswa. 20

(6) IGosa eLongameleyo linokuthi nangaliphi na ixesha likhuphe iphepha-mvume phantsi kwecandelo 46 xa kuthe kwenziwa isicelo ngumnini wephepha-mvume okanye naliphi na iqela elinomdla ngesaziso esinikezelwe umnini wephepha-mvume elo—

(a) libhengeze ukuba iphepha-mvume linalo mibandela okanye eminye imibandela ekwisaziso nanjengoko linokuyibeka xa kufanelekile; okanye 25

(b) lirhoxise okanye lihlomele nawuphi na umbandela okanye isibhengezo esenziwe lilo okanye siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala.

(7) Ukwaphula okanye ukwahluleka ukuhambiselana nemibandela exelwe kwicandelwana (1), (2), (4) okanye (5) kuba lulwaphulo-mthetho.

Ukuthuthwa 30

50. (1) Kufuneka ibe ngumqathango wazo zonke ilayisenisi ezikhutshiweyo zokuselwa kotywala ngaphandle kwindawo obuthengiswa kuyo—

(a) ukuba utywala bungathuthwa ukusuka kuso nasiphi na isithuthi ngaphandle kokuba utywala obo bebu-odolwe kwindawo elayisenisiweyo ngaphambi kokuthunyelwa kotywala kambe kukhutshwe ne-invoyisi (*invoice*) ngendlela eyalelweyo, yaza ikopi yokuqala yashiywa kwindawo leyo ilayisenisiweyo; 35

(b) utywala bungathunyelwa kuphela kwidilesi ebhalwe kwi-invoyisi echazwe kumhlathi (a); kwaye

(c) ikopi ebhalwe ngokucacileyo ye-invoyisi echazwe kumhlathi (a) kufuneka igcinwe kwisithuthi eso ukususela kwithuba lokuthunyelwa kwaso ukuya kwithuba lokuthunyelwa kotywala, apho kuya kufuneka ukuba sinikwe umntu lowo wamkela utywala obo. 40

(2) Ukusilela komnini-layisenisi ekuthobeleni imiqathango ekhankanywe kwicandelwana (1) lulwaphulo-mthetho.

(3) Ukwamkela utywala obuthengwe kumboneleli bungaphelekwanga yi-invoyisi echaza igama, idilesi nenombolo yelayisenisi yomboneleli kunye nohlobo, umyinge nexabiso lokuthenga lotywala ekubonelelwe ngabo, lulwaphulo-mthetho. 45

Inxaxheba yezimali nokuqeshiswa kweendawo ezineelayisenisi

51. (1) Umnini-layisenisi akanakho, ngaphandle kokufumana imvume kuqala kwiGosa eliChophela imiCimbi, ukudlulisela inxaxheba yezimali engaphezu kwe-5% kwishishini elo lilyayisenisiweyo kuye nawuphi na umntu. 50

(2) Umnini-layisenisi onqwenela ukudlulisela inxaxheba yakhe eyimali engaphezu kwe-5% kwishishini elilyayisenisiweyo kuye nawuphi na umntu ongomye kufuneka afake isicelo, ngendlela emiselweyo, kwiGosa eliChophela imiCimbi yemvume yokwenza njalo. 55

- (3) IGosa eliChophela imiCimbi yoTywala alinakho ukunika imvume ngokwecandelwana (2) ukuba umntu lowo inxaxheba yemali ifanele ukudluliselwa kuye—
- (a) engavumelekanga ngokwecandelo 35 ukuba nayo ilayisenisi; okanye
- (b) esimilo singancomekiyo. 5
- (4) IBhodi kufuneka ngendlela emiselweyo yazise igosa lezotywala eligunyazisiweyo ngesicelo eso, kananjalo icele kulo ingxelo emalunga nokuvumeleka nokufaneleka kwaloo mntu inxaxheba yezimali efanele ukudluliselwa kuye.
- (5) IGosa elijongene nemicimbi yotywala kufuneka, kwithuba elimiselweyo, lifake ingxelo njengoko kumiselwe licandelwana (40), kwaye linakho ukubandakanya apho nawuphi na omnye umbandela eliwubonayo ukuba ujongene neso sicelo. 10
- (6) IGosa eliChophela imiCimbi kufuneka kwithuba elimiselweyo, lisale isicelo okanye lisivume.
- (7) Umnini-layisenisi akanakho ukuyiqeshisa omnye umntu ilayisenisi ngenjongo yokuba ashishine ngayo ngokwelayisenisi leyo. Phofu umnini-layisenisi onelayisenisi ebandakanya ilungelo lokusila utywala unakho ukwenza isicelo kwiSiGqeba seLayisenisi yezoTywala, sicelo sokuqeshisa indawo leyo ilayisenisiweyo komnye umntu ngenjongo yokuba asile utywala ngokuthi afake isicelo sokwenza oko kwiBhodi ngendlela emiselweyo kambe nangokuhlulwa umrhumo omiselweyo. 15
- (8) IGosa eliChophela imiCimbi yoTywala linakho ukungasivumi isicelo sokuqeshisa ngaphandle kokuba lanelisekile ukuba umntu lowo uza kuqeshiselwa indawo leyo ilayisenisiweyo okanye inxalenye yayo—
- (a) asingomntu ungavumelekanga ukuba nelayisenisi ngokwecandelo;
- (b) unesimilo esincomekayo;
- (c) ufundile kananjalo uqeqeshwe ngokufanelekileyo okanye uya kufunda kananjalo aqeqeshwe ngokufanelekileyo okanye uya kuba nomsebenzi omnye okanye ngaphezulu abafunde ngokufanelekileyo kananjalo beqeqeshwe ngokufanelekileyo ngenjongo yokulawula ishishini elo. 25
- (9) Ukwaphula okanye ukusilela ekuthobeleni imimiselo yecandelwana (1) okanye yecandelwana (7) kukwaphula umthetho. 30

ULawulo

- 52.** (1) IGosa lemiCimbi yoTywala kufuneka, ngaphandle kokuba umenzi-sicelo ungumntu wendalo, xa livuma ilayisenisi, livume ukutyunjwa komntu wendalo otyunjwe ngumenzi-sicelo nohlala kwiphondo, njengomphathi weshishini elilayisenisiweyo. 35
- (2) Umnini-layisenisi ongenguye umntu wendalo unako nanini na, ngendlela emiselweyo ukutyumba umntu wendalo ohlala kwiPhondo ukuba abe ngumphathi weshishini elilayisenisiweyo, apho iSiGqeba seLayisenisi yezoTywala inakho ukuvuma ukutyunjwa kwaloo mntu njengomphathi.
- (3) IGosa elijongene nemicimbi yotywala kufuneka kwithuba elimiselweyo, lifake ingxelo engokufaneleka kwaloo mntu utyunjiweyo. 40
- (4) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala sisenokungakuvumi ukutyunjwa njengomphathi kwaloo mntu ungavumelekanga ukuba abe nelayisenisi ngokwecandelo 35 okanye isimilo esingancomekiyo.
- (5) ISiGqeba seLayisenisi yezoTywala sisenakho ukuyalela ukuba umphathi ocetywayo makayokuqeqeshwa kananjalo ayokufundiswa njengoko kuchazwe yiNkundla yemiCimbi yoTywala njengomqathango wokuqala phambi kokuvunywa kolo tyumbo. 45
- (6) Umphathi okutyunjwa kuvunywe ngokweli candelo unoxanduva lokuphatha ishishini kwaye unoxanduva lokuqhuba imisebenzi efanayo naleyo yomnini-layisenisi kambe ekwanezibophelelo nobutyala obufanayo. 50
- (7) Ukuvunywa kokutyunjwa komphathi ngokweli candelo akumkhululi umnini-layisenisi nakowuphi na umsebenzi, ekuzibopheleleni nasebutyaleni bakhe obumiselwe ngulo Mthetho ngokwemiqathango yelayisenisi.
- (8) Ukuvunywa kokutyunjwa komphathi ngokwecandelwana (1) okanye ngokwecandelwana (2) kuya kuhlala kusebenza kude kutyunjwe umphathi omtsha. 55
- (9) Ukuba umntu, okutyunjwa kwakhe njengomphathi kuvunyiweyo ngokwecandelwana (1) okanye (2), uyayeka ukuphatha ishishini elilayisenisiweyo okanye uba kwimo yokungavumeleki ukuba enze njalo, umnini-layisenisi kufuneka, kwiintsuku ezingamashumi amathathu (30) ukususela kumhla wokwenzeka koku, acele 60

ngokwecandelwana (1) okanye (2) ukuba kuvunywe ukutyunjwa komphathi endaweni yakhe.

(10) Ukuba umnini-layisenisi uyasilela ekuthobeleni icandelwana (9), ilayisenisi yakhe inganqunyanyiswa ngokwecandelo 20(3)(b)(iii).

Ukuguqulwa kwendawo elayisenisiweyo okanye kohlobo loshishino 5

53. (1) Ngaphandle kokuvuma kwangaphambili kweGosa eliChophela imiCimbi okuvunywe xa bekusenziwa isicelo ngendlela emiselweyo, umnini-layisenisi akanakho—

(a) ukuqhuba nawuphi na umsebenzi ongobume, wokongeza, wokwakha ngokutsha okanye wokwandisa indawo elayisenisiweyo; 10

(b) ukuguqula ngokubonakalayo uhlobo lweshishini elinikwe ilayisenisi ukusuka kuhlobo oluchazwe kwisicelo esiqwalaselwe siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala xa belivuma ilayisenisi; okanye 15

(c) ukuqhuba ishishini lakhe phantsi kwelayisenisi kwindawo ekukho kuyo elinye ishishini elinenye ilayisenisi, okanye apho kuqhutywa khona naluphi na urhwebo okanye umsebenzi.

(2) Iindawo ezimbini nangaphezulu eziphantsi kophahla olunye zithatyathwa njengendawo enye ngokwecandelwana (1)(c), ukuba ezo ndawo azahlulwanga enye kwenye ngodonga okanye ngeendonga ekukho kulo umnyango, ifestile okanye omnye umngxuma, ngaphandle kokuba iSiGqeba seLayisenisi yezoTywala, nangaliphi na ixesha xa loo mba uphakanyiswa ngokufanelekileyo ngokubona kwalo, ligqiba ngenye indlela. 25

(3) Ukuvunywa ngokwemigaqo yecandelo (1) (a) akufunekanga kusetyenziswe ade umenzi-sicelo, kwithuba elimiselweyo, afake ubungqina obanelisayo kwiGosa eliChophela imiCimbi bokuba unelungelo lokuguqula indawo leyo ngenjongo echazwe kwisicelo.

(4) Ukwaphula okanye ukusilela ekuthobeleni icandelwana (1) kukwaphula umthetho. 30

Abantwana

54. (1) Akukho mntu uya kuvumeleka ukuba athengisele umntu ominyaka yobudala ingaphantsi kweshumi elinesibhozo (18) utywala.

(2) Akukho mntu uya kuvumeleka ukuba anike okanye abonelele umntu ominyaka ingaphantsi kwelishumi elinesibhozo (18) utywala okanye uya kuvumela ukuba loo mntu asele utywala, ngaphandle xa ibutywala obumyinge ungephi kukho umzali okanye umgadi waloo mntu. 35

(3) Umnini-layisenisi okanye umphathi, nokuba ngowuphi kwabo bantu, akavumelekanga ukuba avumele umntu ominyaka ingaphantsi kweshumi elinesibhozo (18) ukuba asele utywala kwindawo elayisenisiweyo. 40

(4) Umnini-layisenisi okanye umlawuli akavumelekanga ukuba avumele umntu ominyaka ingaphantsi kweshumi elinesibhozo (18) abe kwinxalenye yendawo elayisenisiweyo apho loo mntu angafanelekanga kuba khona ngokwalo Mthetho okanye ngokomqathango welayisenisi. 45

(5) Umntu ominyaka ingaphantsi kweshumi elinesibhozo (18) akavumelakanga ukuba afumane okanye asele utywala okanye angene kwiindawo zendawo eziyinxalenye yendawo elayisenisiweyo loo mntu ekungavumelekanga ukuba angene kuzo.

(6) Nakuphi na ukwaphula okanye ukusilela ekuthobeleni icandelwana (1), (2), (3), (4) necandelwana (5) kukwaphula umthetho. 50

AbaQeshi nabaQeshwa

55. (1) Umntu akavumelekanga ukuba aqeshe umntu ominyaka ingaphantsi kweshumi elinesibhozo (18) ngokwayamene nokuthengisa okanye nokubonelela ngotywala ngaphandle kokuba loo mntu—

(a) uminyaka ilishumi elinesithandathu (16) okanye ngaphezulu; 55

(b) uqhuba izifundo zokuqeqeshelwa ukukhathalela iindwendwe; naxa

(c) engumqeqeshwa womnini-layisenisi.

- (2) Umqeshi akavumelekanga ukuba—
- (a) abonelele umntu ngotywala ngenjongo yokumcengela ukumsebenzela;
 - (b) abonelele umqeshwa ngotywala endaweni yokumnika umvuzo;
 - (c) axhuzule emvuzweni womqeshwa imali elixabiso lotywala obunikwe loo mqeshwa; okanye nabani na egameni lakhe; okanye 5
 - (d) abambe ukuhlawulwa komvuzo womqeshwa ngenxa yemali etyalwayo ngokunxulumene nokubonelelwa ngotywala.
- (3) Nakuphi na ukwaphula okanye ukusilela ekuthobeleni icandelwana (1) necandelwana (2), kukwaphula umthetho.

Ukungena kwindawo elayisenisiweyo 10

- 56.** (1) Ngaphandle kokuba kumiselwe kwicandelo 55(1) nakwicandelwana (3) leli candelo, umnini-layisenisi akavumelekanga ukuba avumele umntu ominyaka ingaphantsi kwelishumi elinesibhozo (18) ukuba angene kwindawo ekungangenwayo kuyo.
- (2) Indawo ekungangenwayo kuyo— 15
- (a) ligumbi okanye indawo kwindawo elayisenisiweyo apho kuthengiswa khona utywala ekhawuntareni, ngaphandle xa kuthengiselwa abantu abahlala phantsi ezitafileni batye kwelo gumbi okanye kuloo ndawo;
 - (b) igumbi okanye indawo iSiGqeba seLayisenisi yezoTywala eyichonge njengendawo apho abantu abaminyaka ingaphantsi kweshumi elinesibhozo (18) bengavumelekanga khona; kunye 20
 - (c) nendawo, engeyiyo ivenkile yokutya, elayiseniselwe ukuthengisa utywala kuphela bokuselwa ngaphandle kwendawo obuthengiselwa kuyo.
- (3) Umntu ominyaka ingaphantsi kwelishumi elinesibhozo (18) angangena kwindawo ekungangenwayo kuyo xa ephelekwa ngumzali okanye ngumgadi wakhe 25 okanye ngumntu omkhulu ngemvume yomzali okanye yomgadi wakhe.
- (4) Nayiphi na indawo ekungangenwa nje kuyo kufuneka ichazwe ngendlela emiselweyo.
- (5) Nakuphi na ukwaphula okanye ukusilela ekuthobeleni icandelwana (1) necandelwana (4), kukwaphula umthetho. 30

Ukugcinwa kotywala

- 57.** (1) Umnini-layisenisi kufuneka ukuba utywala bakhe abugcine kwindawo elayisenisiweyo okanye kwindawo eyenye okanye eyongeziweyo kwiPhondo ngokokuvunywa kwayo yiSiGqeba seLayisenisi yezoTywala xa ibikhupha ilayisenisi okanye ngumChopheli wemiCimbi, xa bekusenziwa isicelo, nanini na emva koko. 35
- (2) Umnini-layisenisi akavumelekanga ukuba athengise, abonelele okanye avumele ukuselwa kotywala kuloo ndawo okanye kuloo ndawo yokugcina utywala yongeziweyo.
- (3) Nakuphi na ukwaphula okanye ukusilela ekuthobeleni icandelwana (1) necandelwana (2), kukwaphula umthetho. 40

Indawo yokuthengisela

- 58.** (1) Umnini-layisenisi akavumelekanga ukuba athengise okanye abonelele ngotywala kwindawo engeyiyo leyo ilayisenisiweyo.
- (2) Ingatyeshelwanga imimiselo yeli candelo, umnini-layisenisi uvumelekile ukuba azise ngentengiso yotywala kambe afune kananjalo afumane ii-odolo zokuthenga 45 utywala kwenye indawo engeyiyo leyo ilayisenisiweyo.
- (3) Nakuphi na ukwaphula okanye ukusilela ekuthobeleni icandelwana (1) kukwaphula umthetho.

Amaxesha okurhweba

- 59.** (1) Ngokuxhomekeke kwimiqathango emiselwe siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala xa ibikhupha ilayisenisi okanye emva kwendibano ngokwecandelo 20, umnini-layisenisi uvumelekile ukuba athengise utywala kwiintsuku okanye kwiyure zokurhweba ezinokumiselwa siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala, isimisela amashishini alayisenisiweyo: ukuba amaxesha okurhweba akhutshwe siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala awadluli kwiinyure eziqingqwe ngumapasila ngokomthetho 55

- (2) UMasipala ngokomthetho angaziqingqa iintsuku namaxesha orhwebo amashishini alayisenisiweyo athengisa utywala ukuba buselwe kwindawo elayisenisiweyo: ukuba iyure zorhwebo eziqingqwe ngumasipala azidluli kwiyure zorhwebo ezikhutshwe kwicandelwana (3) (a) no (b).
- (3) (a) Ngokuxhomekeke kwimiqathango emiselwe siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala ngokwemigaqo yecandelo (1), ukuba umasipala akaziqingqanga iintsuku neeyure njengoko zinikeziwe kwicandelwana (2) , umnini-layisenisi yendawo ekuthengiswa kuyo utywala ngenjongo yokuba buselwe ngaphandle kwendawo elayisenisiweyo unako uvumelekile ukuba athengise utywala ngalo naluphi na usuku phakathi kwentsimbi yesi-09:00 nentsimbi yama-18:00. 5
- (b) Ngokuxhomekeke kwimiqathango emiselwe siSiGqeba seLayisenisi yezoTywala ngokwecandelwana (1) ukuba umasipala akaziqingqanga iintsuku neeyure njengoko zinikeziwe kwicandelwana (1), umnini-layisenisi wendawo ekuthengiswa kuyo utywala ngenjongo yokuba buselwe kwindawo elayisenisiweyo uvumelekile ukuba athengise utywala ngalo naluphi na usuku phakathi kwentsimbi ye-11:00 nentsimbi yesi-02:00 ngosuku olulandelayo. 10
- (c) Ukuba umnini-layisenisi unelayisenisi yokuselwa kotywala kwindawo obuthengiselwa kuyo nangaphandle kwayo, umhlathi (a) usebenza ngokubhekiselele ekuthengisweni kotywala bokuselwa ngaphandle kwendawo elayisenisiweyo ukuze umhlathi (b) usebenze ekuthengisweni kotywala bokuselwa kwindawo elayisenisiweyo. 20
- (4) Umnini-layisenisi angafaka isicelo nangaliphi na ixesha kwisiGqeba seLayisenisi yezoTywala sokuba amaxesha akhe orhwebo anyenyiselwe kwixesha elisemva kwelo kubhekiselelwe kulo kwicandelwana (3): ukuba elo xesha kuzakunyenyiselwa kulo libekwe sisiGqeba seLayisenisi yezoTywala alidluli kwintsimbi yesi 20:00 kwangalo mini ngokubhekiselele kwicandelwana (3)(a) nakwintsimbi yesi 04:00 kusuku olulandelayo ngokubhekiselele kwicandelwana (3)(b). 25
- (5) IsiGqeba seLayisenisi yezoTywala sisenokungasivumeli isicelo ekubhekiselelwe kuso kwicandelwana 4 ngaphandle kokuba kuyonelisa ukuba ukuvunywa kwesicelo —
- (a) kuvumelekile ngokwasekuhlaleni, kwaye
- (b) akuzi kuphazamisa— 30
- (i) abahlali benginqqi ekuhlalwa kuyo;
- (ii) abantu abahlala kwikhaya labantu abadala okanye abanempilo ebuthathaka;
- (iii) abafundi besikolo beziko lemfundo abangaphantsi kweminyaka elishumi elinesibhozo (18); 35
- (iv) izigulana zeziko labo baxhomekeke kwiziyobiso nezinto ezinxulumene notywala;
- (v) amalungu ebandla elime kwindawo yezakhiwo ezo zilayisenisiweyo
- (6) IBhodi kufuneka, ngexesha elimiselweyo emva ngokuvunywa okanye kokwaliwa kwesicelo esenziweyo ngokwecandelwana (4), yazise umfaki-sicelo ngesigqibo sesiGqeba seLayisenisi yezoTywala. 40
- (7) Apho isicelo sivunyiweyo, umfaki-sicelo kufuneka ehlawule intlawulo emiselweyo kwiintsuku ezingamashumi amathandathu (60) zokukhutshwa kwesaziso ekubhekiselelwe kuso kwicandelwana (6) apho isaziso sibhekiselele ekuvunyweni kwesicelo. 45
- (8) Ngokuxhomekeke kwicandelo 89(10), umnini-layisenisi othengisa okanye obonelela ngotywala okanye ovumela ukuselwa kotywala kwindawo elayisenisiweyo ngexesha ekuthengiswa kotywala kungavunyelwanga yilayisenisi, uyakuba netyala lokwaphula umthetho. 50

Ubungakanani botywala obuthengisiweyo nokugcinwa kweerekhodi

- 60.** (1) Umnini-layisenisi kufuneka agcine, ngendlela emiselweyo, irekhodi yabo bonke utywala obuthengiselwe ukuselwa ngaphandle kwendawo elayisenisiweyo.
- (2) Akukho mntu, ngaphandle komnini-layisenisi ovumeleke ukuba athenge, kwaye umnini-layisenisi akavumelekanga ukuba athengisele umntu omnye ngosuku olunye utywala bokuselwa ngaphandle kwendawo elayisenisiweyo obumyinge ungaphezulu kwalowo unokumiselwa ngumPhathiswa, ngaphandle kwemvume ebhaliweyo yomChopheli wemiCimbi yoTywala. 55
- (3) Umntu ongalayiseniswanga okanye ongagunyaziselwanga ukuthengisa utywala akavumelekanga nanini na ukuba abe notywala kuye obungaphezulu komyinge 60

omiselwe ngokwemigaqo yecandelo (2), ngaphandle kokuba oko kwenzeka ngemvume echazwe kwelo candelwana.

(4) Nakuphi na ukwaphula okanye ukusilela ukuthobela icandelwana (1), (2) necandelwana (3), kukwaphula umthetho.

Izinto ezingavumelekanga

5

61. (1) Umntu akavumelekanga ukuba asile, athengise okanye abonelele ngento egameni lotywala ukuba loo nto ayibubo utywala njengoko buchazwe kulo Mthetho.

(2) Umntu akavumelekanga ukuba asile, athengise okanye abonelele ngento njengento engaselwayo njengotywala, agalele into engaselwayo etywaleni, athengise okanye abonelele ngabo nabuphi na utywala ekugalelwe kubo into engaselwayo.

10

(3) Ukwaphula okanye ukusilela ukuthobela icandelwana (1) okanye icandelwana (2) kukwaphula umthetho.

ISIAHLUKO 8

UKUBA SEMTHETHWENI NOKUHLAZIYWA KWAMAPHEPHA-MVUME

Ukuba semthethweni kwamaphepha-mvume

15

62. (1) Iphepha-mvume lisemthethweni ukusukela kula mhla lakhutshwa ngawo.

(2) Iphepha-mvume liphelelwa —

(a) ngalo mhla umnikazi phepha-mvume elirhoxisa ebhale phantsi;

(b) ngomhla woku-1 Januwari ngalo nyaka imirhumo efanelekileyo emiselweyo ingahlawulwanga okanye phambi kwama-31 Disemba kunyaka ongaphambili;

(c) ngomhla omiselwe sisiGqeba sokuNikezwa kwamaPhepha-mvume oTywala xa ilirhoxisa iphepha-mvume;

(d) apho iphepha-mvume sele lisemthethweni, ngalo mhla inkundla isimisayo isigqibo sokukhupha okanye ukunikezela iphepha-mvume; okanye

25

(e) ngalo mhla litshintshwayo libe lolunye uhlobo lwephepha-mvume ngokwemigaqo yecandelo 89.

(3) Iphepha-mvume eliphelelweyo, aze amalungelo, izibonelelo, iimfanelo neenkathazo ebezihamba nalo phambi kwalo mhla wokuba liphelelwe, liba semthethweni kwakhona ngomhla —

30

(a) xa iphepha-mvume liphelelwe ngenxa yeemeko ekubhekiselwa kuzo kwicandelwana (2)(b), iimali ekubhekiswa kuzo—

(i) kunye nesohlwayo sama-50% zihlawulwe phambi okanye ngama-31 Januwari; okanye

(ii) kunye nesohlwayo se-100% zihlawulwe phakathi komhla wokuqala nowokugqibela kaFebruwari walo nyaka ezo zimali bekufanele ukuba zihlawulwe;

35

(b) xa iphepha-mvume liphelelwe ngenxa yeemeko ekubhekiselwa kuzo kwicandelwana (2)(c), isigqibo sesiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala sokurhoxisa elo phepha-mvume siyamiswa yinkundla; okanye

40

(c) xa iphepha-mvume liphelelwe ngenxa yeemeko ekubhekiselwa kuzo kwicandelwana (2)(d), isigqibo senkundla sokumisa isigqibo sokunikezela okanye ukukhupha iphepha-mvume siyamiswa kulindwe isibheni.

(4) IGosa eloNgameleyo unakho, akuba efumene ingxelo yokuba umnikazi phepha-mvume akasekho kwizakhiwo ebezisetyenziswa ngokwamaphepha-mvume, ukulimisa iphepha-mvume ngendlela ecacisiweyo ngoko nangoko.

45

(5) Ukumiswa kwephepha-mvume ngokwecandelwana (4) kuyayeka emva kokufunyanwa liGosa eloNgameleyo kobungqina bokuba umnikazi phepha-mvume akasishiyanga isakhiwo ebezisetyenziswa ngala maphepha-mvumve okanye siyasetyenziswa kwakhona ngulo mnikazi wamaphepha-mvume mnye.

50

Ukuhlaziywa kwamaphepha-mvume okuzenzekelayo

63. (1) IBhodi ingakhupha isaziso sokuhlaziya sonyaka, ngendlela emiselweyo, ungekadluli umhla wama-31 Okthobha wonyaka ophambi kwalo imirhumo yokuhlaziya iza kuhlawulelwa wona.

55

(2) Yakuba ihlawulwe imirhumo emiselweyo, iphepha-mvume lihlaziyekile ke ngoko lisemthethweni kude kube ngama-31 Disemba walo nyaka imirhumo ihlawulelwa wona.

(3) Umnikazi phepha-mvume akanakungayihlawuli imirhumo emiselweyo ngexesha ukuba isaziso asithunyelwanga okanye akasifumananga. 5

(4) Umnikazi phepha-mvume ongakwazanga ukuhlawula umrhumo wokuhlaziya omiselweyo phambi okanye ngomhla wokugqibela kaFebruwari walo nyaka imirhumo yokuhlaziya ebekufanele ukuba ihlawulwe ngayo, unako, phambi okanye ngama-31 Matshi aloo nyaka, ukufaka isicelo esibhaliweyo kwiGosa eliPhezulu lesiGqeba sokucela uxolo ngokungakwazi ukuhlawula, iGosa eliPhezulu lesiGqeba lingakuxolela oku liyamkele intlawulo emiselweyo efike emva kwexesha ngomhla oza kugqitywa yiBhodi, oku kuhamba nokuhlawulwa komrhumo wokuhlaziya kunye nesohlwayo esiyi-150%. 10

(5) Ukuba iGosa eliPhezulu lesiGqeba limxolele ngokwemigaqo yecandelo (4) kwaye nomrhumo wokuhlaziya nesohlwayo zihlawulwe, iphepha-mvume lithathwa ngokuba lihlaziywe kwangama-31 Disemba onyaka ophambi kwalo imirhumo yokuhlaziya ihlawulelwa wona. 15

(6) Ukuba umnikazi phepha-mvume akakwazi ukuhlawula imirhumo yokuhlaziya emiselweyo kunye nesohlwayo asifumene ngokwemigaqo yecandelwana (4), iphepha-mvume liza kuthathwa ngokuba liphelelwe ngomhla woku-1 Januwari walo nyaka imirhumo yokuhlaziya ibifanele ukuba ingawo. 20

Ukufaka isicelo sokuhlaziya iphepha-mvume

64. (1) Ukuba umnikazi phepha-mvume, ukusukela kumhla wokukhutshwa kwephepha-mvume okanye, ukuba iphepha-mvume lihlaziyiwe, ukusukela emva kokuhlaziya kokugqibela kwephepha-mvume— 25

- (a) akavumelekanga ngokwemigaqo yecandelo 35 ukuba abe nephepha-mvume;
- (b) ufunyaniswe engafanelekanga ukuba abe nephepha-mvume lotywala sisiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala;
- (c) akasithobelanga isaziso esinyanzelisa oku esikhutshwe ngokwalo Mthetho;
- (d) bekukhutshwe ingxelo ngaye ngokwecandelo 73(7)(c) okanye (d); okanye 30
- (e) bekufakwe isikhalazo ngaye kumasipala, iphepha-mvume alikwazi ukuphinda lizihlaziyekele ngokwecandelo 63, kodwa lingahlaziywa yiBhodi emva kokuba umnikazi phepha-mvume efake isicelo ngendlela emiselweyo nefanelekileyo kwaye nomrhumo ofanelekileyo uhlawulwe.

(2) IBhodi kufuneka, phambi kwama-31 Julayi alo nyaka isaziso sokuhlaziya kufuneka sikhutshwe ngawo, akhuphele umnikazi phepha-mvume okubhekiswa kuye kwicandelwana (1) isaziso — 35

- (a) esimxelelayo umnikazi phepha-mvume ukuba iphepha-mvume alizukuzihlaziyekela; kwaye
- (b) simxelela umnikazi phepha-mvume ukuba afake isicelo ngendlela efanelekileyo sokuhlaziya kwephepha-mvume engadlulanga ama-30 Septemba aloo nyaka. 40

(3) Ukuba umnikazi phepha-mvume akasithobeli isaziso ekuthethwa ngaso kwicandelwana (2), iphepha-mvume liza kuphelelwa ngama-31 Disemba aloo nyaka, kodwa oku kuxhomekeka kwicandelwana (4). 45

(4) Ukuba umnikazi phepha-mvume ufaka isicelo ekubhekiswa kuso kwicandelwa (2)(b) emva kwama-31 Septemba engekafiki ama-31 Disemba onyaka isaziso sokuhlaziya ekufuneka sikhutshwe ngawo, umnikazi phepha-mvume angafaka isicelo esibhaliweyo kwisiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala sokuxolelwa kokungakwazi kwakhe ukuhlawula, isigqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala sona singamxolela, siyamkele intlawulo yokuhlaziya emiselweyo efike emva kwexesha ngomhla ogqitywe sisiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala, kodwa oku kuxhomekeka ekuhlawulweni kwesohlwayo esili-150% lalo mrhumo. 50

(5) Ukuba umnikazi phepha-mvume uyasithobela isaziso, iphepha-mvume liza kuhlala lisemthethweni side isiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala sigqibe ukuqwalasela isicelo sokuhlaziya. 55

(6) Xa siqwalasela isicelo sokuhlaziya, isiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala sinoxanduva namagunya esiba nawo xa siqwalasela isicelo sephepha-mvume elitsha, kubandakanya negunya lokusikhaba okanye ukusivuma isicelo, oku kuxhomekeka kwimiqathango esiyibona ifanelekile. 60

(7) Ukuba isiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala siyasamkela isicelo sokuhlaziywa kwephepha-mvume, iphepha-mvume lithathwa ngokuba lihlahlaziye ngokwemigaqo yecandelo 63(2).

(8) Ukuba isiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala siyasikhaba isicelo sokuhlaziywa kwephepha-mvume, iphepha-mvume liphelelwa ngoko nangoko okanye ngaloo mhla uza kugqitywa sisiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala. 5

ISAHLUKO 9 UKUSHIYA, UKUTSHINTSHWA NOKUTHATHWA KWAMAPHEPHA-MVUME

Ukushiya nokukhutshelwa kwamaphepha-mvume 10

65. (1) Umnikazi phepha-mvume oshiya ishishini elinamaphepha kufuneka, zingaphelanga iintsuku ezingamashumi amathathu (30) ukusuka kumhla wokushiya, azise iBhodi ngokubhaliweyo ngendlela efanelekileyo achaze nendlela ashaye ngayo.

(2) Ukusilela ukwazisa iBhodi ngokushiya lityala elo.

(3) Umntu othenge ishishini elinamaphepha angafaka isicelo kwiGosa eloNgameleyo sokuvunyelwa ukuba ashishine aqhube ishishini elinamaphepha ngoku asalindele ukutshintshelwa kwephepha-mvume kuye. 15

(4) Isicelo ngokwemigaqo yecandelwana (3) masifakwe ngokumangala ngendlela emiselweyo kwiGosa eloNgameleyo.

(5) IGosa eloNgameleyo lingavuma ligunyazise umthengi weshishini ukuba ashishine ngegama lakhe ixesha elimiselweyo, xesha elo lingenakuba ngaphezulu kwiinyanga ezintandathu ukusuka kumhla wokuvunywa kwesicelo. 20

(6) IGosa eloNgameleyo linakho nanini ukurhoxisa okanye emva kokufakwa kwesicelo ngumthengi ukulandisa ixesha ebelinikiwe ngokwemigaqo yecandelwana (5). 25

(7) Umntu isicelo sakhe esivunyiweyo ngokwecandelwana (5), unakho ukuqhuba ishishini elinamaphepha ngokwemiqathango yephepha-mvume, ngegama lakhe, kwaye unamalungelo afanayo kwaye umelwe luxanduva namatyala afanayo nawomnikazi phepha-mvume.

(8) Ukuvunywa kwesicelo ngokwemigaqo yecandelwana (5) akumkhululi umnikazi phepha-mvume nakuyiphi na imisebenzi noxanduva oluhambelana nephepha-mvume. 30

(9) Umnikazi phepha-mvume angafaka isicelo sokutshintshelwa kwephepha-mvume komnye umntu ngokumangala kwiBhodi ngesicelo, ngendlela emiselweyo, akuba ehlawule imirhumo emiselweyo.

(10) IBhodi kufuneka, ngendlela emiselweyo, yazise igosa lezobutywala elifanelekileyo ngesi sicelo, icele kulo ingxelo ephathelene nokufaneleka nokulungela ukuba nephepha-mvume kwalo mnikazi phepha-mvume kubhekiswa kuye. 35

(11) Igosa lezobutywala elifanelekileyo kufuneka, ngexesha elimiselweyo, lifake ingxelo njengoko kufuneka kwicandelwana (1), kwaye kulo ngxelo igosa lezobutywala elifanelekileyo lingafaka nezinye izinto elizibona lona zihambelana nesicelo. 40

(12) IsiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala kufuneka, lingaphelanga ixesha elimiselweyo, sisikhabe okanye sisamkele isicelo.

(13) IsiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala sisenokungasivumeli isicelo sokutshintshwa ngaphandle kokuba sanelisekile ukuba lo mnikazi phepha-mvume kuthethwa ngaye — 45

(a) akawalwanga ekufumaneni iphepha-mvume ngokwemigaqo yecandelo 35;

(b) ungumntu olungileyo; kwaye

(c) ufunde kwaye uqeqeshwe okanye uza kufunda kwaye aqeqeshwe ngokufanelekileyo, okanye uza kuqesha umsebenzi omnye okanye ngaphezulu oza kube efunde okanye eqeqeshwe ngokufanelekileyo ukuba apha the ishishini elo linamaphepha. 50

(14) IsiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala sinakho, xa sisivuma isicelo sokutshintshwa, ukuyalela loo mnikazi phepha-mvume kuthethwa ngaye, okanye umsebenzi omnye okanye ngaphezulu wakhe, ukuba afunde aqeqeshwe ngendlela isiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala esifuna ngayo. 55

(15) IBhodi mayazise umnikazi phepha-mvume ekuthethwa ngaye, lingaphelanga ixesha elimisiweyo emva kokuba isiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala sisivumile isicelo sokutshintshwa kwephepha-mvume, ngokubhalwe phantsi ukuba isicelo sivunyiwe.

(16) Umnikazi phepha-mvume ekuthethwa ngaye kufuneka ahlawule imali emiselweyo zingaphelanga iintsuku ezingamashumi amathandathu (60) sikhutshiwe isaziso ekubhekiswa kuso kwicandelo 15.

(17) IBhodi kufuneka, lingaphelanga ixesha elimiselweyo emva kokuba imali emiselweyo ekubhekiswa kuyo kwicandelwana (9) ihlawulwe, oku kuxhomekeke kumacandelo 42, 43, 44, 45 nelama-53(1) nele-(2), ikhuphe iphepha-siqinisekiso sokutshintshwa kwephepha-mvume ekuthethwa ngalo, esicacisa imiqathango, iphepha-mvume elisebenza ngayo, enyanzeliswa sisiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala. 5

(18) Ukuba umnikazi phepha-mvume ekuthethwa ngaye akakwazi ukuhlawula imali ekubhekiswa kuyo kwicandelwana (16), ukuvunywa kwesicelo kuza kurhoxiswa, kodwa oku kuxhomekeke kwicandelwana (19). 10

(19) Umnikazi phepha-mvume ekuthethwa ngaye unakho, zingaphelanga iintsuku ezingamashumi amathandathu (60) emva kokuphela kwexesha ekubhekiswa kulo kwicandelwana (16), ukufaka isicelo esibhaliweyo kwiGosa eliPhezulu lesiGqeba sokuxolelwa kokungakwazi ukuhlawula imali emiselweyo ekubhekiswa kuyo kwicandelwana (16), iGosa eliPhezulu lesiGqeba linakho ukumxolela liyamkele intlawulo efike emva kwexesha ekuthethwa ngayo ngomhla oza kugqitywa liGosa eliPhezulu lesiGqeba, kodwa oku kuxhomekeke kwintlawulo yesohlwayo se-100% yalo mali. 15 20

(20) Ukuba lo mnikazi phepha-mvume kuthethwa ngaye uyafa, uyatshona okanye kukho ubungqina obusuka enkundleni bokuba akakwazi ukuphatha imicimbi yakhe, okanye njengenkampani, ingxowa, ishishini elikhulu, okanye ishishini elincinci utshonile ngosuku oluphambi komhla wokuqwalaselwa kwesicelo sokukhutshelwa, umabi-mafa, umgcini-mafa, umphathi-mafa okanye ophethe umcimbi wokubhangisa, lowo ufanelekile kubo, angadlala indima ngokwamagunya namalungelo lo mntu, nkampani, ngxowa shishini, ebenokubanawo ukuba bekungafikanga ukufa, atshone okanye abhange. 25

(21) IsiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala sinakho, ngokokubona kwaso, ukusivuma isicelo sokutshintshwa sisinike umabi-mafa, umgcini-mafa, umphathi-mafa okanye lowo uphetha umcimbi wokubhangisa okanye omnye umntu isiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala sona esimbona efanelekile. 30

Ukususwa kwephepha-mvume

66. (1) Iphepha-mvume lotywala lethutyana okanye iphepha-mvume lotywala lamatheko akhethekileyo alinakususwa kwizakhiwo ezenzelwe lona lisiwe kwesinye. 35

(2) Umnikazi phepha-mvume, ngaphandle komntu onephepha-mvume lotywala lethutyana nephepha-mvume lotywala lamatheko akhethekileyo, unakho nanini na ukufaka isicelo sokususwa, nokuba oku kusionxina okanye kokwethutyana, kwephepha-mvume kwisakhiwo elenzelwe sona sisiwe nakwisiphina isakhiwo esikwalapha ePhondweni. 40

(3) IBhodi kufuneka, ngendlela ecacisiweyo, yazise igosa elifanelekileyo lezotywala umcimbi wamaphepha-mvume, ngesicelo lifune ingxelo kuye, njengoko kumiselwe, apho ukuvunywa kwesicelo kuza kuchaphazela ukususwa kwephepha-mvume liye kwenye indawo ephantsi kwelinye igosa lezotywala elonyuliweyo, iBhodi kufuneka, ngendlela emiselweyo, yazise igosa lezotywala elonyuliweyo iphepha-mvume elo liza kususwa lisiwe kuyo, ngesicelo icele nengxelo kuye, njengoko kumiselwe. 45

(4) IsiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala kufuneka siqwalasele isicelo ngasinye sokususwa kwephepha-mvume kwaye sinakho —

(a) ukusikhaba isicelo; okanye 50

(b) sisivume isicelo.

(5) IBhodi kufuneka, lingaqithanga ixesha elimiselweyo emva kokuba isiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala sisivumile isicelo sokususwa kwephepha-mvume, kodwa oku kuxhomekeke kwicandelwana (10), sazise umfakisicelo ngokubhaliweyo ngokuba isicelo sakhe sivunyiwe. 55

(6) IBhodi kufuneka, emva kokuba kuhlululwe imali emiselweyo zingaphelanga iintsuku ezimashumi amathandathu (60) emva kokukhutshwa kwesaziso ekubhekiselwa kuso kwicandelwana (5), ikhuphe iphepha-siqinisekiso sokususwa isinike umnikazi phepha-mvume ngendlela emiselweyo.

(7) Ukuba umnikazi phepha-mvume akakwazi ukuhlawula iimali ekuthethwa ngazo kwicandelwana (6), isicelo siza kuphelelwa, kodwa oku kuxhomekeke kwicandelwana (8)

(8) Umnikazi phepha-mvume unakho, singaphelanga isithuba seentsuku ezingamashumi amathandathu (60) emva kokuphela kwexesha ekuthethwa ngalo kwicandelwana (6), ukufaka isicelo esibhalwe phantsi kwiGosa eliPhezulu lesiGqeba sokuxolelwa ngokungakwazi ukuhlawula iimali ezimiselweyo ekuthethwa ngazo kwicandelwana (6), iGosa eliPhezulu lesiGqeba lingamxolela ngokungakwazi ukwenza oku liyamkele intlawulo efika emva kwexesha yemali exeliweyo ngomhla oza kugqitywa liGosa eliPhezulu lesiGqeba, kodwa oku kuxhomekeka kwintlawulo yesohlwayo esili-100% yaloo mali.

(9) Iphepha-siqinisekiso sokususwa lixhomekeke kwimiqathango ecaciswe kwiphepha-siqinisekiso enyanzeliswa liGosa eloNyuliweyo okanye isigqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala, lowo ufanelekileyo, ngokokubona kwakhe.

(10) IGosa eloNgameleyo linakho nanini na emva kokukhutshwa kwephepha-siqinisekiso sokususwa, ngesaziso esisiwe okanye esinikwe umnikazi phepha-mvume ekuthethwa ngaye, ukurhoxisa okanye litshintshe nawuphi na umqathango onyanzeliswa lilo okanye isigqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala phantsi kweli candelwana (9).

(11) Isiphumo sokukhutshwa kwephepha-siqinisekiso lokususa kukuba umnikazi phepha-mvume unakho ngokusisigxina okanye ngokwexeshana eligqitywe liGosa eloNgameleyo okanye isigqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala, lowo ufanelekileyo kubo, nelicaciswe kwiphepha-siqinisekiso, ukuba aqhube ushishino elihambelana nemiqathango ekwiphepha-mvume, kwizakhiwo, izicwangciso zaso zokwakhiwa ezaziphunyezwe liGosa eloNgameleyo okanye isigqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala, lowo ufanelekileyo kubo, kodwa ezi zakhiwo azinakho, ngokwephepha-mvume elifakelwa esi sicelo kuthethwa ngaso, ukuquka indawo okanye iindawo yena ngokunokwakhe agqibe ukuba zingaqukwa.

(12) Apho iphepha-siqinisekiso sokususwa sivumela ukususwa kwephepha-mvume ixesha elimiselweyo, iGosa eloNgameleyo linakho nanini na phambi kokuphela kwelo xesha, xa umnikazi phepha-mvume ekuthethwa ngaye efake isicelo —

(a) ukulandisa elo xesha; okanye

(b) ukulirhoxisa iphepha-siqinisekiso.

(13) Ukuba isicelo sokususwa kwephepha-mvume sivunyiwe sisiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala sivunyelwa izakhiwo ezingekakhiwa, okanye izakhiwo ezisafuna ukuqhaqhwa zilungiswe, ukufakelwa okanye ukudilizwa zakhiwe ngokutsha ukuze zikulungele eziza kusetyenziselwa kona ngokwephepha-mvume, iBhodi kufuneka, kwisaziso ekubhekiswa kuso kwicandelwana (5), iyalele umnikazi phepha-mvume ukuba azithobele ezo meko okanye iimfuneko, ekubhekiswa kuzo kwisaziso, ngokuphathelele nezo zakhiwo ziza kukhonjwa liGosa eloNgameleyo, lingaphelanga elo xesha ligqitywe liGosa eloNgameleyo.

(14) IGosa eloNgameleyo linakho nangaliphi na ixesha emva kokukhutshwa kweso saziso, kwisicelo somfaki-sicelo ekubhekiswa kuso —

(a) ukurhoxisa okanye ukutshintsha imeko okanye umqathango omiselwe phantsi kwecandelwana (13)

(b) ukwandisa ixesha eligqitywe phantsi kwecandelwana (13);

(c) ukwandisa ixesha eligqitywe landiswa phantsi komhlathi (b) ngokuphathelele nezakhiwo ezingekakhiwa ngethuba kukhutshwa isaziso, ukuba uzonzile ukuba ubuninzi besakhiwo sele bakhiwe; okanye

(d) ukuphumeza isicwangciso sesakhiwo esitshintshiweyo ngokwezi zakhiwo.

(15) Ixesha elimiswe phantsi kwecandelwana (13) okanye ixesha ekugqitywe laze landiswa phantsi kwecandelwana (14) (b), leyo kuyiyo, alinakuba ngaphezulu kwiinyanga ezingamashumi amabini anane (24), kwaye ixesha elandiswe okanye liphinde landiswa phantsi kwecandelwana (14) (c), leyo kuyiyo, alinakuba ngaphezulu kwiinyanga ezilishumi elinambini (12).

(16) Xa iGosa eloNgameleyo laniselikile zizakhiwo isaziso esikhutshelwe zona phantsi kwecandelwana (13), kwaye zakhiwe ngokwesicwangciso sesakhiwo ebisiphunyezwe liGosa eloNgameleyo okanye sisiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala, lowo ufanelekileyo kubo, yaye imiqathango neemeko ezimiselwe liGosa eloNgameleyo ithotyelwe kwaye nezakhiwo zikulungele ukwenza le nto bezilungiselelwe yona ngokwephepha-mvume ekubhekiswa kulo, iBhodi kufuneka ikhuphe iphepha-siqinisekiso sokususwa ngokwecandelwana (6)

(17) Ukuba iphepha-siqinisekiso lokususwa alikhutshwanga phambi kokuphelelwa kwexesha elimiselwe phantsi kwecandelwana (13) okanye elandisiweyo phantsi kwecandelwana (14)(b) okanye liphinde landiswa kwakhona phantsi kwecandelwana (14)(c), leyo ifanelekileyo kuzo, isaziso ekubhekiswa kuso siyaphelelwa size isicelo sokususwa kwephepha-mvume sithathwe ngokuba khangе sinikezelwe. 5

Ukushiywa kwezakhiwo nokufa okanye ukungakwazi ukusebenza kwephepha-mvume

- 67.** (1) IsiGqeba sokuNikezelwa kwamaPhepha-mvume oTywala sinakho, ukuba sizonezile ukuba —
- (a) ishishini elinephepha-mvume lishiyiwe ngumnikazi phepha-mvume; okanye 10
- (b) umnikazi phepha-mvume ngumntu ochazwe kwicandelwana (3), kwaye umgcini-mafa, lowo uphatha imicimbi enje, umphathi-mafa, umabi-mafa okanye lowo uchophela ukubhangiswa akakonyulwa, ukonyula umntu uza kugcina iphepha-mvume aqhube ushishino olunephepha-mvume kude konyulwe umgcini-mafa, oza kuphatha lo mcimbi, umphathi-mafa, umabi-mafa okanye oza kuchophela ukubhangiswa, okanye xa ilishishini elisuke latyalwa nje, umphathi. 15
- (2) Umntu owonyulwe ngokwemigaqo yecandelo (1)(b) uthathwa ngokuba ungumnikazi phepha-mvume.
- (3) Ukuba umnikazi phepha-mvume uyafa, okanye uyabhanga, okanye unikezelwa kwabomthetho okanye kufunyenwe ingxelo ethi akakwazi ukuphatha imicimbi yakhe esuka ezinkundleni, okanye ukuba yinkampani, ishishini eliphakathi litshonile —
- (a) iphepha-mvume lixhomekeka kumgcini-mafa welifa longasekhoyo, kochophela ishishini elitshonileyo, kumphathi wabomthetho, kumabi-mafa okanye kochophela ukubhangisa, loo meko kuyiyo, ukusuka kumhla wokonyulwa. 25
- (b) umgcini-mafa welifa longasekhoyo, lowo uchophela ishishini elitshonileyo, umphathi wabomthetho, umabi-mafa okanye lowo uchophela ukubhangisa angaqhuba ishishini elinephepha-mvume ngendlela enye kwaye abotshelwe yimiqathango efana neyomnikazi phepha-mvume ukuba ebengasutywanga kukufa, atshone okanye abhange; kwakunye 30
- (c) umgcini-mafa welifa longasekhoyo, lowo uchophela ishishini elitshonileyo, umphathi wabomthetho, umabi-mafa okanye lowo uchophela ukubhangisa angafaka isicelo sokukhutshelwa kwephepha-mvume ngokwemigaqo yecandelo 65 kwaye ngokwesi sicelo uza kuthathwa njengomnikazi phepha-mvume. 35

ISAHLUKO 10

IZIBHENO NOVANDLAKANYO

Izibheno nezicelo zovandlakanyo eziya kwiSigqeba seZibheno

- 68.** (1) ISigqeba seZibheno kufuneka siqwalasele nasiphi na isibheno okanye isicelo sovandlakanyo ngaso nasiphi na isigqibo seSigqeba seeLayisenisi zoTywala ngokwemigaqo yecandelo 20(3). 40
- (2) ISigqeba seZibheno sisenokusiqinisekisa isigqibo eso okanye umyalelo lowo sisukela kuwo isibheno eso okanye isicelo sovandlakanyo eso, ngokokufuna kweemeko. 45
- (3) Umfaki-sicelo okanye lowo uchaphazelekayo ongaxolanga sisigqibo seSigqeba seeLayisenisi zoTywala usenokuthi, lingaphelanga elo xesha libekiweyo emva kokuba efumene izizathu zesigqibo seSigqeba seeLayisenisi zoTywala, angenise isaziso kwiSigqeba seeLayisenisi zoTywala sokuba uyabhena okanye ucela uvandlakanyo, ngokwendlela ebekiweyo yokwenza oko. 50
- (4) Isibheno okanye uvandlakanyo kufuneka luchotshelwe ngokungathi sisibheno esingeniswe kwiNkundla ePhakamileyo kubhenwa ngesigwebo senkundla kamantyi kwityala lembambano kwaye nawo nawuphi na umthetho osebenza kwisibheno sembambano esilolo hlobo, uya kuthi usebenze, kwenziwe ke ezo nguqu zithe zaba yimfuneko. 55
- (5) Ngaphandle kokuba umfaki-sicelo okanye lowo uchaphazelekayo ebethe wakhululwa kwimfuneko yokuba ahlawule intlawulo yesibambiso ngokwemigaqo yecandelwana (6), umntu ongaxolanga sisigqibo sesiSigqeba seeLayisenisi zoTywala

kufuneka athi ngeli xesha angenisa isibheni okanye isicelo sovandlakanyo ngokwemigaqo yecandalo (3), ahlawule eso sixamali sibekiweyo njengentlawulo yesibambiso intlawulo leyo eya kukhawulelana neendleko esinokuthi singene kuzo iSigqeba seeLayisenisi zoTywala okanye lowo ungumchasi.

(6) ISigqeba seZibheni, sisenokuthi, ngokucelwa ngumfaki-sicelo okanye ngulowo uchaphazelekayo ungaxolanga sisigqibo seSigqeba seeLayisenisi zoTywala, sisithobe esi sixa sentlawulo yesibambiso okanye simkhulule umfaki-sicelo okanye lowo uchaphazelekayo kwimfuneko yokuhlulwa intlawulo yesibambiso. 5

(7) Imali ethe yahlawulwa njengentlawulo yesibambiso ngokwemigaqo yeli candelo kufuneka ihlawulwe kwiGosa eliLawulayo eliyiNtloko, eliya kuthi ke lona liye kuyifaka ebhankini kwiakhawunti eyodwa, apho ke iya kulindiselwa isiphumo sesibheni okanye sovandlakanyo, apho ke aya kuthi ahlawule ngokomyalelo onikwa siSigqeba seZibheni. 10

(8) ISigqeba seZibheni sisenokuwukhupha loo myalelo ngokwentlawulo yeendleko zamaqela la achaphazeleka kule nkqubo okanye ezeSigqeba seeLayisenisi zoTywala, ngokokubona kwaso kwiimeko ezo. 15

(9) Umfaki-sicelo okanye lowo uchaphazelekayo ungaxoliswayo sisigqibo seSigqeba seeLayisenisi zoTywala usenokuya kuvela ngokwakhe phambi kweSigqeba seZibheni okanye usenokuya kumelwa apho ligqwetha lejaji okanye nguye nawuphi na omnye umntu oye kuvela egameni lakhe. 20

(10) Ukuba ngaba umntu, asakuba enikiwe isaziso ngokufanelekileyo sokuba abekhona kwindibano yeSigqeba seZibheni, uyasilela ukuya kuloo ndibano okanye uyahlala angezi engakhange afumane mvume kwiSigqeba seZibheni, indibano leyo isenokuqhutywa ngaphandle kwakhe okanye iSigqeba seZibheni sisenokuthi sithathe nawuphi na amanye amanyathelo esiwabona efanelekile kunjalo nje enobulali kuloo meko. 25

ISAHLUKO 11

UTHOTYELO

Izaziso zothotyelo

69. (1) Umhloli usenokuthi akhuphe isaziso sothotyelo asise kulowo ungumnini-layisenisi okanye nawuphi na umntu olawula amasango lawo anikwe ilayisenisi, esiyalela loo mntu ukuba makayithobele imiqathango yalo Mthetho okanye imiqathango yelayisenisi leyo. 30

(2) Isaziso sothotyelo kufuneka sicacise—

(a) imiqathango yalo Mthetho okanye yelayisenisi ekufuneka ukuba mayithotyelwe; 35

(b) loo nto yenziweyo okanye ingenziwanga ikukungathobeli;

(c) amanyathelo afanele kuthathwa ukuze kube kuyathotyelwa;

(d) umhla ekufuneka kube kuthotyelwe ngawo; kunye (e) neziphumo okunokuthi kube nazo ukungathobeli. 40

(3) Igosa lotywala elimiselweyo lisenokuthi, xa kunokwenzeka kungabikho mhloli ufumaneka kwangoko, lisikhuphe lisihambise esi saziso sikhankanywe kwicandelwana (1), kwaye kufuneka ukuba lilazise iGosa eliLawulayo eliyiNtloko ngoko kukhutshwa nokuhanjiswa kweso saziso ngaloo mhla ubekiweyo okanye kwangaphambi kwawo. 45

(4) Umhloli okanye igosa elimiselweyo, ngokwalowo wenza lo msebenzi, lisenokuthi ngokucelwa ngulo mntu uhanjiselwa isaziso sothotyelo, lilandise ixesha lothotyelo ngokuthi likhuphe esinye isaziso sothotyelo esenziwe izilungiso. 50

(5) Umyalelo wesaziso sothotyelo uhlala uhleli de kufike laa mhla ubekelwe uthotyelo okanye lowa welo xesha lithe landiswa, okanye umhla athe umhloli okanye igosa elimiselweyo lakhupha ngawo isiqinisekiso sothotyelo, nokuba ngowuphi kule mihla othe wafika kuqala. 50

(6) Ukuba ngaba lo mntu uthe wakhutshelwa isaziso uye wasithobela, umhloli okanye igosa elimiselweyo, ngokwalowo uphethe lo mcimbi, kufuneka likhuphe isiqinisekiso sothotyelo. 55

(7) Umntu othe wakhutshelwa isaziso sothotyelo usenokuthi, ngokwendlela ebekiweyo ngumthetho, angenise phaya kumhloli okanye kwigosa lotywala elimiselweyo, ngokwalowo uphethe lo mcimbi, inkcazo ephikisa esi saziso achaze nemihlaba asiphikisa phezu kwayo isaziso esi. 55

(8) Umhloli okanye igosa lotywala elimiselweyo, ngokwalowo uphethe lo mcimbi, elamkela le nkcazo ikwicandelwana (7) kufuneka, lingadlulanga ixesha elimisiweyo 60

ngumthetho, lingenise esi saziso sothotyelo, le nkcazo ikhankanywe kwicandelwana (7) kunye nazo naziphi na ezinye iimpepha azibona zifanelekile, kwiGosa eliLawulayo eliyiNtloko eliya kuthi ke lona lithathe isigqibo malunga nokuba le nto yenziweyo okanye ingenziwanga ikhankanywe kwicandelwana (2)(b) ikufanele na okanye ayikufanelanga ukukhutshelwa isaziso sothotyelo. 5

(9) IGosa eliLawulayo eliyiNtloko lisenokuthi, xa libona ukuba ukukhutshwa kwesaziso sothotyelo bekungafanelekanga, lisirhoxise, okanye, ukuba libona sifanelekile, liyalele ukuba isaziso sothotyelo masithotyelwe ngomhla esifanele ukuba sigqitywe ngawo ngokwemigaqo yecandelwana (2)(d) kanye ngaloo mhla usemva koko lithe lawubeka. 10

(10) IGosa eliLawulayo eliyiNtloko lisenokuthi lo msebenzi ukhankanywe kwicandelwana (9) liwunikezele komnye umsebenzi weBhodi le.

(11) Kulityala ukusilela ekuhambeni ngokomyalelo wothotyelo.

(12) Ubungqina bokungasithobeli isaziso sothotyelo kwindibano yeSigqeba seeLayisenisi zoTywala, bubungqina bokuba sikhona isigqitho esenziweyo okanye ukutyeshelwa komqathango welayisenisi ocaciswe kwisaziso sothotyelo. 15

Ukuvalwa kwamasango elayisenisi yotywala

70. (1) Umhloli okanye igosa lotywala elimiselweyo, okanye naliphi na ipolisa elikwinqanaba lomhloli okanye ngentla kwalo, lisenokuthi xa kuthe kwenzeka okanye kwangathi kuza kwenzeka ubudlova basesidlangalaleni apha kumasango anelayisenisi, liyalele umnini welayisenisi okanye nawuphi na umntu olawula la masango anelayisenisi, ukuba awavale loo masango isithuba esingadlulanga kweso siseleyo kwixesha lokuvula ngaloo mini. 20

(2) Umnini welayisenisi okanye lowo ulawula loo masango anelayisenisi, kufuneka athi asakuba efumene lo myalelo ukwicandelwana (1), akhawuleze awuthobele, kwaye ke ukuba ngaba uyasilela ukukwenza oko, lowo mntu ebenike loo myalelo usenokuthi athathe nawaphi na amanyathelo okanye asebenzise okanye ayalele ukuba makusetyenziswe naluphi na unyanzeliso olufanele imeko leyo lokuba avalwe la masango. 25

(3) Nawuphi na umyalelo othe wanikwa phantsi kwecandelwana (1), usenokuthi nanini na urhoxiswe— 30

- (a) ligosa lotywala elimiselweyo, ngumhloli okanye lipolisa elo belithe lawunika lo myalelo;
- (b) xa loo myalelo ubunikwe lipolisa okanye lipolisa elikwinqanaba eliphezulu; okanye 35
- (c) siSigqeba seeLayisenisi zoTywala.

Imiyalelo yexeshana

71. (1) ISigqeba seeLayisenisi zoTywala sisenokukhupha umyalelo wexeshana omisa ilayisenisi xa kunokuthi kubekho isicelo esivela kumhloli okanye igosa elimiselweyo lotywala, ukuba kukho umngcipheko wempilo, kwintlalontle okanye kukhuseleko loluntu ekuhlaleni. 40

(2) Isicelo esifakwe ngokwecandelwana (1) sisenokungamkelwa ngaphandle kokuba—

- (a) sixhaswa yinkcazo efungelweyo echaza konke okunxulumene nomcimbi lo;
- (b) kungeniswe ubungqina bokuba isicelo esi nale nkcazo ifungelweyo isixhasayo zingeniswe kumnini welayisenisi kwakwiiyure ezingamashumi amane anesibhozo (48) phambi kokungeniswa kwesicelo; nokuba 45
- (c) iyakuyacaca apha kwisicelo esi ukuba lo mcimbi ungxamisekile.

(3) Umyalelo okhutshwe ngokwemigaqo yecandelwana (1) kufuneka uhanjise kumnini welayisenisi ngokwaloo ndlela kuyalelwa ngayo siSigqeba seeLayisenisi zoTywala kwaye uqala ukusebenza ngaloo mhla nangelo xesha uhanjise ngalo. 50

(4) Umyalelo okhutshwe ngokwecandelwana (1) kufuneka ubeke umhla afanele kuvela ngawo umnini welayisenisi phambi kweSigqeba seeLayisenisi zoTywala ukuya kunika isizathu sokuba kutheni na umyalelo lowo ufanele ukuba ujikwe.

(5) Umnini welayisenisi usenokuthi, phambi kwalo mhla ubekiweyo kwicandelwana (4), angenise isaziso sokuwuchasa kwiSigqeba seeLayisenisi zoTywala, kwaye kufuneka ukuba emva koko angenise inkcazo efungelweyo acacisa ngayo imihlaba asichasa phantsi kwayo isicelo esi, kunjalo nje kwangelo xesha linye angenise ikopi 55

yeso saziso neyaloo nkcazo ifungelweyo kumhloli okanye kwigosa lotywala elimiselweyo eli likhankanywe kwicandelwana (1).

(6) Umnini welayisenisi usenokuthi nanini na phambi kwalo mhla ubekwe kwicandelwana (4) afake isicelo kwiGosa eLongameleyo sokuba umhla wokuchotshelwa komcimbi lowo mawuziswe ngaphambili, aze kwangelo xesha lineye angenise ikopi yeso sicelo kumhloli okanye kwigosa lotywala elimiselweyo eli likhankanywe kwicandelwana (1). 5

(7) IGosa eLongameleyo lisenokuthi liyalele ukuba umhla wempendulo mawuziswe ngaphambili.

(8) Ngomhla wokuchotshelwa kwesicelo iSigqeba seeLayisenisi zoTywala sisenokuwukhaba okanye siwuqinisekise umyalelo wexeshana, ngokwezilungiso ezo zenziweyo kuwo, ngokokubona kwaso kufanelekile. 10

Ukumiswa okwexeshana, ukutshitshiswa nokuphelelwa kweelayisenisi

72. (1) Ilayisenisi ethe yamiswa okwexeshana ngokwemiqathango yoMthetho lo ihlala isemthethweni ngeenxa zonke, ngaphandle nje kokuba umnini welayisenisi akanakubuthengisa utywala ngayo ngeli xesha isamisiweyo. 15

(2) Ilayisenisi etshitshisiweyo siSigqeba seeLayisenisi zoTywala ayikho mthethweni ukusukela kuloo mhla itshitshiswe ngawo okanye kuloo mhla uthe wabekwa siSigqeba seeLayisenisi zoTywala.

(3) Ilayisenisi ephelweyo ngokwemigaqo yecandelo 62, 63 okanye 64 ayikho mthethweni ukusukela kuloo mhla wokuphelelwa kwayo. 20

(4) Umnini welayisenisi emisiweyo okwexeshana, etshitshisiweyo okanye ephelweyo usenokuthi zingaphelanga iintsuku ezingamashumi amathathu (30) imisiwe, itshitshisiwe okanye iphelele, abuthengise ngefandesi eqhutywa ngunofandesi onelayisenisi nabuphi na utywala obebukho kuloo masango anelayisenisi ngaloo mhla wokumiswa okanye wokutshitshiswa okanye wokuphelelwa. 25

ISAHLUKO 12

UQINISEKISO LOKUTHOTYELWA KOMTHETHO

Ukumiselwa kwamagosa otywala amiselweyo nabahloli nemisebenzi yabo

73. (1) UMkhomishinala waMapolisa wePhondo leNtshona Koloni usenokuthi, ngokuphathelele kwisikhululo samapolisa ngasinye, amisele naliphi na ipolisa elikwinqanaba lobuhloli okanye ngaphezulu, ukuba lenze imisebenzi yegosa lotywala elimiselweyo ngokwemigaqo yalo Mthetho. 30

(2) Ipolisa elithe labekwa njengepolisa elimiselweyo ngokwemigaqo yecandelo 139 loMthetho oyiLiquor Act, 1989 (uMthetho 27 ka-1989) lonyulwe njengepolisa elimiselweyo, liba ligosa lotywala elimiselweyo ngokwemigaqo yalo Mthetho, kwaye lithathwa ngokuba libekwe ngokwemigaqo yecandelwana (1). 35

(3) UMkhomishinala waMapolisa wePhondo leNtshona Koloni usenokuthi nanini na akutshitshise oku kubekwa kwenziwe okanye kuthathwa ukuba kwenziwe ngokwecandelwana (1). 40

(4) IBhodi isenokubeka nawuphi na umntu oqeshwe yiBhodi ukuba abe ngumhloli ngokwalo Mthetho.

(5) UMkhomishinala kufuneka ukuba xa emisela igosa lotywala elimiselweyo ngokwecandelwana kunye neBhodi kufuneka ukuba xa ibeka umhloli ngokwecandelwana (4), ikhuphe isiqinisekiso sokubekwa okanye sokumiselwa esisayinwe nguMkhomishinala okanye liGosa eliLawulayo eliyiNtloko egameni leBhodi, ngokwaloo mntu uphethe lo mcimbi. 45

(6) Igosa lotywala elimiselweyo okanye umhloli kufuneka ukuba xa esenza imisebenzi yakhe ngokwemiqathango yalo Mthetho, akhuphe ubungqina bokubekwa kwakhe njengegosa lotywala elimiselweyo okanye njengomhloli, xa athe wacelwa nguye nawuphi na umntu. 50

(7) Igosa elimiselweyo okanye umhloli kufuneka—

(a) ukuba ngokuphathelele kuso nasiphi na isicelo esenziwe ngokwemiqathango yalo Mthetho, enze ingxelo kwiSigqeba seeLayisenisi zoTywala ngayo nayiphi na imiba ebekiweyo ngumthetho okanye engaba, ngokokubona kwegosa okanye komhloli, ifanele ukuthathelwa ingqwalaselo xa kuqwalaselwa esi sicelo; 55

- (b) ukuba, ngokucelwa siSigqeba seeLayisenisi zoTywala, anike ingxelo okanye anike naziphi na iinkcukacha ezinxulumene nomcimbi lowo, xa iSigqeba seeLayisenisi zoTywala sithe sacela njalo;
- (c) ukuba, ngokukhawuleza asakuba efumene iinkcukacha ezilolo hlobo azise iGosa eliLawulayo eliyiNtloko ngokusilela komnini welayisenisi ekuthobeleni imiqathango yelayisenisi yakhe, eyesaziso sothotyelo okanye eyoMthetho lo; 5
- (d) ukuba enzele iGosa eliLawulayo eliyiNtloko ingxelo xa umnini welayisenisi athe akakufanela okanye wafunyaniswa engakufanelanga ukuba nelayisenisi;
- (e) ukuba unoluvo lokuba la masango anelayisenisi ashiyiwe okanye akasakufanelanga ukuba makasetyenziswe njengeshishini elinelayisenisi, kufuneka enzele iGosa eliLawulayo eliyiNtloko ingxelo; nokuba 10
- (f) ukuba umnini welayisenisi uthe wabanjelwa isigqitho solwaphulo-mthetho kufuneka azise iGosa eliLawulayo eliyiNtloko ngohlobo lwesigqitho eso nangeemeko zokwenzeka kwaso nangesigwebo eso. 15

Amagunya amagosa otywala amiselweyo nabahloli

74. (1) Ngokuthathela ingqalelo icandelo 75, igosa lotywala elimiselweyo okanye umhloli usenokuthi xa esenza umsebenzi wakhe—

- (a) ngawo nawaphi na amaxesha afanelekileyo angene—
- (i) kuwo nawaphi na amasango anelayisenisi; 20
- (ii) kuwo nawaphi na amasango enzelwe isicelo ngokwemigaqo yalo Mthetho; kunye
- (iii) nakuwo nawaphi na amasango okanye kuso nasiphi na isithuthi xa enesizathu esimkrokrisa ukuba kungenzeka ukuba kuthi kanti kugcinwa okanye kuthengiswa utywala kuwo okanye kuyo ngendlela ehamba nxamnye nemigaqo yalo Mthetho, aze ke enze naluphi na uphando, abuze nayiphi na imibuzo okanye enze naluphi na uhlolo, ngokokubona kwakhe kufanelekile; 25
- (b) nanini na, naphi na acele nawuphi na umntu ukuba ambonise ilayisenisi yakhe kwangoko okanye ngaloo mhla lithe igosa lotywala okanye umhloli wawubeka, okanye amarekhodi okanye ezinye iimpepha nje anazo okanye eziselugcinweni lwakhe okanye eziphantsi kolawulo lwakhe umntu lowo okanye ke omnye umntu osebenza egameni laloo mntu; 30
- (c) ahlole naziphi na iimpepha ezikhankanywe kumhlathi (b), enze iikopi zazo okanye acaphule kuzo, aze ke acele lo mntu kuthethwa ngaye kulo mhlathi ukuba anike inkcazelo ngayo nayiphi indawo kuzo; 35
- (d) athathe asuse nantoni na ukuba ngaba ngokokubona kwakhe isenokuba bubungqina betyala ngokwalo Mthetho, okanye botyeshelo lwawo nawuphi na umqathango welayisenisi;
- (e) abuze umnini welayisenisi okanye abaqeshwa bakhe, umfaki-sicelo, okanye nawuphi omnye umntu olapha kula masango anelayisenisi ukuba ngaba ukrokrela ukuba umqeshwa lo, umfaki-sicelo okanye umntu lo unalo naliphi na iphepha okanye unolawulo lwalo naliphi na iphepha elinokufuneka kulo mcimbi awuphandayo; kwaye 40
- (f) ayalele ukuba nawuphi na umnini welayisenisi okanye umqeshwa wakhe aye kuvela phambi kwakhe ngexesha athe walibeka nakwindawo athe wayixela aze kuphendula imibuzo ngomcimbi lowo uphandwayo. 45
- (2) Nawuphi na umntu owongamele la masango kuthethwa ngawo kwicandelwana (1) kufuneka anike naluphi na uncedo olungenabunzima olunokuthi lucelwe ligosa lotywala elimiselweyo okanye ngumhloli. 50
- (3) Nawuphi na umntu obuzwa imibuzo ligosa lotywala elimiselweyo okanye ngumhloli ngokwemigaqo yalo Mthetho kufuneka ukuba aqale axelelwe ngamalungelo akhe awanikwa ngumgaqo-siseko phambi kokuba kuqaliswe ngemibuzo, kwaye nayiphi na impendulo enikwa nguloo mntu kufuneka ibe yinyani, ayinike kangangoko ekwazi. 55
- (4) Impendulo okanye inkcazo enikwa igosa lotywala elimiselweyo okanye umhloli isenokungasetyenziswa okanye isenokungamkelwa xa kuxoxwa ityala lalowo ubeyinikile, ngaphandle kokuba kuxoxwa ityala lomntu eliphathelele kwisityholo esimalunga—
- (a) nokuthathwa kwenkcazo efungelweyo okanye koqinisekiso; 60
- (b) nokunikwa kwenkcazo ebubuxoki; okanye

- (c) nokusilela ukuphendula umbuzo osemthethweni ngokupheleleyo nangokwanelisayo.

Ukusetyenziswa kwamagunya okungena nokusetsha okanye ukuhlola amasango

75. (1) Igosa lotywala elimiselweyo okanye umhloli usenokuthi asebenzise ilungelo elikhankanywe kwicandelo 74 malunga nokungena nokusetsha okanye ukuhlola amasango, ukuba ngaba ugunyaziswa liphepha lesigunyazo elikhutshwe ngumantyi ngokwecandelwana (3). 5

(2) Umhloli okanye igosa lotywala elimiselweyo lisenokuthi xa lisebenzisa naliphi na igunya okanye lisenza nawuphi na umsebenzi ekuthethwa ngawo kwicandelwana (1), likhatshwe ligosa loxolo okanye ngamagosa oxolo. 10

(3) Umantyi usenokuthi akhuphe iphepha logunyaziso lokungena nokuhlola nawaphi na amasango, ukuba ngaba ngokwengcaciso ebhaliweyo nefungelweyo okanye eyenzelwe uqinisekiso, unaso isizathu sokukholelwa ukuba—

- (a) lo Mthetho awuthotyelwa; nokuba
 (b) ukungena nokuhlola kuyimfuneko, kunokuba luncedo eluntwini, ngeenjongo zokufumana iinkcukacha— 15
 (i) ezimalunga noko kusilela kuxelwayo ekuthotyelweni kwalo Mthetho; kwaye
 (ii) azinakho ukuba zifumaneke ngaphandle kokuba kungenwe kuloo masango. 20

(4) Igosa lotywala elimiselweyo okanye umhloli usenokuwasebenzisa la magunya akhankanywa kwicandelwana (1) nangaphandle kwephepha logunyaziso—

- (a) ngemvume yomnini okanye yomntu olawula loo masango;
 (b) ukuba kukho isaziso sothotyelo esingekafezekiswa nesasikhutshwe ngokwemigaqo yecandelo 69, ngeenjongo zokuqinisekisa ukuba ngaba isaziso eso sithotyelwe na; okanye 25
 (c) ukuba ngaba igosa lotywala elimiselweyo okanye umhloli unezizathu ezibonakalayo zokukholelwa ukuba—
 (i) iphepha logunyaziso liya kukhutshwa ngokwemiqathango yecandelwana (3) ukuba unokuthi enze isicelo salo; nokuba 30
 (ii) ulibaziseko ekufumaneni iphepha logunyaziso lungazidobalalisa iinjongo zoko kusetsha okanye zoko kuhlola.

(5) Xa lingena kumasango ngokweli candelo, igosa lotywala elimiselweyo okanye umhloli kufuneka—

- (a) azazise kulo mntu uphethe la masango; 35
 (b) ambonise loo mntu iphepha logunyaziso, ukuba likhona;
 (c) acacise igunya eluqhutywa phantsi kwalo uhlolo olo; kwaye
 (d) aluqhube uhlolo olo ngendlela eya kuthi ingabi naluphazamiso lungako kumnini welayisenisi nakubathengi/nakubaxhasi bakhe nakwishishini eli linelayisenisi. 40

(6) Igosa lotywala elimiselweyo okanye umhloli, xa ethatha nantoni ngokwemigaqo yeli candelo, kufuneka ukuba amnike irisithi loo mntu amthathela into okanye izinto ezichazwa kuyo izinto ezo zithathiweyo, amcacisele nesizathu sokuzithatha izinto ezo.

(7) Nayiphi na into ethathwa ngokwemigaqo yeli candelo kufuneka igcinwe ilondolozwe de ibe inkundla ikhuphe umyalelo malunga nendlela emayichithwe ngayo. 45

(8) Ngaphandle kokuba umnini welayisenisi okanye umntu amqeshileyo ophantsi kwakhe ngokwemigaqo yalo Mthetho uthe wabekwa ityala enkundleni okanye ubizelwe ukuba aye kuvela kwintlanganiso yeSigqeba seeLayisenisi zoTywala zingaphelanga iintsuku ezingamashumi amathathu (30) emva komhla wokuthathwa kwezinto, ezo zinto bezithathiwe kufuneka zibuyiselwe kumntu lowo bezithathwe kuye. 50

Amatyala ngokubanzi

76. Umntu—

- (a) (i) onxilileyo nowenza isiphithi-phithi kuwo nawaphi na amasango ekuthengiswa utywala kuwo; okanye
 (ii) onxilileyo kuyo nayiphi na indawo efikelelwa nguwonke-wonke; 55
 (b) othengisela okanye onika umntu onxilileyo utywala okanye othi ngoku angumnini welayisenisi okanye umntu ophethe amasango lawo, avumele umntu onxilileyo owenza isiphithi-phithi, ukuba ahlale apha emasangweni la;

- (c) othengisa okanye okhupha utywala obukwisikhongozelo esingahambi ngokwemigangatho nemiqathango ebekwe nguMphathiswa ngesaziso esikwiGazethi yePhondo;
- (d) othenga utywala kuye nawuphi na umntu esazi ukuba okanye enayo ngokwaneleyo imihlaba yokuba akrokrele ukuba loo mntu akanayo ilayisenisi okanye imvume yokuthengisa utywala ngokwemigaqo yalo Mthetho; 5
- (e) othengisela umntu utywala esazi ukuba okanye enayo ngokwaneleyo imihlaba yokuba akrokrele ukuba loo mntu uza kuphinda abuthengise obo tywala ngendlela engeyiyo le ivumelekileyo ngokwemigaqo yaloMthetho;
- (f) othi ngoku engumnini welayisenisi avumele ukuba la masango anelayisenisi asetyenziselwe njengomhadi wamahenyukazi okanye uhanjwe ngamahenyukazi athengisa ngemizimba; 10
- (g) othi ngoku engumnini welayisenisi, avumele umhambisi weziyobisi ezingekho mthethweni abe lapha kula masango anelayisenisi;
- (h) othi ngoku engumnini welayisenisi, avumele ukuthengiswa, ukusetyenziswa okanye ukubakho kwabaneziyobisi okungekho mthethweni apha kula masango bethengisa okanye besebenzisa; okanye 15
- (i) othi ngoku engumnini welayisenisi, okanye umntu osebenza egameni lakhe, afumane okanye abambe naliphi na iphepha okanye into ehambisekayo njengesibambiso okanye isiqinisekiso sokuhlululwa kwetyala eliphathelele ekuthengisweni kotywala, Wenza ityala . 20

Amatyala aphaathelele kwingcaciso/kwiinkcukacha

- 77.** Umntu othi, ngokuphathelele kwisicelo, kwisichaso okanye kumelo—
- (a) angenise okanye anike iingcaciso ayaziyo ukuba ibubuxoki okanye iyalahlekisa okanye angaziyo nokuba iyinyaniso na okanye ongenisa iphepha lobuqhetseba okanye ekuthiwa liyikopi yeliya latanci ngoku lingeyiyo 25
 - (b) ophendula nasiphi na isichaso okanye umelo okanye isikhalazo ngendlela ayaziyo ukuba ayiyonyaniso okanye iyalahlekisa okanye angaziyo nokuba iyinyaniso na; okanye
 - (c) othi ekuphenduleni umbuzo obuzwa ligosa lotywala elimiselweyo okanye ngumhloli, okanye ligosa loxolo, igosa likamasipala okanye siSigqeba seeLayisenisi zoTywala ungenisa okanye unika ingcaciso ayaziyo ukuba ibubuxoki okanye iyalahlekisa okanye angaziyo nokuba iyinyaniso na okanye ongenisa iphepha lobuqhetseba okanye ekuthiwa liyikopi yeliya latanci ngoku lingeyiyo, Wenza ityala. 35

Amatyala aphaathelele kwiintlanganiso zeSigqeba seeLayisenisi zoTywala nezeSigqeba seZibheni

- 78.** (1) Umntu—
- (a) othi ngoku aziswe ngokufanelekileyo ukuba makaye kuvela phambi kweSigqeba seeLayisenisi zoTywala, asilele ukukwenza oko ngokwakhe okanye ukuthumela omnye nawuphi na umntu wokummela okanye igqwetha okanye igqwetha lejaji; 40
 - (b) ovela phambi kweSigqeba seeLayisenisi zoTywala, kodwa ngaphandle kwemvume yeGosa eLongameleyo, akhethe ukuba emke kuloo ntlanganiso phambi kokuba igqitywe; 45
 - (c) othi ngoku azisiweyo entlanganisweni liGosa eLongameleyo ukuba makeze kwintlanganiso ngaloo mhla ithe yamiselwa wona, asilele ukubakho kuloo ntlanganiso;
 - (d) othi ngoku abiziweyo liGosa eLongameleyo ukuba eze kunika ubungqina ale okanye asilele ukukwenza oko; 50
 - (e) othi ngoku afungiswayo okanye enziswa uqinisekiso ale okanye ukufunga okanye ukwenza uqinisekiso;
 - (f) othi ngoku enze isifungo okanye uqinisekiso asilele ukuphendula imibuzo kangangoko ekwazi okanye anike ubungqina obububuxoki, esazi ukuba obo bungqina bububuxoki okanye buyalahlekisa; 55
 - (g) othi ngabom nangolunya aphazamise inkqubo yeSigqeba seeLayisenisi zoTywala; okanye
 - (h) ale ukumka entlanganisweni xa athe wayalelwa ukuba makenze njalo liGosa eLongameleyo, Wenza ityala.

- (2) Umntu othe wanikwa isaziso ngokufanelekileyo sokuba aye kuvela phambi kweSigqeba seeLayisenisi zoTywala kufuneka—
- (a) alazise iGosa eLongameleyo ngento ebhaliweyo kwakwiintsuku ezintlanu phambi kwalo mhla wokuya kuvela ukuba ngaba akazi kukwazi ukuphumelela ngaloo mhla; aze kananjalo 5
- (b) abandakanye nezizathu zoko kungaphumeleli kwakhe ukuya kuvela ngaloo mhla.
- (3) Utyeshelo okanye ukusilela ukuthobela icandelwana (2) kulityala.
- (4) Imiqathango yecandelwana (1) necandelwana (2) ibhekisele nakwiintlanganiso zeSigqeba seZibheno, kambe ke kwenziwe ezo nguqulelo zinokuthi zibe yimfuneko. 10

Amatyala amalunga namagosa otywala amiselweyo nabahloli

79. Umntu othi —

- (a) aphosise ngokuthi uligosa elimiselweyo lotywala okanye athi ungumhloli;
- (b) ophazamisana negosa lotywala okanye umhloli ekwenzeni umsebenzi wakhe;
- (c) owalayo okanye angakwazi ukuthobela umyalelo osemthethweni onikwe ligosa lotywala okanye umhloli; 15
- (d) xa ebuzwa ligosa elimiselweyo lotywala okanye umhloli, anike impendulo engeyiyo esazi ukuba uyaphosisa; okanye
- (e) angakwazi ukuthobela isicelo esinokuthobeleka esisuka kwigosa elimiselweyo lotywala okanye umhloli phantsi kwecandelo 74, unetyala. 20

Amatyala aphahelele kwizithuthi

80. (1) Umntu—

- (a) osela utywala esithuthini esiqhutywa okanye esimiswe kwindlela kawonke-wonke;
- (b) ovumela ukuselwa kotywala kwizithuthi esiqhutywa nguye okanye esiphantsi kolawulo lwakhe ngelixa iqhutywa kwindlela kawonke-wonke; okanye 25
- (c) ovumela utywala obukwisikhongozelo esivuliweyo sibe kwizithuthi ngelixa siqhutywa kwindlela kawonke-wonke, wenza ityala.
- (2) Icandelwana (1) alibhekiseli ekuselweni kotywala kwizithuthi esinelayisenisi yokuthengiswa nokuselwa kotywala. 30

Amatyala aphahelele kwiigaraji

- 81. (1)** Akukho tywala bunokuthengiswa okanye bunokukhutshwa okanye buselwe kwisiza esineshishini eliyigaraji ethengisela abantu ipetroli, idizili okanye nayo nayiphi na enye imveliso yepetroliyam.
- (2) Icandelwana (1) alibhekiselanga kumasango asele enelayisenisi. 35
- (3) Ngaphandle kwaphantsi kweemeko ezizodwa, iSigqeba seeLayisenisi zoTywala sisenokuthi sikhuphe ilayisenisi kula masango kuthethwa ngawo kwicandelwana (1).
- (4) Utyeshelo okanye ukusilela ekuthobeleni icandelwana (1) kulityala.

Ukusilela ukuthobela umyalelo weSigqeba seeLayisenisi zoTywala

- 82. (1)** Ukusilela komnini welayisenisi ukuthobela umyalelo weSigqeba seeLayisenisi zoTywala ngokuphathelele kulo layisenisi okanye kuloo masango anelayisenisi achaphazelekayo kulityala. 40
- (2) Ukuba ngaba umntu uyasilela ukuthobela umyalelo weSigqeba seeLayisenisi zoTywala, iSigqeba seeLayisenisi zoTywala sisenokuthi, emva kokuba senze uphando olufanelekileyo— 45
- (a) siyimise okwexeshana ilayisenisi leyo de ube uthotyelwe umyalelo lowo;
- (b) sibeke ifayini ekusenokuthi ukuhlawulwa kwayo kumiswe de ube uthotyelwe umyalelo lowo;
- (c) siwudlulisele emapoliseni loo mcimbi khona ukuze umsileli lowo abanjwe; okanye 50
- (d) siyitshitshise ilayisenisi leyo.

Uxanduva lwabangabameli

83. (1) Ukuba ngaba imanejala okanye iarhente okanye umqeshwa womnini welayisenisi wenza okanye amise ukwenza nayiphi na ebiya kuthi xa ithe yenziwa okanye ayenziwa ngumnini welayisenisi, ibe lityala ngokwemigaqo yalo Mthetho, kuthathwa ukuba umnini welayisenisi uyenzile okanye usilele ukuyenza, ngaphandle kwaxa— 5

- (a) umnini welayisenisi ethe waba nokuchaphazeleka, okanye ethe wakuvumela ukwenziwa okanye ukungenziwa kwaloo nto; naxa
- (b) loo nto yenziweyo okanye ingenziwanga ingekho lungelweni okanye gunyeni lengqesho yemanejala leyo, iarhente leyo okanye umqeshwa lowo. 10

(2) Into yokuba abe umnini welayisenisi ebeye wakhupha umyalelo onqanda ukwenziwa okanye ukungenziwa kwento, ayanelanga ekuboniseni ukuba uye wawathatha amanyathelo afunwayo licandelwana (1)(b).

(3) Xa umnini welayisenisi athe waba nobutyala bokwenziwa okanye bokungenziwa kwento ngomnye umntu ngokwecandelwana (1), lowo mntu naye unabo obo butyala ngokungathi nguye umnini welayisenisi. 15

(4) Imanejala, iarhente okanye umqeshwa akakhululwa kobunye ubutyala athe wabenza ngaphandle kobu abudibanele nomnini welayisenisi ngokwecandelwana (1).

Ukukhululwa kwiimfuneko

84. (1) Aba bantu balandelayo bayakhululwa kwiimfuno zemiqathango yalo Mthetho— 20

- (a) igosa elichazwa kwicandelo 1(1) loMthetho oyiCustoms and Excise Act ka-1964 (uMthetho 91 ka-1964), xa lisenza umsebenzi walo osesikweni;
- (b) unothimba okanye umqeshwa wakhe okanye nalo naliphi na igosa elisebenza ngokomyalelo wenkundla xa lisenza umsebenzi walo; 25
- (c) lo mntu ukhankanywe kwisaziso phantsi kwecandelo 10 loMthetho oyiLiquor Products Act ka-1989 (uMthetho 60 ka-1989), ngokuphathelele kwintengiso yesiselo somthendeleko phantsi kweso saziso; kunye
- (d) nomntu owenza okanye othengisa iyeza njengoko lichazwa kuMthetho oyiMedicines and Related Substances Act ka-965 (uMthetho 101 ka-1965). 30

(2) ISigqeba seeLayisenisi zoTywala sisenokuthi xa kuthe kwafakwa isicelo ngendlela efanelekileyo kwahlawulwa nentlawulo ebekiweyo ngumthetho, naxa iimeko zikuvumela oko, sivakalise ukuba lo Mthetho awusebenzi kwaba balandelayo, ngaphandle kwaloo miqathango sinokuthi siyixele—

- (a) umqokeleli wotywala; 35
- (b) umntu owenza okanye othengisa iziqholo ezinegrangqa okanye ezihluzwayo; kunye
- (c) nomntu owenza iwayini ekhaya engayenzeli kuyithengisa.

(3) ISigqeba seeLayisenisi zoTywala okanye iGosa eliLawulayo eliyiNtloko, lisenokuthi nanini na emva kokukhupha uvakaliso phantsi kwecandelwana (2), ngesaziso esihanjisiweyo okanye esingenisiweyo kumntu lowo ukhankanywa kuvakaliso—

- (a) ngokokubona kwalo, libeke nayiphi na imiqathango okanye imiqathango enokufakwa kweso saziso, eluza kuhamba ngayo uvakaliso olo;
- (b) litshithise okanye lenze izilungiso kuwo nawuphi na umqathango eliwubekileyo phantsi kweli candelo; okanye 45
- (c) lilutshitshise okanye lilwenze izilungiso uvakaliso olo.

Ubungqina

85. (1) Ukuba kwathi ekuxoxweni kwetyala okanye kwintlanganiso yeSigqeba seeLayisenisi zoTywala kwafunyaniswa kukho ubungqina bokuba umntu ongenayo ilayisenisi okanye ongavunyelwanga ukuba athengise utywala ngokwemigaqo yalo Mthetho okanye yawo nawuphi na omnye uMthetho— 50

- (a) unomqondiso okanye isaziso anaso kumasango akhe okanye kufutshane nawo esixela ukuba kukho utywala obuthengiswayo kuwo;
- (b) ukumasango amiswe ngendlela ebonisa ngaphandle kwamathandabuzo ukuba kuthengiswa utywala kuwo; 55

- (c) apha kumasango akhe okanye aphantsi kolawulo lwakhe unotywala obungaphaya komthamo ekungenakudlulwa kuwo ngokwemigaqo yecandelo 60 engakhange ayifumane imvume efunwa leli candelo; okanye
- (d) uthenge okanye ufumene utywala obungaphaya kwalo mthamo kungenakudlulwa kuwo ngokwemigaqo yecandelo 60 engakhange ayifumane imvume efunwa leli, Obo bubungqina obucacileyo bokuba uyabuthengisa utywala. 5
- (2) Ukuba ekuxoxweni kwetyala okanye kwintlanganiso yeSigqeba seeLayisenisi zoTywala—
- (a) kuye kwavela ubungqina obusisikhongozelo esingekavulwa esiphethe into elulwelo ekukho kuso neleyibhile okanye into exela umthamo wegrangqa kolo lwelo, obo bubungqina obucacileyo bokuba ulwelo olo lunalo eli grangqa lixeliweyo, kwaye ke ukuba ngaba elo grangqa lingaphaya kwe-1% ngokomthamo, olo lwelo lubutywala; 10
- (b) kuthe kwangeniswa ubungqina bezikhongozelo ezingaphaya kwesinye, iseso siyinxenye yesitokhwe okanye yengqokelela yezikhongozelo eziphetha utywala nezifunyenwe kwindawo enye ngexesha elinye, kwaye kwabonakaliswa izikhongozelo ezo zingaphezulu kwesinye ziphetha utywala, obo bubungqina obucacileyo ukuba zonke ezo zikhongozelo ziphetha utywala; 20
- (c) kuthe kwangeniswa ubungqina obuliphepha ekuthiwa liyikopi yelayisenisi, ngokuveliswa nje kwalo obo bubungqina belayisenisi okanye bemvume, kwaye nawuphi na umqathango okanye uqinisekiso oluhamba nelo phepha luthathwa ngokuba ngumqathango okanye luqinisekiso olubekwe ngokwemiqathango yalo Mthetho; 25
- (d) kuthe kwangeniswa njengobungqina inkcazo okanye isiqinisekiso ekuthiwa sisayinwe ngumhlalutyi okanye ngunokhemesti oqeshwe nguRhulumente weRiphabliki yoMzantsi Afrika, okanye oqeshwe yiyunivesiti okanye liziko lophando ngamayeza, elithe lenza uhlauto lolwelo okanye lwesabstenisi ebandakanyeka ekuxoxweni kwetyala okanye kwintlanganiso, obo bubungqina obaneleyo boko kuqulathwe yinkcazo leyo okanye sisiqinisekiso eso; okanye 30
- (e) kungeniswe ubungqina bokuba umnini welayisenisi otyholwa ngokutyeshela icandelo 54 uye wasilela ukufuna kumntu ongaphantsi kweminyaka yobudala elishumi elinesibhozo (18) nokuba— 35
- (i) lipheha lakhe elisisazisi esisemthethweni;
- (ii) ilayisenisi yokuqhuba yakhe esemthethweni; okanye
- (iii) ipasipoti yakhe esemthethweni, Obo bubungqina obucacileyo bokuba umnini welayisenisi wayesazi ukuba loo mntu ungaphantsi kweminyaka yobudala elishumi elinesibhozo (18). 40

Izaziso

- 86.** (1) UMphathiswa usenokuthi, ehamba ngokwemigaqo yecandelo 41 loMthetho oyiLiquor Act, abeke—
- (a) iziqulatho zesaziso ekufuneka sibekwe emboniselweni; kunye
- (b) nendlela emazibekwe ngayo ezo zaziso emboniselweni kumasango anelayisenisi. 45
- (2) Ukusilela ukusibeka emboniselweni esi saziso kuthethwa ngaso kwicandelwana (1) kulityala.

Izohlwayo nokuhluthwa

- 87.** (1) Umntu obekwa ityala elikhankanywe— 50
- (a) kumacandelo 32(3), 54(6), 55(3), 76(g) or 76(h) usenokugwetywa ifayini engadlulanga kwi-R1 000 000,00 okanye avelwe entolongweni isithuba esingadlulanga kwiminyaka emihlanu okanye azinikwe zozibini ezi zigwebo;
- (b) kwicandelo 49(7), 50(2), 51(9), 53(4), 58(3), 59(8), 76(e), 76(f), 76(i) okanye 81(4) usenokugwetywa ifayini engadlulanga kuma-R500 000,00 okanye avelwe entolongweni isithuba esingadlulanga kwiminyaka emibini enesiqingatha okanye azinikwe zozibini ezi zigwebo; 55
- (c) kwicandelo 50(3), 57(3), 60(4), 65(2), 69(11), 76(b), 76(c) okanye 82(1) usenokugwetywa ifayini engadlulanga kwi-R100 000,00 okanye avelwe

- entolongweni isithuba esingadlulanga kwiinyanga ezintandathu okanye azinikwe zozibini ezi zigwebo; okanye
- (d) kwicandelo 23(13), 56(5), 76(a), 76(d), 77, 78(1), 78(3), 79, 80(1) okanye 86(2) usenokugwetywa ifayini engadlulanga kuma-R50 000,00 okanye 5
avalelwe entolongweni isithuba esingadlulanga kwiinyanga ezintathu okanye azinikwe zozibini ezi zigwebo.
- (2) Inkundla ethe yagweba umntu ngetyala elikhankanywe kwicandelwana (1), kufuneka ukuba kwisigwebo esikhankanywe kumhlathi (a) ithi phezu kwesigwebo eso isinikileyo ikhuphe nomyalelo wokuba kuhluthwe nayiphi na into nguRhulumente ebithe yathathwa phantsi kwemiqathango yoMthetho oyiCriminal Procedure Act, 10
kwaye oku isenokukwenza nakulaa matyala akhankanywe kwimihlathi (b), (c) okanye (d) yeliya candelwana.
- (3) Asakuba umntu eyihlawule intlawulo yokuvuma ityala ngokwemiqathango yecandelo 57 loMthetho oyiCriminal Procedure Act, inkundla—
- (a) kufuneka ukuba, apho intlawulo leyo inxulumene nesityholo sokutyeshela 15
icandelo 32(1), 54(1) ukuya ku-(4), 55(1), 55(2), 76(h) okanye 76(i) laloMthetho, ikhuphe umyalelo wokuba nayiphi na into ebithe yathathwa phantsi kwemigaqo yalo Mthetho okanye yoMthetho oyiCriminal Procedure Act mayihluthwe nguRhulumente; okanye
- (b) isenokuthi, apho intlawulo leyo inxulumene nesityholo sokutyeshela icandelo 20
49(4), 49(5), 50(1), 51(1), 51(7), 52(9), 56(1), 56(4), 57(1), 57(2), 58(1), 59(8), 60(1) to (3), 65(1), 69, 75, 77, 78(1), 78(2), 79, 80(1), 81(1), 82(1) okanye 86(2) lalo Mthetho, ikhuphe umyalelo wokuba nayiphi na into ebithe yathathwa phantsi kwemiqathango yalo Mthetho okanye yoMthetho oyiCriminal Procedure Act mayihluthwe nguRhulumente, apho ke kuya kuthi 25
kusebenze icandelo 35 loMthetho oyiCriminal Procedure Act, kwenziwe ke ezo nguqulelo zinokuthi zibe yimfuneko, kuyo nayiphi na into ethe yahluthwa ngokwemigaqo yeli candelo.
- (4) Nayiphi na into ethe yahluthwa nguRhulumente kufuneka ukuba ichithwe 30
ngokwendlela ebekiweyo ngumthetho.

ISAHLUKO 13

IMIGAQO, AMALUNGISELELO EXESHANA NESIHLOKWANA ESIFUTSHANE

Imigaqo

- 88.** (1) UMphathiswa kufuneka abeke imigaqo malunga nemiba ekufuneka ibekiwe 35
ngokwemigaqo yalo Mthetho, kwaye usenokubeka imigaqo malunga—
- (a) nawo nawuphi na umba onokuthi ubekwe ngokwemigaqo yalo Mthetho;
- (b) nokuthengiswa nokuveliswa kwesipirithi;
- (c) nokubekwa kwepesenti yentlawulo yokuvuselela nganye ekufuneka isiwe 40
kwingxowa ngokwemigaqo yecandelo 31(3);
- (d) nokwenziwayo ngotywala obuthe banikezelwa okanye bathathwa nguRhulumente ngokwemigaqo yecandelo 87(2); okanye
- (e) nawo nawuphi na umba abona ufanelekile okanye ungxamisekile uMphathiswa ekufezekisweni kweenjongo zalo Mthetho.
- (2) Ummiselo othe wabekwa ngokwemigaqo yeli candelo malunga nentlawulo 45
okanye imali efanele ukuhlawulwa, kufuneka ukuba ubekwe ngokuthethana noMphathiswa osingathe imicimbi yemali kwiPhondo eli.

Amalungiselelo exeshana

- 89.** (1) IBhodi yoTywala emiselwe iPhondo eli licandelo 5 lo Mthetho oyi the Liquor Act ka-1989 (uMthetho 27 ka-1989), iyaqhuba kwaye iyasebenza phantsi kwegama 50
elithi ISigqeba seeLayisenisi zoTywala seNtshona Koloni ngokwemiqathango yalo Mthetho, ngokungathi isekwe phantsi kwecandelo 15(1) lalo Mthetho.
- (2) Nayiphi na ilayisenisi elolu hlobo ludweliswe ngezantsi apha ebisebenza phambi komhla wokuqalisa kwalo Mthetho ukusebenza ithathwa ngokuba yilayisenisi yokuthengisa utywala obuselwa kuloo masango anelayisenisi— 55
- (a) ilayisenisi yotywala yehotele;
- (b) ilayisenisi yotywala yerestyu;
- (c) ilayisenisi yomzi wewayini;

- (d) ilayisenisi yotywala besintu obuselelwa apho buthengiswa khona;
- (e) ilayisenisi yotywala yethiyetha;
- (f) ilayisenisi yotywala yeklabhu kunye
- (g) nelayisenisi eyodwa yotywala obuselelwa apho buthengiswa khona.
- (3) Nayiphi na ilayisenisi elolu hlobo ludweliswe ngezantsi apha ebisebenza phambi komhla wokuqalisa kwalo Mthetho ukusebenza ithathwa ngokuba yilayisenisi yokuthengisa utywala obuselwa obungaselelwa kule ndawo buthengiswa kuyo— 5
- (a) ilayisenisi yevenkile yotywala/yenkanti;
- (b) ilayisenisi yewayini yevenkile yokutya;
- (c) ilayisenisi yotywala besintu obungaselelwa apho buthengiswa khona; 10
- (d) ilayisenisi yomfama wewayini;
- (e) ilayisenisi eyodwa yotywala obungaselelwa apho buthengiswa khona engabandakanyi nelungelo lokwenza utywala; kunye
- (f) nelayisenisi yotywala yehowuliseyili (ethengisela uwonke-wonke), eyamkelwe phantsi koMthetho oyiLiquor Act, ka-1977 (uMthetho 87 ka-1977). 15
- (4) Ilayisenisi edweliswe ngezantsi apha ebisebenza phambi komhla wokuqalisa kwalo Mthetho ukusebenza nekwenziwa ngayo utywala obumthamo ungadlulanga kulowo ubekiweyo ngokwemigaqo yecandelo 4(10) loMthetho oyiLiquor Act, uthathwa ngokuba yilayisenisi yokwenziwa kotywala nokuthengiswa kotywala obungaselelwa kula masango anelayisenisi— 20
- (a) ilayisenisi yotywala yehowuliseyili;
- (b) ilayisenisi yomvelisi (*wotywala*);
- (c) ilayisenisi yomenzi (*wotywala*);
- (d) ilayisenisi yotywala besintu; kunye 25
- (e) nelayisenisi eyodwa yotywala obungaselelwa kule ndawo buthengiswa kuyo, ebandakanya nelungelo lokwenza utywala.
- (5) Ilayisenisi edweliswe ngezantsi apha enika umnini wayo ilungelo lokuthengisa utywala obungaselelwa kula masango anelayisenisi, ethe yajikwa ngokwemigaqo yoMthetho oyiLiquor Act, nebisebenza phambi komhla wokuqalisa kwalo Mthetho, isenokuthi ngokwesicelo somnini welayisenisi ijikwe ibe yilayisenisi yokuthengisa utywala obungaselelwa kula masango anelayisenisi— 30
- (a) ilayisenisi yotywala yehowuliseyili;
- (b) ilayisenisi yomvelisi (*wotywala*);
- (c) ilayisenisi yomenzi (*wotywala*); kunye 35
- (d) nelayisenisi yomenzi wotywala besintu.
- (6) Isaziso esikhutshwe ngokwemigaqo yecandelo 33 loMthetho oyiLiquor Act, ka-1989 (uMthetho 27 ka-1989), nebisebenza phambi komhla wokuqalisa kwalo Mthetho ukusebenza ithathwa ngokuba ikhutshwe ngokwemiqathango ebhaliweyo ngokwecandelo 44 lalo Mthetho. 40
- (7) Nakubeni lo Mthetho unemithetho oyitshitshisayo, nasiphi na isicelo esenziwe phambi komhla wokuqalisa kwalo Mthetho ukusebenza kufuneka siqwalaselwe siqakunjelwe ngokwemigaqo yomthetho lowo sasifakwe phantsi kwawo.
- (8) Imiqathango yecandelwana (2) nele-(3) ikwasebenza nakwiilayisenisi ezinikwe phantsi kwemigaqo yoMthetho oyiLiquor Act ka-1989, emva kokuba uqalisile lo Mthetho ukusebenza. 45
- (9) Ngaphandle kokuba iSigqeba seeLayisenisi zoTywala sibona ngenye indlela xa kuthe kwafakwa isicelo, ilayisenisi ekhutshelwe amasango akwisiza ekukho kuso igaraji ethengisa ipetroli, idizili okanye naziphi na ezinye iimveliso zepetroliyam ngomhla wokuqalisa kwalo Mthetho ukusebenza, iyaphelelwa emva kweenyanga ezilishumi elinesibini (12) ukusukela kumhla wokuqalisa kwalo Mthetho ukusebenza. 50
- (10) Nayiphi na ilayisenisi ekhutshwe phambi komhla wokuqalisa kwalo Mthetho ukusebenza, ikhutshelwa amasango ekuthengiswa kuwo utywala, nokuba bobuselelwa kule ndawo buthengwe kuyo okanye bobungaselelwa kule ndawo buthengiswa kuyo, nenika igunya lokuba kuthengiswe nasemva kwala maxesha okuthengisa axelwe kwicandelo 59(3), ithi ihambe ngokwemigaqo yecandelo 59 emva kweenyanga ezilishumi elinesibini (12) uqalisile ukusebenza lo Mthetho. 55
- (11) Nayiphi na imvume, ulwamkelo okanye ilungelo elithe lanikwa umnini welayisenisi ngokwemigaqo yoMthetho oyiLiquor Act okanye eyawo nawuphi na uMthetho otshitshiswa ngulo, nelingangquzulaniyo nemigaqo yalo Mthetho, lithathwa ngokuba lilungelo okanye imvume okanye ulwamkelo olunikwe ngokwemiqathango yalo Mthetho. 60

(12) Nawo nawuphi na umqathango othe wabekelwa ilayisenisi phantsi koMthetho woTywala okanye phantsi kwawo nawuphi na uMthetho otshitshiswa nguwo, ongahambi nxamnye nalo Mthetho, uthathwa ukuba ngumqathango walo Mthetho.

(13) Umnini welayisenisi wamasango awanikwa ilayisenisi phambi kokuqalisa kwalo Mthetho ukusebenza nokhankanywa kwicandelo 49(5), kufuneka ukuba athi zingaphelanga iinyanga ezilishumi elinesibini (12) emva kokuqalisa kwalo Mthetho ukusebenza, athobele imiqathango ebekwa ngulo Mthetho ngokwaloo macandelo afanelekileyo. 5

Ulungiselelo lokutshitshiswa

90. UMthetho oyiLiquor Act, ka-1989 (uMthetho 27 ka-1989) uyatshitshiswa ngokuphathelele kweli Phondo. 10

Isihlokwana esifutshane nokuqalisa kwawo

91. Lo Mthetho waziwa ngokuba nguMthetho woTywala weNtshona Koloni ka-2008 kwaye uqalisa ukusebenza ngaloo mhla uya kuthi ubekwe yiNkulumbuso yePhondo ngompoposho okwiGazethi yePhondo. 5 15

